

โครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ

โดย

นายธีรชาติ ไชยประสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบภายใน

ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

โครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ

โดย

นายธีรชาติ ไชยประสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบภายใน

ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**PROJECT DESIGN OF THE EARLY-CHILDHOOD DEVELOPMENT CENTER UNDER
BUDDHIST PHILOSOPHY**

By

Theerachart Chaiprasith

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF FINE ARTS

Department of Interior Design

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “โครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ” เสนอโดย นายธีรชาติ ไชยประสิทธิ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะดังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เทิดศักดิ์ เหล็กดี
2. อาจารย์รณพีร์ ตุลวรรธนะ

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์เอกชาติ จันอุไรรัตน์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ไพบูลย์ จิรประเสริฐกุล)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ร้อยตำรวจเอกอนุชา แพ่งเกษร)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เทิดศักดิ์ เหล็กดี)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์รณพีร์ ตุลวรรธนะ)

...../...../.....

48154309 : สาขาวิชาการออกแบบภายใน

คำสำคัญ : ไตรสิกขา

ธีรชาติ ไชยประสิทธิ์ : โครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตาม
แนววิถีพุทธ. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.เทิดศักดิ์ เหล็กดี และ อ.รณพีร์ ตูลวรธรณะ.118
หน้า.

จากวัตถุประสงค์การศึกษาเรื่องการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยใน
แนวทางวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดวิถีพุทธ ซึ่งได้หลักไตรสิกขา มาใช้เป็นหลักในการจัด
กระบวนการแนวคิดและนำกระบวนการที่ได้นั้นทำการเชื่อมโยงและแปรรูปไปสู่การออกแบบพื้นที่
และกิจกรรมในอาคารของพิพิธภัณฑสถานเด็กกรุงเทพฯ โดยมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในกรอบวิธี
การพัฒนาเด็กปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดไว้

จากการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้นพบว่ามีการที่ต่างๆ กันออกไป
แต่การพัฒนาเด็กปฐมวัยในแนวทางวิถีพุทธนั้นเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ได้ผลดีกับบริบทของประเทศไทย
เนื่องจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมของคนไทยนั้นมีรากฐานของพุทธศาสนาฝังรากลึกอยู่ด้วย และ
การศึกษานี้จึงพบว่า การออกแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนวทางวิถีพุทธนั้น
สามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ตรงตาม
วัตถุประสงค์และสมมติฐานที่ผู้ออกแบบได้กำหนดเอาไว้ และยังส่งผลให้เด็กได้เรียนรู้ทางด้าน
วิชาการที่เหมาะสมกับพัฒนาการและการเรียนรู้อีกด้วย แนวคิดการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ยัง
สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำแนวคิดทางด้านไตรสิกขาไปใช้ในการเรียนรู้ของเด็ก
ปฐมวัยในบริบทสถานที่อื่นๆ รวมถึงการนำไปใช้กับคนในวัยอื่นๆ และนำไปประยุกต์ใช้กับ
สถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์รวมต่างๆ แต่ต้องดำเนินการอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของการจัดสภาพแวดล้อมที่
กำหนดไว้

ภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 1. 2.

48154309 : MAJOR : INTERIOR DESIGN

KEY WORD : TRAIKIKHA (THREE STUDIES; MOTALITY, CONCENTRATION AND WISDOM)

THEERACHART CHAIPRASITH : PROJECT DESIGN OF THE EARLY-CHILDHOOD
DEVELOPMENT CENTER UNDER BUDDHIST PHILOSOPHY. THESIS ADVISORS:
ASST.PROF TERDSAK LHEKDEE AND RONNAPEE TULLAWATTANA. 118 pp.

This research aims to study the design of early-childhood development center under Buddhist philosophy. The researcher studies about the Buddhist concept and conducts Traisikkha (three studies; morality, concentration and wisdom) as a core to apply in conceptual procedure. The researcher coheres and adapts the concept into design of area and activities in the Children's Discovery Museum Bangkok. The objective is to develop and improve early-childhood in accordance with early-childhood development criteria, set by the Ministry Education in Thailand.

The result of the study shows that there are various methods to develop the early-childhood. However, the method, which applies Buddhist philosophy, has efficiently high potential in development, and is practical to the Thai context. Due to the fact that the cultural background of Thai people is profoundly related to Buddhism. The study also found that the design of development center under Buddhist philosophy for early-childhood can develop children holistically, in behavior, mentality, and knowledge. In the meantime, this study follows the objective and hypothesis of the designer. Besides, this method influences children to study base on appropriate academic for full capacity in development and education. The concept of development center design is benefit for the use of basic information in Trisikkha concept for early-childhood in different places and different periods of age. In addition, it also applicable for numerous development centers, which follows and subject to the standard principle of environmental design.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเอาใจใส่อย่างดียิ่งจาก ผ.ศ.เทิดศักดิ์ เหล็กดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ ข้อคิดต่างๆ ทั้งในการทำงาน และการดำเนินชีวิต เป็นกำลังใจและคอยสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้วิจัย โดยตลอด ผู้วิจัยกราบขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอขอบพระคุณ อาจารย์ธณพีร์ ตูลวรรณะ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่สละเวลา ในการให้คำแนะนำในการหาข้อมูลเพิ่มเติม

ขอกราบขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์เอกชาติ จันอุไรรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร.ต.อ. อนุชา แฝงเกษร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พยุร โมสิกรัตน์ อาจารย์ไพบุลย์ จิรประเสริฐกุลและคณาจารย์ทุกท่านที่ให้การอบรม สั่งสอน ด้วยความรัก ความอดทน เอาใจใส่อย่างดียิ่ง ตลอดการเรียนและการศึกษาวิจัย จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอขอบพระคุณ คุณเอกชัย ไหลมา และ บริษัท ARDEC CO.LTD ที่อนุเคราะห์ให้แบบสถาปัตยกรรมเพื่อทำการวิจัย

ขอขอบคุณเพื่อนๆรุ่น 2 ทุกคนโดยเฉพาะ น้องลาน ทิพากรฐิติกุล น้องนันทิรา มลิณทานุช และทุกๆกำลังใจ แรงใจ จากรุ่นน้อง รุ่นพี่ เพื่อนที่มีได้เอื้อนาม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้งใจไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอขอบพระคุณครอบครัว ไชยประสิทธิ์ และบริษัท CHABAA ผู้คอยเป็นกำลังใจ เข้าใจ ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรัก และอยู่เคียงข้างตลอดเวลา โดยเฉพาะน้องข้าวหอมที่ให้คำแนะนำดีๆตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
สมมติฐานของการศึกษา.....	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
ขั้นตอนการศึกษา	3
วิธีการศึกษา.....	4
อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
2 ทบทวนวรรณกรรม.....	7
ศูนย์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย.....	7
สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	17
พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย	18
การศึกษาตามแนววิถีพุทธ.....	21
กรณีศึกษา โครงการเปรียบเทียบ.....	39
สรุปการทบทวนวรรณกรรม	49
3 การวางแผนการดำเนินการวิจัย	51
วิธีการศึกษาข้อมูล	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	52

บทที่	หน้า
ทบทวนงานวิจัย.....	53
ทบทวนเนื้อหางานวิจัย.....	53
วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล.....	53
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	53
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	53
วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล	54
การนำเสนอผลการวิจัย.....	55
งบประมาณการทำวิจัย	55
4 การศึกษาและวิเคราะห์รายละเอียดโครงการ	56
วิเคราะห์พื้นที่ตั้งโครงการ	56
ความสัมพันธ์ของโครงการ และพื้นที่โดยรอบ	64
การศึกษา และวิเคราะห์กระบวนการแนวความคิด	66
5 กระบวนการพัฒนาและแปรรูปความคิดสู่งานออกแบบ	69
คำสำคัญ [Key Word] ในการออกแบบ	69
แนวคิดในการออกแบบ.....	72
สรุปแนวคิดในการออกแบบ	75
การวิเคราะห์ข้อมูลอาคาร	77
การลำดับแนวคิดในการออกแบบสู่พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้.....	78
การออกแบบศูนย์การเรียนรู้.....	81
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	113
สรุปการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ.....	113
สรุปแนวความคิดในการออกแบบ.....	114
บทเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	115
ประวัติผู้วิจัย	118

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	มุมหนังสือและมุมเขียน.....	9
2	มุมบล็อคอ.....	10
3	มุมบ้าน	10
4	มุมของเล่น.....	11
5	มุมวิทยาศาสตร์.....	12
6	มุมนิทรรศการ	12
7	มุมศิลปะ	13
8	โลโก้ศูนย์การเรียนรู้ Juno Park	39
9	ส่วนพื้นที่ทางเข้า.....	40
10	ส่วนพื้นที่กิจกรรม	41
11	ภาพแสดงของโครงการ	42
12	นิทรรศการถาวร	45
13	นิทรรศการถาวร 2.....	46
14	นิทรรศการชั่วคราว	47
15	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่ตั้งโครงการ.....	57
16	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงความเชื่อมโยงของโครงการ	58
17	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงระบบโครงข่ายถนนภายใน.....	59
18	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงระบบโครงข่ายถนนภายนอก.....	60
19	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของสถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน	62
20	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของสถานีรถไฟฟ้า BTS.....	63
21	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งโครงการพิพิธภัณฑ์เด็ก.....	65
22	ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่สวนสาธารณะโดยรอบอาคาร	65
23	วิเคราะห์โครงสร้าง	66
24	แสดงการจัดการสภาพแวดล้อม	73
25	แสดงวิถีพุทธ.....	73
26	แสดงเด็กปฐมวัย.....	74
27	แนวคิดในการออกแบบ.....	75
28	การเข้าสู่กระบวนการแปรรูปสู่งานออกแบบ	76

ภาพที่	หน้า
29 ที่ตั้งโครงการ	77
30 โครงสร้างทิศทางลม	77
31 การกำหนดกลุ่มผู้ใช้และเวลา	78
32 ชั้นที่1	79
33 ชั้นที่2	79
34 ชั้นที่3	80
35 ผังการจัดเส้นทางเชื่อมโยงแนวตั้งและแนวนอน	81
36 ผังแสดงเฟอร์นิเจอร์ชั้น 1	83
37 ผังแสดงเฟอร์นิเจอร์ชั้น 2	83
38 ผังแสดงเฟอร์นิเจอร์ชั้น 3	84
39 ผังเฟอร์นิเจอร์ประชาสัมพันธ์และพักผ่อน	84
40 ผังเฟอร์นิเจอร์ / ผังไฟฟ้าของส่วนประชาสัมพันธ์และพักผ่อน	85
41 แสดงรูปด้านของส่วนประชาสัมพันธ์และพักผ่อน	85
42 ทศนิยภาพในส่วนประชาสัมพันธ์และพักผ่อน	86
43 ผังห้องปรับสภาพอารมณ์และผ่อนคลาย	86
44 ผังเฟอร์นิเจอร์, ผังไฟฟ้าส่วนปรับสภาพอารมณ์ผ่อนคลาย	87
45 รูปด้านพื้นที่ส่วนปรับอารมณ์ผ่อนคลาย	87
46 พื้นที่ปรับอารมณ์ผ่อนคลาย	88
47 ผังพื้นที่ส่วนเตรียมความพร้อม	89
48 ทศนิยภาพภายในส่วนผังพื้นที่เตรียมความพร้อม	89
49 ผังพื้นที่ไหลลื่นมองสีสน	90
50 ผังเฟอร์นิเจอร์พื้นที่ ไหลลื่น มองสีสน	90
51 ผังไฟฟ้าพื้นที่ ไหลลื่น มองสีสน	91
52 ผังรูปด้านพื้นที่ “ไหลลื่น มองสีสน”	91
53 ทศนิยภาพภายในส่วนพื้นที่ ไหลลื่น มองสีสน (กิจกรรมเสรี)	92
54 ผังพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง	93
55 ผังไฟฟ้าพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง	93
56 รูปด้านพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง	94
57 ทศนิยภาพภายในส่วนพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง	94

ภาพที่	หน้า
58	ผังพื้นที่เปลี่ยนผ่าน ต่างความคิด 95
59	ผังเพอร์นิเจอร์พื้นที่เปลี่ยนผ่าน ต่างความคิด..... 95
60	ผังไฟฟ้าพื้นที่เปลี่ยนผ่าน ต่างความคิด 95
61	รูปด้านพื้นที่เปลี่ยนผ่าน ต่างความคิด 96
62	ทัศนียภาพภายในห้องต่างความคิด..... 96
63	ผังพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ 97
64	ผังเพอร์นิเจอร์พื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ..... 97
65	ผังไฟฟ้าพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ 98
66	รูปด้านพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ 98
67	ทัศนียภาพภายในพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ 1 99
68	ทัศนียภาพภายในพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ2..... 99
69	ทัศนียภาพภายในพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ3..... 100
70	ผังพื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา 101
71	ผังเพอร์นิเจอร์พื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา..... 101
72	ผังไฟฟ้าพื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา..... 102
73	รูปด้านพื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา..... 102
74	ทัศนียภาพภายในพื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา..... 103
75	ผังพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย..... 104
76	ผังเพอร์นิเจอร์พื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย 104
77	รูปด้านพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย 105
78	ทัศนียภาพภายในพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย 105
79	ทัศนียภาพภายในพื้นที่ปล่อยใจออกแรงกาย 2 106
80	ทัศนียภาพภายในพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย 3 106
81	ผังพื้นที่ส่วนห้องสมุด..... 107
82	ทัศนียภาพภายในพื้นที่ส่วนห้องสมุด 108
83	ผังพื้นที่ส่วนห้องสัมมนา / อบรม 108
84	ทัศนียภาพภายในพื้นที่ส่วนห้องสัมมนา / อบรม 109
85	หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 109
86	หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 2..... 110

ภาพที่	หน้า
87 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 3.....	110
88 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 4.....	111
89 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 5.....	111
90 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 6.....	112

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานของการออกแบบสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	20
2	การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา.....	24
3	แสดงกระบวนการศึกษาตามแนววิถีพุทธ	38
4	กรอบแนวความคิดและการกำหนดตัวแปร	50
5	แสดงกรอบแนวความคิด.....	71
6	กิจกรรม 6.....	72

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาประเทศ นอกเหนือจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองก็คือการพัฒนากำลังคนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามควบคู่กันทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ เพราะการพัฒนากำลังคนย่อมเป็นตัวจักรที่สำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกๆด้าน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีที่สุดนั้น คือการให้การศึกษา เพราะการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ให้กับสังคมและประเทศชาติ การศึกษาเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและยังพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ค่านิยมต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เยาวชนต้องเผชิญในพื้นฐานที่สำคัญที่สุดต้องเริ่มตั้งแต่การศึกษาระดับปฐมวัยซึ่งเป็นพื้นฐานของเด็กในการดำเนินชีวิตเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพในทุกด้านของสังคม สามารถกำหนดความเป็นไปในอนาคตได้

การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยการใช้การศึกษา และเริ่มจากการศึกษาตั้งแต่ระดับเล็กที่สุด คือ การศึกษาระดับปฐมวัยนั้นนับว่ามีความจำเป็นและสำคัญมาก เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษานี้เองที่มีส่วนในการพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ มีความรู้สึกผิด ชอบ ชั่ว ดี มีคุณธรรม จริยธรรม สร้างค่านิยมในการใช้ชีวิตของคน การตั้งเป้าหมายในการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์จึงมีความสำคัญมากกว่าจะชี้นำทางมนุษย์และสังคมไปในทิศทางใด การนำเอาหลักศาสนาเข้ามาประยุกต์เข้ากับการศึกษาจึงเริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีศาสนาที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นสิ่งล้ำค่าของมวลมนุษยชาติ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา เป็นสากลคือหลักความจริงตามธรรมชาติ ไม่ขึ้นอยู่กับผู้ใด ผู้นำทางศาสนาหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับพระธรรมคำสั่งสอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศให้โลกได้รับรู้เมื่อ 2500 กว่าปีมาแล้วว่าเป็นหลักที่สามารถพามนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์ได้ ซึ่งทางกระทรวงศึกษาธิการเองก็ได้เห็นถึงความสำคัญในข้อนี้จึงได้มีการจัดตั้งโครงการโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นในปี พ.ศ. 2546 โดย ดร.สิริกร มณีรินทร์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น ได้ไปกราบขอคำแนะนำในเรื่องการจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธจากพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ปราชญ์ทางพุทธศาสนาที่เสนอแนวทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาไทยจากทัศนะของพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ และพระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์

ราชวิทยาลัย เพื่อนำหลักการของพระพุทธศาสนามาจัดการศึกษาและแก้ปัญหาของมนุษยชาติ พัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้พัฒนาเด็กให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง จึงนับว่าเป็นก้าวที่สำคัญมากในการนำพุทธศาสนา กลับเข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา

อย่างไรก็ตาม นักการศึกษาไทยจำนวนไม่น้อยที่ยังเข้าใจเรื่องราวของศาสนาเป็นเพียง เรื่องการพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรมเท่านั้น ไม่ได้เข้าใจเนื้อแท้ของศาสนาว่าเป็นการส่งเสริม พัฒนาปัญญา โดยแท้ ผู้ที่ศึกษาและพัฒนาตนตามคำสอนของพุทธศาสนาจักเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างลึกซึ้ง และกว้างขวาง ดังที่พระพรหมคุณกมล (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า “ความรู้ ความเข้าใจในพุทธศาสนา นอกจากทำให้รู้เข้าใจตัวเองและพื้นฐานของสังคมไทยแล้ว ยังเชื่อมโยงออกไปให้เข้าใจสังคมและชีวิตจิตใจของชนชาติต่างๆ ในภาคตะวันออกได้ง่ายขึ้นด้วย ตลอดจนเป็นฐานแห่งการเทียบเคียงให้เข้าใจสังคมและชีวิตจิตใจของคนตะวันตกที่แตกต่างออกไป พร้อมทั้งมองเห็นสายสัมพันธ์ทั้งด้านบวก ด้านลบ ที่เป็นเหตุปัจจัยกันอยู่ในอารยธรรมของมนุษยชาติ”

การเรียนรู้มิได้หมายถึงการรับรู้ข้อมูลแต่การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงศักยภาพของพฤติกรรมอย่างถาวร โดยเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ได้รับและประสบการณ์นั้นเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การได้สัมผัสกับเหตุการณ์ การเข้าร่วมในเหตุการณ์ การได้รับรู้เหตุการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้วมีผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างสังเกตเห็นได้ชัดเจน เรียกว่าการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ซึ่งการเรียนรู้ของเด็กได้มากจากการเล่นเป็นสำคัญ

มนุษย์สามารถเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นสื่อต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และมีความพร้อมที่จะรับรู้ซึมซับในสิ่งที่ได้เข้าไป ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเด็กนั้นพร้อมที่จะเรียนรู้ ซึมซับข้อมูลต่างๆ รอบตัวเขามาดังนั้นหากข้อมูลข่าวสาร สื่อรอบตัวที่เข้ามาเป็นสื่อที่เป็นพิษต่อการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่เป็นมิจฉาปฏิภูมิ เด็กก็จะซึมซับรับรู้ไปได้เช่นกัน ทางพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญต่อการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ซึมซับสิ่งที่ดีให้กับเด็ก

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กตามแนวทางวิถีพุทธไว้ดังนี้

1. บรรยากาศสงบ เย็นสบาย
2. ใกล้ชิดธรรมชาติ รมรื่น

3. ใกล้ชิดชุมชน
4. สะอาด มีระเบียบ
5. ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
6. เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญและการพัฒนาของเด็กปฐมวัย จึงมีความต้องการออกแบบศูนย์การออกแบบศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย โดยมีแนวความคิดการออกแบบตามแนวทางวิถีพุทธโดยยึดหลักไตรสิกขาโดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญา มาถ่ายทอดสู่งานออกแบบ

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาหลักปรัชญาการจัดการศึกษาวิถีพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อนำมาในการออกแบบพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ โดยมีจุดประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาหลักแนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา
3. เพื่อออกแบบสภาพแวดล้อมภายในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

สมมติฐานของการศึกษา

การออกแบบพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ ภายในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กตามแนวทางวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขาสามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ทางปัญญาพร้อมสร้างค่านิยมด้านจริยธรรม คุณธรรม ของเด็กปฐมวัยอันนำไปสู่พื้นฐานการดำเนินชีวิตต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายใน ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย
2. ศึกษาพฤติกรรมรับรู้และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
3. ศึกษาแนวทางการศึกษาแบบวิถีพุทธโดยเน้นเรื่องไตรสิกขา
4. นำผลการศึกษาที่ได้มาทำการออกแบบศูนย์เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนวทางวิถีพุทธภายในพิพิธภัณฑ์เด็กกรุงเทพฯ

ขั้นตอนการศึกษา

วิธีที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นการวิจัยภาคเอกสารและภาคสนาม ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ทำการศึกษาสำรวจ รวบรวมข้อมูล ทางกายภาพของสภาพแวดล้อมของศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็ก เพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะที่จะใช้ในหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจาก

2.1 ข้อมูลขั้นต้น (ปฐมภูมิ) ได้แก่ เอกสารว่าในเรื่องวิถีพุทธ หลักไตรสิกขา

2.2 ข้อมูลขั้นรอง (ทุติยภูมิ) ได้แก่ เอกสารที่เป็นบทความ ตำรา งานวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่สามารถใช้อ้างอิงถึงวิถีชีวิตในโรงเรียนของเด็กปฐมวัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและการสัมภาษณ์จากเด็กปฐมวัยในโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งในพื้นที่จริงและนอกพื้นที่ และผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องข้อมูลในด้านต่างๆ รวมทั้งศึกษาสภาพพื้นที่ ทดลองที่ต้องการศึกษาเพื่อทำวิจัย

4. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษา

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดและทำการจัดลำดับความสำคัญเพื่อประยุกต์มาใช้งานในการพัฒนาการออกแบบพื้นที่ทางกายภาพตามแนวทางวิถีพุทธ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลศูนย์การเรียนรู้ทางกายภาพ องค์ประกอบที่สำคัญที่สามารถนำมาใช้กับงานในการพัฒนาการออกแบบพื้นที่ทางกายภาพตามแนวทางวิถีพุทธ

4.3 สรุปเพื่อเป็นแนวทางหลักในการออกแบบและพัฒนางานได้อย่างเหมาะสมในโครงการออกแบบพื้นที่ทางกายภาพตามแนวทางวิถีพุทธ

4.4 นำข้อมูลและบทสรุปของการศึกษาที่จะดำเนินงานออกแบบและทำแบบร่าง เพื่อนำเสนอ

4.5 นำเสนอผลงานจริงขั้นสุดท้ายเป็นงานออกแบบก่อสร้างและโมเดลจำลอง

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยโดยวิธีการการสังเกตและสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อแปรรูปเป็นผลงานการออกแบบพื้นที่ทางกายภาพ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แบบสังเกต
2. แบบสัมภาษณ์
3. กล้องถ่ายภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดความเข้าใจในแนวคิดทางพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาที่สามารถส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทางปัญญา
2. ผลจากการศึกษาที่ได้สามารถนำมาเพื่อพัฒนาการออกแบบพื้นที่ของโครงการเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ประโยชน์สูงสุด และนำไปสู่พื้นฐานการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. “โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธ” หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ และการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผ่านการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น มีปัญญา รู้ เข้าใจคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาและต้องเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่มีสิ้นสุด ด้วยความร่วมมือของทั้งสถานศึกษา บ้าน วัดและสถาบันต่างๆ ในชุมชนด้วยศรัทธาและฉันทะ ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคม ตามวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ทั้งนี้ผู้บริหารและครูจะประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง ในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาโดยการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่งดงาม ละ เลิก อบายมุข การถือศีล 5 เป็นนิจ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตอย่างมีคุณธรรม มีความรู้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลง เป็นพลังยิ่งใหญ่ที่ช่วยสร้างสังคมที่ดี สงบและสันติ (สิริกร มณีรินทร์ 2552)

2. “ไตรสิกขา” แปลว่า สิกขา 3 หมายถึงข้อสำหรับศึกษา, การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา, การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่างคือ

2.1 ศีลสิกขา คือ กระบวนการศึกษาที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักเคารพต่อกฎกติกาข้อบังคับของสังคม งดเว้นจากการประพฤติในสิ่งที่ไม่ชอบธรรม และให้ความเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นอยู่เสมอ

2.2 สมาธิสิกขา คือ กระบวนการศึกษาที่เป็นไปเพื่อการพัฒนายกระดับจิตใจของตนเองให้สูงขึ้น โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างความเข้มแข็ง ความเชื่อมั่น ความหนักแน่น และ ความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นกับตนเอง

2.3 ปัญญาศึกษา คือ กระบวนการศึกษาที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาความรู้หรือสติปัญญาให้มีขึ้นในตนเอง อันจะเป็นหนทางนำไปสู่การรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ควบคุมตนเอง ปรับปรุงตนเอง เปลี่ยนแปลงตนเองพัฒนาตนเอง รวมทั้งจะเป็นหนทางที่จะนำบุคคลไปสู่การเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และทำให้บุคคลสามารถก้าวเข้าถึงความหลุดพ้นได้ในที่สุด

3. “สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ” หมายถึง แรงกระตุ้นชักจูงให้เกิดการเรียนรู้จากการพบเห็น การใช้งานจากภายนอก เป็นสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก เป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น อาคาร บ้านเรือน บรรยากาศโดยรอบ บอร์ด ป้าย ดินไม้ เป็นต้น

4. “ศูนย์การเรียนรู้” (Learning center) เป็นบริเวณที่จัดขึ้นสำหรับเด็กได้เรียนรู้และรับผิดชอบตนเองด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือกับเพื่อนตามความสนใจ ความต้องการ รูปแบบการเรียนรู้และระดับพัฒนาการ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยโครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนวทางวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย
2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
3. พฤติกรรมการรับรู้ของเด็กปฐมวัย
4. การศึกษาตามแนววิถีพุทธ
5. กรณศึกษา
6. สรุปการทบทวนวรรณกรรม

ศูนย์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ศูนย์หรือมุมการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการศึกษาปฐมวัย ห้องเรียนเด็กปฐมวัยต้องจัดและออกแบบให้มีศูนย์หรือมุมการเรียนรู้ โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลและพัฒนาให้เป็นตัวกระตุ้นที่มีค่าต่อการเรียนรู้ของเด็ก การศึกษาอนุบาลมีความเฉพาะตรงที่การเรียนรู้ของเด็กต้องมาจากประสบการณ์ การเล่นเกมได้สัมผัสสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเด็กเองเป็นสื่อการเรียนรู้สำคัญของเด็ก ดังนั้นห้องเรียนของเด็กปฐมวัยจึงแปลกแยกแตกต่างจากห้องเรียนของเด็กระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาตรงที่ห้องเรียนของเด็กปฐมวัยต้องมีความพร้อมที่จะเป็นสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ ต้องมีศูนย์หรือมุมมีผู้อุปถัมภ์ที่เด็กสามารถเข้าเรียนรู้สัมผัส หยิบจับเล่นด้วยตนเอง

1. ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

การเรียนรู้มิได้หมายถึงการรับรู้ข้อมูลแต่การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงศักยภาพของพฤติกรรมอย่างถาวร โดยเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ได้รับและประสบการณ์นั้นเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การได้สัมผัสกับเหตุการณ์การเข้าร่วมในเหตุการณ์ การได้รับรู้เหตุการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้วมีผลทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงอย่างสังเกตเห็นได้ชัดเจน เรียกว่าการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ซึ่งการเรียนรู้ของเด็กได้มากจากการเล่นเป็นสำคัญ

ศูนย์การเรียนรู้ (Learning center) เป็นบริเวณที่จัดขึ้นสำหรับเด็กได้เรียนรู้และรับผิดชอบตนเองด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือกับเพื่อนตามความสนใจ ความต้องการ รูปแบบการเรียนรู้และระดับพัฒนาการ (Williams and Fromberg 1992 : 382)

2. ประเภทของศูนย์การเรียนรู้

2.1 การแบ่งประเภทศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ปรากฏมาตั้งแต่สมัยเริ่มแรกของการจัดการศึกษาปฐมวัย ได้แก่งานของเปสตาลอซซี (Johann Pestalozzi) และดิวอี้ (John Dewey) จากนั้นปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาถึงปัจจุบัน ซึ่งยังคงเป็นความจำแนกเป็นศูนย์การเรียนรู้ออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1.1 “ศูนย์การเรียนรู้ถาวร” หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ที่ติดตั้งอยู่ในชั้นเรียนตลอดปีไม่เปลี่ยนแปลงแม้จะมีกิจกรรมอื่น ตัวอย่างเช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ เป็นต้น

2.2.2 “ศูนย์การเรียนรู้ชั่วคราว” หมายถึง ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราว เพราะเด็กเปลี่ยนความสนใจ พื้นที่ห้องจำกัดหรือไม่มีผู้ใหญ่ดูแลพอได้แก่ศูนย์ปรุงอาหาร หรือศูนย์ไคโนเสาร์ เป็นต้น (Williams and Fromberg 1912 : 382)

2.2 การแบ่งประเภทศูนย์การเรียนรู้ในทางปฏิบัติ

ในทางปฏิบัติของสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยประเทศไทยเราสามารถจำแนกศูนย์การเรียนรู้ได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.2.1 มุมการเรียนรู้ถาวร

หมายถึง มุมการเรียนรู้ที่ครูจัดไว้ในชั้นเรียนเป็นประจำไม่เปลี่ยนแปลง เด็กให้ความสนใจและใช้ประจำ ได้แก่ มุมหนังสือ มุมไม้บล็อก มุมบ้าน เป็นต้น

2.2.2 มุมเคลื่อนที่

เป็นมุมที่จัดสำหรับห้องเรียนที่มีขนาดเล็ก ลักษณะของมุมที่จัดให้เคลื่อนที่ได้สามารถหยิบ ยก เคลื่อนย้าย และเก็บได้สะดวก อาจจัดทำเป็นตู้ชุดเคลื่อนที่หรือทำเป็นตะกร้า หรือเป็นกล่องอุปกรณ์ แล้วทำมุมจัดเก็บให้สวยงาม มุมเคลื่อนที่ตัวอย่างเช่น มุมศิลปะ ใช้สำหรับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีสี มีดินสอ พู่กัน ดินน้ำมัน แป้งโด เป็นต้น

2.2.3 มุมกิจกรรมการเคลื่อนไหว

ได้แก่ เครื่องเล่นเทพ แผ่นเสียง เครื่องเคาะจังหวะ เครื่องดนตรี มุมละคร ใช้สำหรับการแสดง เล่นเล่ทาน เล่นเชิดหุ่น

2.2.4 มุมเปิด

หมายถึง แหล่งเรียนรู้ที่ครูจัดไว้นอกห้องเรียน เช่น สวนสมุนไพร สวนครัว ศูนย์ผีเสื้อ เป็นต้น มุมเปิดนี้ให้รวมถึงบ่อน้ำ บ่อทราย ที่เด็กสามารถเล่นได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะน้ำเด็กจะเล่นเลอะเทอะ ถ้าเป็นมุมเปิดจะดูแลได้ง่ายกว่า แต่ถ้าหากว่าครูต้องการจะจัดเป็นกระบะทราย หรืออ่างน้ำในห้องเรียนก็ได้

2.3 มุมการเรียนรู้ต่าง ๆ

2.3.1 มุมหนังสือและมุมเขียน

มุมหนังสือและมุมเขียนจัดหนังสือไว้อย่างน้อย 5 เท่าของจำนวนเด็กในห้องเรียน จัดวางหนังสือหลากหลายชนิด ซึ่งมีความยากง่ายต่างกัน จัดหนังสือตามหัวข้อที่เด็กสนใจมาวางเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงหนังสือตามโอกาส จัดให้น่าสนใจและดึงดูดใจให้เด็กเข้าไปอ่าน ปูพรม มีหมอนขนาดต่างๆ จัดให้มีสมุดบันทึกการอ่าน และเปิดโอกาสให้เด็กยืมหนังสือกลับไปอ่านที่บ้าน จัดวางกระดานชนิดต่างๆ เครื่องเขียนหลากหลายชนิด และตรายางไว้ จัดให้มีรายการคำเพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับการเขียน- จัดอุปกรณ์ให้เพียงพอกับเด็กและจัดวางให้เด็กหยิบใช้และเก็บเองได้

ภาพที่ 1 มุมหนังสือและมุมเขียน

2.3.2 มุมบล็อก

มุมบล็อกจัดให้มีบล็อกหลายขนาด หลายประเภทและมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของเด็ก มีของเล่นประกอบ เช่น ต้นไม้ สัตว์ คน รถ จำลอง ปูพรมเพื่อป้องกันไม่ให้เสียงดังเกินไป จัดไว้ห่างจากมุมหนังสือ ทำป้ายหรือสัญลักษณ์เพื่อแสดงที่เก็บบล็อก จัดวางกระดาน และเครื่องเขียนไว้เพื่อการบันทึก และจัดแสดงบันทึกผลงานการต่อบล็อกของเด็ก

ภาพที่ 2 มุมบล็อก

2.3.3 มุมบ้าน

มุมบ้านจัดให้มีสิ่งของต่างๆสำหรับเล่นสมมุติ เช่น เสื้อผ้า ของใช้ ถ้วยชาม ผักผลไม้จำลอง โทรศัพท์ เทารีด ตู้อาบน้ำ เป็ด กระชก จัดเครื่องเขียนและกระดาษไว้เพื่อให้เด็กสามารถเขียนเมื่อต้องการ จัดให้มีบรรยากาศอบอุ่นคล้ายบ้าน เปลี่ยนเป็นมุมอื่นๆได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ร้านอาหาร โรงพยาบาล ร้านเสริมสวย ร้านสะดวกซื้อ ฯลฯ

ภาพที่ 3 มุมบ้าน

2.3.4 มุมของเล่น

มุมของเล่นเป็นมุมที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการจำแนก การจับคู่ หนึ่งต่อหนึ่ง การเรียงลำดับ และการนับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ รวมทั้งยังส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสเพื่อการรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ อีกด้วย สื่อที่จัดไว้ในมุมของเล่นประกอบด้วยของเล่นสำหรับแยกประเภท และจัดกลุ่ม เช่น เปลือกหอย

กระดุม ก้อนหิน เมล็ดพืช ฯลฯ ของเล่นที่แยกออกและประกอบเข้าด้วยกันได้ เช่น วัสดุสำหรับการร้อย โลโก้ ขวดที่มีฝาขนาดต่างๆ ฯลฯ ของเล่นสมมุติเล็กๆ เช่น บ้านตุ๊กตา เครื่องมือช่าง ฯลฯ เกมการศึกษาของเล่นที่จัดวางไว้ควรเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก มีการเปลี่ยนแปลงตามโอกาส และหัวข้อที่เด็กสนใจ จัดให้น่าสนใจ และดึงดูดให้เด็กเข้าไปเล่น จัดของเล่นประเภทเดียวกันไว้ด้วยกันในภาชนะที่เด็กมองเห็นของเล่นได้ง่าย จัดวางในระดับสายตาของเด็ก และใช้สัญลักษณ์เพื่อให้เด็กเก็บของเล่นเข้าที่ได้โดยสะดวก

ภาพที่ 4 มุมของเล่น

2.3.5 มุมวิทยาศาสตร์

ธรรมชาติของเด็กปฐมวัยทุกคนมีความเป็นนักสำรวจโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าอยู่ในตัวเอง เด็กจะใช้การดู ฟัง ชิม และสัมผัสเพื่อค้นหาคำตอบ มุมวิทยาศาสตร์จึงเป็นมุมที่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กได้เป็นอย่างดี สื่อที่ควรจัดไว้ในมุมวิทยาศาสตร์ควรเป็นสื่อจากธรรมชาติ เช่น เปลือกหอย ก้อนหิน เมล็ดพืช รังนก ดินไม้ ฯลฯ อาจมีการเลี้ยงปลา มีอุปกรณ์อื่นๆ เช่น แวนชยาย แม่เหล็ก สายวัด คาไลโดสโคป หนังสือหรือโปสเตอร์เกี่ยวกับการทดลอง ชีวิตสัตว์ หรือเรื่องอื่นๆ ที่เด็กสนใจสำรวจและเรียนรู้ ควรจัดให้มีเครื่องเขียน และกระดาษสำหรับบันทึกไว้ด้วย

ภาพที่ 5 มุมวิทยาศาสตร์

2.3.6 มุมนิทรรศการ

มุมนิทรรศการเป็นมุมที่จัดไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายประสบการณ์ให้แก่เด็กในเรื่องที่เด็กสนใจ แนวคิดหลักในการจัดมุมนิทรรศการจะคล้ายๆ กับการจัดป้ายนิเทศตามเรื่องที่เรียนในสมัยก่อน แต่ปรับเปลี่ยนเป็นการจัดแบบมิติ และให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดแทนการที่ครูเป็นผู้จัด อุปกรณ์ที่จัดวางไว้ ได้แก่ สิ่งของ รูปภาพ หนังสือ บันทึกคำพูดเด็ก และผลงานศิลปะของเด็กที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่เด็กสนใจ ครูควรเชิญชวนให้เด็กๆ ช่วยกันนำอุปกรณ์มาจากที่บ้าน หรือช่วยกันค้นหาจากในห้องเรียนหรือในโรงเรียน การจัดนิทรรศการควรเปลี่ยนแปลงตามหัวข้อที่เด็กสนใจและกำลังเรียนรู้ตามหลักสูตร

ภาพที่ 6 มุมนิทรรศการ

2.3.7 มุมศิลปะ

เด็กปฐมวัยทุกคนมีความเป็นศิลปินโดยธรรมชาติ ศิลปะเป็นภาษาที่เด็กใช้เพื่อสื่อสารความเป็นตัวตนของเด็ก มุมศิลปะในห้องเรียนอนุบาลจึงควรมีวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายเพื่อให้เด็กได้เลือกที่จะวาดภาพระบายสี เล่นกับสี พิมพ์ภาพ ปั้น พับ ฉีก ตัด ปะ

ประดิษฐ์เศษวัสดุ ร้อย สาน หรือสร้างรูปจากอุปกรณ์ต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ที่จัดวางไว้ในมุมศิลปะ ได้แก่ กระดาษขาตั้งสำหรับวาดรูป กระดาษชนิดต่างๆ สีเทียน สีไม้ สีน้ำ พู่กัน รูปภาพสำหรับตัด หนังสือพิมพ์ กรรไกร กาว แป้งโดว์ ดินเหนียว หรือวัสดุอื่นสำหรับการปั้น แม่พิมพ์ เชือก เสื่อกันเปื้อน ผ้าเช็ดมือ เศษวัสดุสำหรับการประดิษฐ์ ฯลฯ

ภาพที่ 7 มุมศิลปะ

3. Facilities requirement

3.1 ส่วนบริการสาธารณะ (Public Service)

3.1.1 ทางเข้าออก

3.1.1.1 ทางเข้าออกของผู้ใช้บริการ

3.1.1.2 ทางเข้าออกของพนักงาน

3.1.1.3 ทางออกฉุกเฉิน

3.1.2 ที่จำหน่ายบัตรผ่านประตู

3.1.3 ส่วนรับฝากของ

3.1.4 ที่ติดต่อสอบถาม

3.1.5 ร้านพิพิธภัณฑสถาน จำหน่ายของที่ระลึก

3.1.6 ที่พักและต้อนรับผู้เข้าชม

3.1.7 ตู้โทรศัพท์สาธารณะ

3.1.8 ห้องอาหาร

3.1.9 ห้องน้ำ

3.1.10 ลานจอดรถ

3.1.10.1 ที่จอดรถสำหรับประชาชนทั่วไป

3.1.10.2 ที่จอดรถโดยสารขนาดใหญ่

3.1.10.3 ที่จอดรถของเจ้าหน้าที่

3.2 ส่วนงานบริการด้านการศึกษา (Education Service)

3.2.1 ห้องประชุมหรือห้องบรรยาย

3.2.2 ห้องเรียนและห้องปฏิบัติงาน

3.2.3 ห้องเก็บของให้ยืม

3.2.4 ห้องทำงานเจ้าหน้าที่การศึกษา

3.2.5 ห้องสมุด

3.3 ส่วนงานฝ่ายบริหาร (Administrative Office)

3.3.1 ห้องทำงานผู้อำนวยการ

3.3.2 ห้องประชุม

3.3.3 ห้องเลขานุการ

3.3.4 ห้องเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ

3.4 ส่วนฝ่ายภัณฑารักษ์ และหน่วยปฏิบัติอื่น ๆ (Cusatorial Office and Service Quarters)

3.4.1 สำนักงานภัณฑารักษ์

3.4.1.1 ห้องทำงานภัณฑารักษ์

3.4.1.2 ห้องเก็บของ

3.4.1.3 ห้องค้นคว้า

3.4.2 ห้องคลัง

3.4.3 สำนักงานทะเบียน และเทคนิค

3.4.3.1 ห้องรับของ

3.4.3.2 สำนักงาน

3.4.3.3 ห้องเก็บข้อมูล

3.4.3.4 ห้องถ่ายรูป

3.4.3.5 ห้องช่าง

3.4.5 ห้องปฏิบัติสงวนรักษา

3.4.6 ห้องทำงานฝ่ายเทคนิค

3.4.7 ห้องปฏิบัติการช่างทั่วไป

3.4.8 ห้องปฏิบัติการฝ่ายศิลป์

3.5. ส่วนงานรักษาความปลอดภัย (Security Services)

3.5.1 ห้องเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

3.5.2 ห้องควบคุมรักษาความปลอดภัย

3.5.3 ห้องเก็บกุญแจ

3.6 ส่วนงานการจัดแสดง (Exhibition Halls)

3.6.1 ห้องจัดแสดงส่วนต่าง ๆ

3.7 ส่วนอื่น ๆ

3.7.1 ห้องพักของพนักงาน เช่น คนสวน คนทำความสะอาด

3.7.2 บ้านพักเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

3.7.3 โรงรถ

4. User & Activities

4.1 ประเภทของผู้ใช้

4.1.1 ผู้ให้บริการ ได้แก่ พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์สถาน

4.1.2 ผู้ใช้บริการ ได้แก่ สามารถจำแนกเป็นประเภทดังนี้

4.1.2.1 ประชาชนทั่วไป

4.1.2.2 นักท่องเที่ยว

4.1.2.3 นักวิชาการ

4.1.2.4 นักเรียน

และสามารถจำแนกเป็นลักษณะของการเข้าใช้บริการดังนี้

1) มาเป็นหมู่คณะ

2) มาเป็นรายบุคคล

3) มาศึกษาค้นคว้า

4.2 พฤติกรรมของผู้ใช้

4.2.1 ผู้ให้บริการ

4.2.1.1 ฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่บริหารงานด้านต่างๆ ของโครงการที่รับผิดชอบ ควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ

4.2.1.2 เจ้าหน้าที่ ปฏิบัติงานตามหน้าที่รับผิดชอบ ให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการให้ได้รับความสะดวกสบาย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่กิจกรรม และอาสาสมัคร

4.2.2 ผู้ใช้บริการ

4.2.1.1 ประชาชนทั่วไป นิยมเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานในวันหยุดสุดสัปดาห์หรือวันหยุดงาน เป็นประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้ภูมิหลังของเรื่องราวของการจัดแสดง ต้องการความเพลิดเพลิน แปลกใหม่

4.2.1.2 นักท่องเที่ยว สนใจพิพิธภัณฑ์เป็นพิเศษ ส่วนใหญ่มาเข้าชมในวันธรรมดา มีความต้องการมากกว่าประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยภูมิหลังต่าง ๆ และการศึกษาหรือวัย ธรรมชาติ ต้องการความรู้เรื่องวัตถุไม่ใช่เพียงดูหรือชมสถานที่เพลิน ๆ

4.2.1.3 นักวิชาการ ประเภทผู้ชมนี้มีไม่มาก เป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานของเรื่องราวของวัตถุที่จัดแสดงเป็นอย่างดี ต้องการศึกษาวิจัยหาข้อมูล ไม่สนใจเทคนิคการแสดงผล

4.2.1.4 นักเรียน และนักศึกษา ผู้ชมประเภทนี้มีจำนวน และมีความต้องการบริการมากกว่าประเภทอื่น มีความมุ่งหมาย คือต้องการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จัดแสดง การจัดแสดงที่มีคำบรรยายทางวิชาการจึงเป็นประโยชน์มาก

5. ประเภทของการจัดแสดง

การจัดแสดงเดิมมีการจัดแสดงถาวรอย่างเดียว

5.1 การจัดแสดงถาวร (Permanent Exhibition) เป็นการตั้งแสดงไว้ประจำ โดยพิจารณาประโยชน์ของผู้ที่มาเข้าชมพิพิธภัณฑ์ จะต้องเป็นส่วนที่มีความสำคัญ และมีคุณค่ามากสำหรับผู้เข้าชม

5.1.1 การแสดงถาวรในห้องนิทรรศการ มีความสำคัญมาก ไม่มากขึ้น

5.1.2 การจัดแสดงเพื่อศึกษาค้นคว้า (Study Collection)สนองความต้องการของบรรดานักวิชาการที่ต้องการศึกษาค้นคว้าวัตถุที่สามารถทำได้

5.1.3 การจัดแสดงเพื่อการศึกษา (Education Collection) เป็นวัตถุที่ไม่มีคุณค่าในตัวเอง แต่มีคุณค่าทางการศึกษา ได้แก่รูปจำลอง หรือวัสดุที่เป็นของจริงที่ไม่มีคุณค่าทางความงาม

5.2 การจัดแสดงชั่วคราว (Temporary Exhibition) เป็นห้องจัดแสดงไว้ชั่วคราว แต่ละเรื่องระยะเวลาสั้น ๆ แล้วเปลี่ยนเรื่องใหม่หมุนเวียนกันไป เพื่อชักจูงความสนใจแก่ชุมชนระยะเวลาประมาณ 1 – 2 เดือน เทคนิคในการจัดแสดงชั่วคราวต้องการดึงดูดความสนใจจึงต้ององค์ประกอบประเภทแสงสี การบรรยาย องค์ประกอบอื่นร่วมด้วยมาก ใช้สื่อที่ดึงดูดดึงดูดความสนใจ ไม่ต้องการความประณีตมาก สร้างความประทับใจแรกที่พบเห็น

6. เทคนิคการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถาน (Presentation Techniques)

6.1.เทคนิคการจัดแสดงเพื่อความงาม (Aesthetic Presentation) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการจัดแสดงศิลปวัตถุ ของพิพิธภัณฑสถานศิลปะ เทคนิคอยู่ที่การจัดวาง รูปห้อง ให้สีพื้นหลัง ให้แสงแก่วัตถุ แบบแทนวางที่เหมาะสม

6.2 การจัดแสดงให้ความรู้ (Instructional Presentation) เป็นการจัดเพื่อให้ความรู้เป็นหลักสำคัญ เทคนิคของการใช้องค์ประกอบเพื่อบรรยายให้มีเรื่องราว โดยใช้คำบรรยาย ภาพถ่าย ภาพเขียน แผนภูมิ

6.3 การจัดแสดงตามสภาพธรรมชาติ (Natural Context Presentation) การจัดแสดงวัตถุโดยจัดให้เห็นตามสภาพเป็นจริงตามธรรมชาติของวัตถุนั้น ส่วนใหญ่เป็นการจัดแสดงโดยใช้เทคนิคจัดฉากละคร (Diorama Techniques) เพื่อให้เหมือนจริงตามธรรมชาติมากที่สุด

6.4 การจัดแสดงตามสภาพธรรมชาติจริง (Authentic Setting Presentation) การจัดแสดงเพื่อให้เห็นถึงลักษณะยุคสมัย เหตุการณ์สำคัญ ๆ วัฒนธรรมศิลปะ เทคนิคนี้ทำให้ผู้ชมสนุกสนานเพลิดเพลินและเรียนรู้ได้โดยง่าย ไม่ต้องบรรยายข้อความยืดเยื้อ

6.5 เทคนิคการสัมผัส (Push Button Presentation) การจัดแสดงสำหรับเยาวชนนิยมให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งหมด ได้พิจารณาความต้องการทางจิตวิทยาของเด็กซึ่งไม่อยู่นิ่งโดยใช้สายตาอย่างเดียว เด็กต้องการจับต้อง สัมผัส โยก หมุน เคลื่อนไหว กดปุ่ม หนูฟัง ตาดู

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

1. นิยามของสิ่งแวดล้อม

การที่เราจะกล่าวว่าสิ่งแวดล้อมหมายถึงอะไร เราจำเป็นจะต้องกำหนดศูนย์กลางเสียก่อน เช่น ตัวเราเป็นศูนย์กลาง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเราก็คือสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งสิ่งมีชีวิต และสิ่งที่ไม่มีชีวิต เราอาจแบ่งสิ่งแวดล้อมได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1.1 สิ่งแวดล้อมในด้านรูปธรรม ได้แก่

1.1.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้สร้างหรือดัดแปลงขึ้น โดยอาศัยความรู้ทางเทคโนโลยี หรือความสามารถทางศิลปะ เช่น บ้านเรือน ถนนหนทาง โรงงาน วัด โบสถ์ รูปปั้น ฯลฯ

1.1.2 สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ หมายถึง สิ่งมีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ พืช จุลินทรีย์

1.2 สิ่งแวดล้อมในด้านนามธรรม ได้แก่

ระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะเรียกว่า เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (ทรงพันธ์ ต้นตระกูล : 2553)

2. การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางวิชาการ

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือการดำเนินการจัดสถานที่ และครุภัณฑ์ให้เหมาะสม ทันสมัย และสะดวกเพียงพอต่อการให้บริการและปฏิบัติงาน นอกจากนั้นควรจัดและประดับให้สวยงามด้วยดอกไม้และต้นไม้ และรูปภาพ ย่อมเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเข้ามาใช้บริการแหล่งการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

2.2 สภาพแวดล้อมทางวิชาการ การจัดบรรยากาศทางวิชาการควรมีพื้นที่เพียงพอสำหรับการเข้าใช้ใช้พร้อมกันของนักเรียนจำนวนมากได้ จัดให้มีมุมต่าง ๆ เช่น มุมวารสาร มุมอินเทอร์เน็ต แล้วแต่ความเหมาะสมของแหล่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ : 2553)

พฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

1. วิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

วิธีการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จะเริ่มเป็นแบบให้อิสระ มีโอกาสพึ่งพาตนเองได้ เรียนรู้ได้เองมากขึ้น วิธีการเรียนรู้จึงเน้นกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1.1 การมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ เพื่อน ผู้ใหญ่ และเริ่มเรียนรู้ความหมายเข้าใจความสำคัญของสิ่งต่างๆ เกิดประสบการณ์มากขึ้น

1.2 ตัวอย่าง เหตุการณ์ การอบรมสั่งสอน

1.3 เรียนรู้จากกิจกรรมเคลื่อนไหว การมีส่วนร่วมและการแสดงออก

1.4 ได้ฝึกคิดและจินตนาการจากสิ่งเร้า เช่นภาพ นิทาน เพลง และการได้เห็นปรากฏการที่เป็นจริง

1.5 เรียนรู้การเผชิญปัญหาที่ไม่ซับซ้อน โดยที่เด็กมีโอกาสได้จับต้อง ทดลอง หาข้อสรุป ค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเองเกิดประสบการณ์ตรงที่มีค่า

1.6 เรียนรู้จากกิจกรรมการเล่น เล่นคนเดียว เล่นเป็นกลุ่ม ครูจัดหาของเล่นที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม บูรณาการกิจกรรมเข้ากับศิลปะ ดนตรี การแสดง บทบาทสมมติ ฯลฯ การเล่นที่เลียนแบบชีวิตจริง

1.7 เด็กเรียนรู้จากกิจกรรมดังกล่าวแล้วเกิดคุณธรรม ครูต้องสามารถสอดแทรกคุณธรรมในทุกกิจกรรม ใช้วิธีการเสริมแรง ชมเชย มากกว่าการเข้มงวด คำว่า หรือลงโทษ

1.8 เรียนรู้จากการใช้ภาษาทั้งที่เป็นคำพูด ท่าทาง ฝึกรับฟัง การวาดภาพ การฟัง การทำตามคำสั่ง การสนทนาโต้ตอบ พัฒนาการทางภาษาเป็นสื่อที่นำไปสู่การพัฒนาการทางสติปัญญา และทางสังคม อีกทั้งช่วยให้เด็กสามารถมีวิธีการเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง

1.9 การเรียนรู้ที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่ทำงานเล็กๆ น้อยๆ การที่เด็กมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นการฝึกความขยัน และฝึกความสามารถที่เด็กทำได้ เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจที่ผู้ใหญ่ให้โอกาสและคำชมเชย (สุนน อมรวิวัฒน์ 2546 : 32-33)

2. การจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธเป็นระบบองค์รวม

สำหรับหลักการจัดการศึกษาตามแนววิถีพุทธเป็นระบบองค์รวม เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นมาเองโดยไม่ต้องไปเรียกร้อง เมื่อเราทำเหตุปัจจัยของการศึกษาแล้ว ผลก็เกิดขึ้นมาเองตามเหตุนั้น เมื่อทำเหตุปัจจัยของการศึกษาแล้ว การศึกษาที่เป็นผลก็ย่อมเกิดขึ้นแน่นอน เป็นกระบวนการศึกษาที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอยู่ในตัว ชีวิตของเขา ก็จะเป็นการศึกษา ชีวิตของเขามีการศึกษาอยู่ตลอดเวลา (พระธรรมปิฎก 2545 : 154-156) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่เกิดจากวิถีชีวิตประจำวัน เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเองโดยที่ครูไม่ต้องเป็นผู้จัดสร้างขึ้น นั่นถือว่าเป็นหลักสำคัญของการจัดกิจกรรมในแนววิถีพุทธ และมีกิจกรรมการจัดประสบการณ์เป็นส่วนเสริมเพิ่มเติมเข้าไปเพื่อให้สมบูรณ์ขึ้น และสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามหลักไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา ได้จัดแบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ๆ คือ

2.1 กิจกรรมจากวิถีชีวิต

เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยเพื่อให้พัฒนาชีวิต สัมพันธ์กับกิจวัตรประจำวันตามธรรมชาติที่เรียงร้อยต่อกัน และนำมาออกแบบกิจวัตร กิจกรรม การเรียน การสอน การเล่น การกิน อยู่ ดู ฟัง อย่างมีคุณค่าและเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากทุกส่วนของชีวิต ออกแบบให้เป็นวิถีชีวิตที่ให้การพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา เป็นธรรมชาติที่อยู่เป็นจริงในชีวิต ที่ครูไม่ต้องทำแผน เป็นการให้ที่ทำให้ชีวิตสมดุล

2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน

เป็นกิจกรรมที่ครูจัดให้เกิดมีขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในด้านต่างๆ โดยบูรณาการเอาไตรสิกขามาร้อยเข้าไปในทุกกิจกรรมซึ่งตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดกิจกรรมสำคัญเอาไว้ 6 กิจกรรม ได้แก่

2.2.1 กิจกรรมเสรี

2.2.2 กิจกรรมสร้างสรรค์

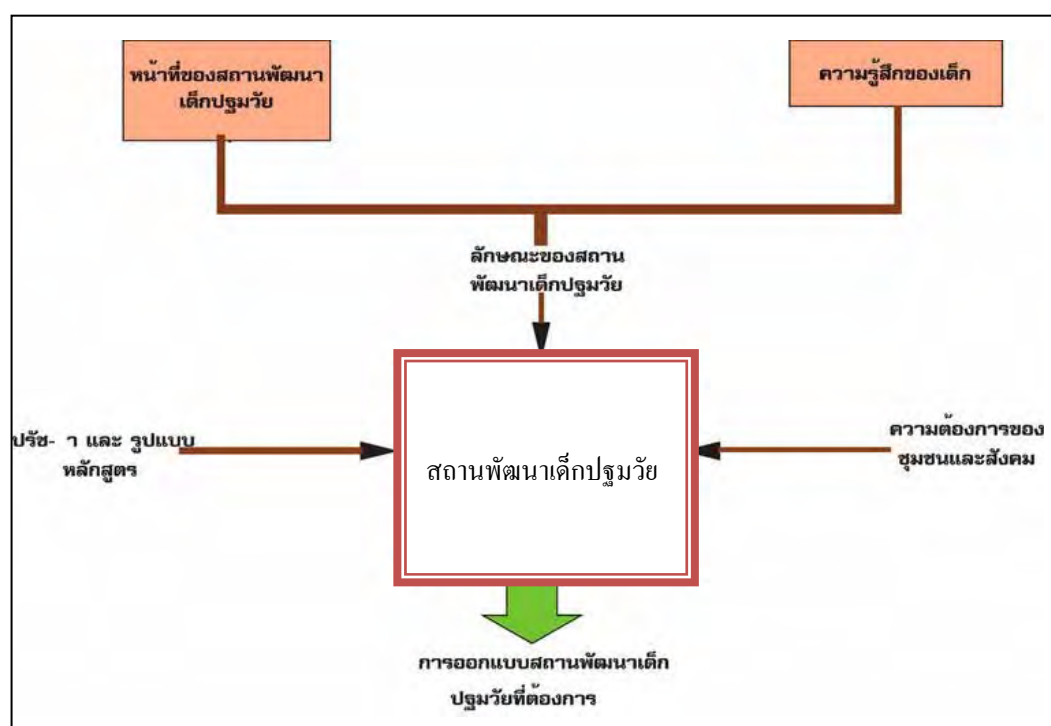
2.2.3 กิจกรรมประสบการณ์

2.2.4 กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะ

2.2.5 กิจกรรมเกมการศึกษา

2.2.6 กิจกรรมเกมกลางแจ้ง

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่ครูผู้ทำหน้าที่เป็นผู้สอนและเป็นกัลยาณมิตรของเด็กต้องจัดสภาพของการเรียนรู้ให้เด็กปฐมวัยทั้งภายนอก และภายในเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์การเรียนรู้ อุปกรณ์การทำงานต่างๆ ด้วยการเล่น การลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับแนวคิดของคิวอี้ (John Dewey) ที่กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้มาจากการกระทำที่เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) โดยผ่านทางประตูแห่งการรับรู้คือ ประสาทสัมผัสทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ปาก กาย แลใจ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่คงอยู่กับเด็กไปตลอด

แผนภูมิที่ 1 ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานของการออกแบบสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

การศึกษาตามแนววิถีพุทธ

ตามหลักพระพุทธศาสนาเห็นว่าในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นความขัดข้อง แปรปรวน ความเดือดร้อนลำบาก ความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความพลัดพราก และปัญหาชีวิตต่างๆ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกรวมว่า ความทุกข์นั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่ มนุษย์จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและประสบแน่นอน ไม่ว่าจะต้องการหรือไม่ต้องการ หากมนุษย์ต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีที่สุด มนุษย์จะต้องยอมรับความจริงข้อนี้ และพร้อมที่จะจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุด ชีวิตที่เป็นอยู่อย่างดี และมีความสุขคือชีวิตที่กล้ารับรู้ต่อปัญหาทุกอย่าง ตั้งทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหานั้น และจัดการแก้ไขด้วยวิธีการที่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้สิ่งที่พระพุทธศาสนาสอนเป็นข้อแรกคือความทุกข์ อันเป็นปัญหาที่มนุษย์พึงรับรู้และแก้ไขได้โดยถูกต้อง และถือว่าภารกิจของพระพุทธศาสนาและระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนาก็คือ การช่วยมนุษย์ให้แก้ปัญหของตนได้ (พระธรรมปิฎก 2544 : 5)

1. ความหมายของการศึกษาตามแนววิถีพุทธ และหลักโยนิโสมนสิการ

1.1 ความหมายของการศึกษาตามแนววิถีพุทธ

เป็นศูนย์กลาง โดยให้ยึดความสำคัญของการจัดการศึกษามุ่งให้เด็กเก่ง ดี และมีความสุข ในปี 2546 กระทรวงศึกษาได้กำหนดให้ โรงเรียนวิถีพุทธ เป็น 1 ใน 5 ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการเรียนรู้ตอบรับกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ : ซึ่งตามหลักการจัดการศึกษานั้นสมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) ได้อธิบายไว้ว่า การศึกษาต้องจัดเพื่อให้บุคคลมีความรู้ความสามารถในการประกอบกิจการและอยู่ในสังคมได้ดี โดยให้เขามีความสมบูรณ์ คนที่ถือกำเนิดเป็นคนนั้นยังไม่ถือว่าเป็นคนโดยสมบูรณ์ เพราะเหตุเพียงที่เกิดมามีรูปร่างเป็นคนต่อเมื่อมีการปฏิบัติประกอบด้วยความรู้สึกผิชอบชั่วดีสมกับความเป็นคน จึงจะเรียกว่าคนโดยธรรม เมื่อมีธรรมของคนบริบูรณ์จึงจะถือว่าเป็นคนโดยสมบูรณ์ (สุนน อมรวิวัฒน์ 2530 : 22)

ในทางพระพุทธศาสนาแล้วถือว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต และทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นการศึกษา หลักการปฏิบัติในพุทธศาสนานั้นเรียกว่า มรรค คือทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งจัดเป็นประเภทได้ 3 ประเภท คือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเรียกชื่ออีกอย่างว่า ไตรสิกขา สิกขานั้นเป็นคำๆ เดียวกับศึกษา ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า “การศึกษาหรือ สิกขะนั้นเกิดจากวิธีการฝึกฝน อบรม (Teach and train) เป็นการฝึกฝนอบรมให้เห็นด้วยตนเอง เห็นซึ่งตนเอง และสิ่งที่สอนก็คือลักษณะนิสัย จิตใจ (Character and mind) ดังนั้นการศึกษาตามแนวพุทธธรรมจึงเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหา ความรู้ การฝึกปฏิบัติและเข้าใจถึงผลของการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนั้นนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สุนน อมรวิวัฒน์. 2530 : 21) หลักปฏิบัติในทางพุทธศาสนาจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษา ซึ่งหมายถึงการดำเนินชีวิต หรือหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ก็

เป็นอันเดียวกับการศึกษา ชีวิตที่ดีงาม คือชีวิตแห่งการศึกษา (พระธรรมปิฎก 2547 : 54) จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้เป็นหลักใหญ่เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาพุทธศาสนา เป็นหลักการปฏิบัติและเป็นทางพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาแบบองค์รวมคือศีล สมาธิ ปัญญา ไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นการศึกษาตามแนวพุทธนั้นจึงเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตโดยตัวเองอยู่แล้ว และยังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของการศึกษาแนวพุทธไว้ ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2512) กล่าวว่า การศึกษาคือการงอกงาม เนื่องจากได้พัฒนาขั้นทั้ง 5 ของแต่ละบุคคลเพื่อลดอกุศลมูลให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เนื่องจากในพระพุทธานุญาตกล่าวไว้ว่ามนุษย์ประกอบด้วยขั้นทั้ง 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และหนาไปด้วยอกุศลมูล คือ โลก โกรธ หลง ซึ่งทำให้คนเป็นทุกข์อย่างยิ่ง

แสง จันทรงาม (2513) กล่าวว่าถ้าตามหลักพระพุทธานุญาตแล้ว ปุณฺณ (คนธรรมดาทั่วไป) ทุกคนมีวิชา (ความรู้) เป็นพื้นฐานของจิตใจ ความไม่รู้ทำให้เกิดความหลง (โมหะ) และความหลงทำให้เกิดความเห็นผิด (มิจฉาทิฐิ) ความเห็นผิดทำให้เกิดผิด (มิจจา สังกัปปะ) พุตผิด (มิจจาวาจา) ทำผิด (มิจจกัมมันตะ) ต่อจากนั้นผลร้ายก็เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นหลักใหญ่ของพระพุทธานุญาตกำจัดความไม่รู้ มุ่งสร้างแสงสว่างขึ้นกำจัดความมืดตามหลักจิตวิทยาแห่งการศึกษา การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเป็นการเรียนรู้ชนิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (to learn is to change) ภายในตัวของผู้เรียนไม่ได้หมายถึงการรับรู้และจำข้อเท็จจริงต่างๆ ไว้ได้เท่านั้น เพราะการจำข้อเท็จจริงได้มากๆ จะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางดีภายในตัวของผู้จำแต่อย่างใด

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2535) ได้กล่าวถึงแนวความคิดทางการศึกษาของ ดร.สาโรช บัวศรีไว้ว่า “ศ.ดร.สาโรช บัวศรี ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาไว้ว่า ความเจริญงอกงามของขั้นทั้ง 5 เพื่อว่าอกุศลมูลจะได้เบาบางลงอย่างมากที่สุดที่จะทำได้ จากคำจำกัดความนี้ทำให้เห็นคำถามพื้นฐานทางปรัชญา 2 คำถามคือ การศึกษาคืออะไร ก็ตอบได้ว่าเป็น ความเจริญงอกงามของขั้นทั้ง 5 กับคำถามถึงจุดหมายของการศึกษาว่าเพื่ออะไร คำตอบก็คือเพื่อว่าอกุศลมูล (โลภะ โทสะ โมหะ) ของแต่ละบุคคลจะได้เบาบางลง เพราะความเจริญงอกงามนั้นแท้จริงแล้วก็เพื่อให้อกุศลมูลเบาบางลง ถ้าไม่มีการศึกษาอกุศลมูลของมนุษย์แต่ละคนมีแต่จะเพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น”

พระราชมุนี (2543) กล่าวว่า พระพุทธานุญาตเป็นศาสนาแห่งการศึกษา รูปธรรมแห่งความเจริญรุ่งเรืองของศาสนาในสถาบันพุทธศาสนา คือมหาวิทยาลัยนันทาในอดีตรับบวรการเรียนการสอนเน้น 2 ประการ คือ ปัจจายนนอก คือปรโตโมสะ หมายถึงการเรียนพระสูตรและศาสตร์ต่างๆ จากครู จากแหล่งข้อมูลภายนอกตัว อีกด้านคือปัจจายนใน คือ โยนิโสมนสิการ หมายถึงการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากปรโตโมสะตามหลักพุทธตรรกศาสตร์และฝึกทักษะการแสดงความคิดเห็นด้วยวิชาธรรมสภาจณาที่สอนให้ถาม-ตอบปัญหา เมื่อจะนำมา

ประยุกต์ใช้กับการศึกษาไทยในปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เราจะต้องไม่ให้ความสำคัญของผู้เรียนจนลืมบทบาทกัลยาณมิตรของครู

พระธรรมปิฎก (2544) กล่าวว่าพุทธศาสนาตัวแท้คือเรื่องการศึกษา การศึกษา พัฒนาคน หรือการสร้างมนุษย์ให้มีคุณภาพดีทั้งทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเจริญงอกงาม แล้วคนที่มีความดี มีปัญญาเจริญงอกงามนั้นก็มาสร้างสรรค์ผลงานทำให้จิตใจคนและสังคมมนุษย์ดีขึ้น มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เป็นแบบแผนของการอยู่ร่วมกันเป็นวิถีชีวิต และเกิดเป็นวัฒนธรรม

สุมน อมรวิวัฒน์ (2544) กล่าวว่าการศึกษาในระบบไตรสิกขานั้นต้องเป็นการฝึกหัดอบรมด้วยตนเอง และประเมิณผลสำเร็จด้วยตนเอง แต่ไม่ปิดกั้นการรับคำแนะนำสั่งสอนจากกัลยาณมิตร ไตรสิกขาเป็นการฝึกหัดอบรมที่เป็นขั้นตอนสืบเนื่อง เริ่มจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เป็นการพัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

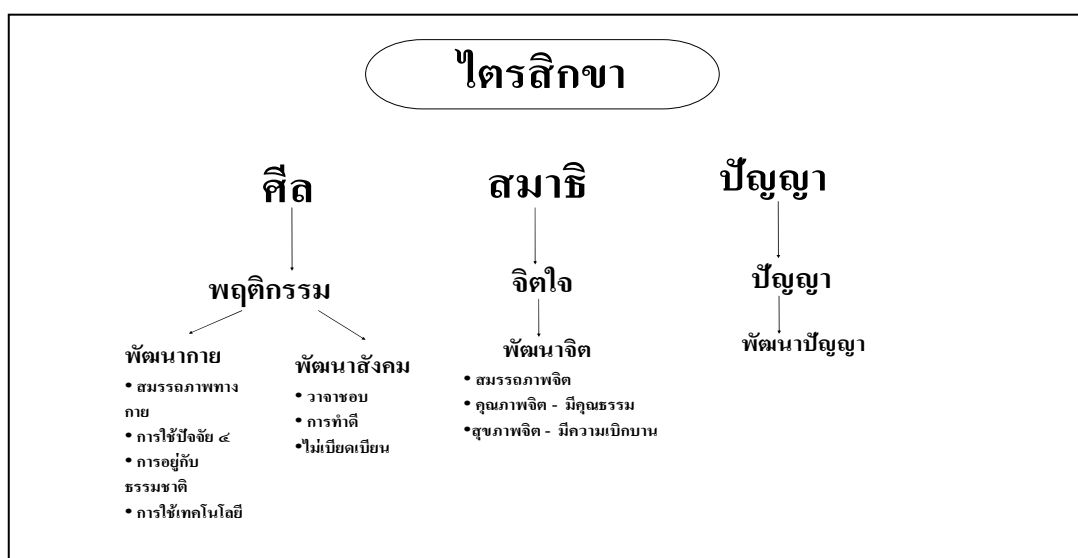
พระธรรมปิฎก (2547) กล่าวว่าตามหลักของพุทธศาสนา การดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นต้องพบกับความทุกข์ไม่ว่าจะต้องการหรือไม่ต้องการ หากต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีและมีความสุขจะต้องยอมรับรู้และพร้อมที่จะแก้ปัญหาอย่างดีที่สุด ชีวิตที่เป็นอยู่อย่างดีและมีความสุขคือการกล้าที่จะรับรู้ต่อปัญหาทุกอย่าง ตั้งทัศนคติที่ถูกต้องกับปัญหานั้น การแก้ไขด้วยวิธีที่ถูกต้อง...ภารกิจที่สำคัญของการศึกษาก็คือการฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและสภาวะของสิ่งทั้งหลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น

พระเทพโสภณ (2547) กล่าวว่าการศึกษาหมายถึงการแสวงหาวิชาหรือความรู้แจ้งคือปัญญานั้นเอง กระบวนการศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญา และกำจัดอวิชชาไปพร้อมๆ กัน เมื่อปัญญามาอวิชชาก็หายไปเหมือนแสงสว่างมาขับไล่ความมืด การสร้างปัญญาหรือวิชาซึ่งหมายถึงสภาวะแท้จริงของสรรพสิ่ง รู้จริงให้ถึงแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548) กล่าวว่า เป็นระบบการศึกษาปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือการมีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าที่แท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นการศึกษาตามหลักพุทธศาสนาจึงถือการพัฒนาตนเองเป็นหลักสำคัญ คือเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองครบทุกด้านตามหลักการของไตรสิกขาคือพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ และปัญญาทั้งในการดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อม และผู้อื่น การพัฒนาจิตใจตนเองให้พ้นจากการครอบงำของอกุศลมูล และการพัฒนาปัญญาในการคิดไตร่ตรองในการศึกษาศาสตร์ต่างๆ และเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม และแทรกอยู่ในชีวิตของผู้เรียนใน

ทุกกิจกรรมของชีวิต โดยใช้กระบวนการฝึกและฝน ดังนั้นการศึกษาแนวพุทธจึงเป็นการศึกษาที่มีคุณค่าและสอดคล้องกับหลักพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดให้เน้นการพัฒนาเด็กเป็นศูนย์กลางและเรียนรู้ผ่านการกระทำ และได้คิดด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ประเวศ วะสี (2546) ที่ว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อพ้นทุกข์ วัตถุประสงค์ของการศึกษาจึงเป็นตัวกำหนดการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ การสอนเพื่อให้รู้วิชา เรียนวิชา ทดสอบวิชา เพื่อแสดงความรู้วิชานั้นๆ แต่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อดับทุกข์ ฉะนั้นเมื่อเรียนแล้วความทุกข์ไม่ลดลง หรือไปก่อความทุกข์ให้มากขึ้น ทางพุทธศาสนการศึกษามีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่า มุ่งสร้างเหตุ และ ปัจจัยในการเจริญงอกงามในทางที่ดี ด้วยการนำไตรสิกขามาใช้ ไตรสิกขานั้นมีความหมายว่า ศึกษา ฉะนั้นวิถีชีวิตคือการศึกษา หรือชีวิตคือการศึกษา การศึกษาคือชีวิต จึงกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

แผนภูมิที่ 2 การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

1.2 หลักโยนิโสมนสิการ

เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการคิด ว่าด้วยการคิดแบบแยกแยะ หรือใช้ความคิดถูกวิธี รู้จักคิด คิดเป็น วิธีคิดโดยแยกแยะ ประกอบด้วย การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย การคิดแบบวิภาษวาท (การคิดวิเคราะห์โดยจำแนกสิ่งที่คิดในลักษณะต่างๆ เช่น จำแนกส่วนประกอบ จำแนกความสัมพันธ์แห่งปัจจัย ฯลฯ) การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ การคิดแบบสามัญลักษณ์ (การคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา-ธรรมชาติของสภาพนั้น) การคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (การคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย ระลึกว่าทำอะไร เพื่ออะไร และจะทำอย่างไร) การคิดแบบอริยสัจ (การคิดแบบแก้ปัญหา) การคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม (การคิดถึงคุณค่าอันเป็นประโยชน์ที่

แท้จริงมากกว่าคุณค่าที่มนุษย์ปรุงแต่งขึ้น) การคิดแบบคุณโทษและทางออก (การคิดโดยวิเคราะห์ทั้งด้านดีและด้านเสีย และหาทางออกที่เหมาะสม) การคิดโดยใช้อุปมาอุปไมย คุณธรรม (การคิดปรุงแต่งไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล) และการคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน (การคิดอย่างมีสติ คิดทำปัจจุบันให้ดีที่สุด)

1.2.1 โยนิโสมนสิการ มีวิธีหลัก อยู่ 10 วิธี คือ

1.2.1.1 วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย เป็นวิธีคิดเพื่อให้รู้สถานะที่เป็นจริง

1.2.1.2 วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ เป็นวิธีคิดเพื่อกำหนดแยกปรากฏ-การณ์ต่างๆ ออกเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมและสิ่งที่ป็นนามธรรม

1.2.1.3 วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ เป็นวิธีคิดเพื่อให้รู้เท่าทัน คือรู้ว่าสิ่งต่างๆ นั้นเกิดขึ้นเอง และจะดับไปเอง เรียกว่ารู้อนิจจัง และรู้ว่าสิ่งต่างๆ นั้นเกิดขึ้นมาเอง ไม่มีใครบังคับหรือกำหนดขึ้น เรียกว่า รู้อนัตตา

1.2.1.4 วิธีคิดแบบอริยสัจ เป็นวิธีคิดแบบแก้ปัญหา โดยเริ่มจากตัวปัญหา หรือทุกข์ ทำความเข้าใจให้ชัดเจน สืบค้นหาสาเหตุ เตรียมแก้ไข วางแผนกำจัดสาเหตุของปัญหา มีวิธีการปฏิบัติ 4 ขั้นตอนคือ

1 ทุกข์ การกำหนดให้รู้สภาพปัญหา

2 สมุทัย การกำหนดเหตุแห่งทุกข์เพื่อกำจัด

3 นิโรธ การดับทุกข์อย่างมีจุดหมาย ต้องมีการกำหนดว่าจุดหมายที่ต้องการคืออะไร

4) มรรค การกำหนดวิธีการในรายละเอียด และปฏิบัติเพื่อกำจัดปัญหา

1.2.1.5 วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ เป็นวิธีคิดให้มีความสัมพันธ์กันระหว่างหลักการและความ มุ่งหมาย สามารถตอบคำถามได้ว่าทำไม หรือจะทำอย่างนั้นอย่างนี้เพื่ออะไร ทำให้การกระทำมีขอบเขตไม่เลยเถิด

1.2.1.6 วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นการคิดบนพื้นฐานที่ว่าทุกสิ่งในโลกนี้มีทั้งส่วนดีและส่วนด้อย ดังนั้นเมื่อต้องตัดสินใจเลือกเอาสิ่งใดเพียงอย่างเดียว จะต้องยอมรับส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกไว้ และไม่มองข้ามโทษหรือข้อบกพร่อง จุดอ่อน จุดเสีย ของสิ่งที่เลือกไว้ การคิดและมองตามความจริงนี้ ทำให้ไม่ประมาท อาจนำส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ และสามารถหลีกเลี่ยงหรือมีโอกาสแก้ไขส่วนเสีย ส่วนบกพร่องที่ติดมากับสิ่งที่เลือกไว้

1.2.1.7 วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นวิธีคิดที่สามารถแยกแยะได้ว่า คุณค่าแท้คืออะไร คุณค่าเทียมคืออะไร

คุณค่าแท้ คือ คุณค่าของสิ่งที่มีประโยชน์แก่ร่างกายโดยตรง อาศัยปัญญาคิราตา เป็นคุณค่าสนองปัญญา

คุณค่าเทียม คือ คุณค่าพอกเสริมสิ่งจำเป็นโดยตรง อาศัยคณาหาราคาเป็นคุณค่าสนอง ปัญญา

วิธีคิดนี้ใช้เพื่อมุ่งให้เกิดความพอใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต เพื่อพ้นจากการเป็นทาสของวัตถุ เป็นการเกี่ยวข้องด้วยปัญญา มีขอบเขตเหมาะสม

1.2.1.8 วิธีคิดแบบไร้คุณธรรม เป็นการคิดถึงแต่สิ่งที่ดีมีกุศล เมื่อได้รับประสบการณ์ใด แทนที่จะคิดถึงสิ่งที่ไม่ดีงาม เป็นวิธีคิดที่สกดกัน ขัดเกลาคณาหาร

1.2.1.9 วิธีคิดแบบอยู่ปัจจุบัน เป็นวิธีคิดให้ตระหนักถึงสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ในขณะนี้ กำหนดเอาที่ความเกี่ยวข้องกับความเป็นอย่างประจำวัน เชื่อมโยงต่อกันมาจนถึงสิ่งที่กำลังรับรู้ กิจกรรมตามหน้าที่หรือการปฏิบัติ โดยมีจุดหมายไม่เพื่อฝืนกับอารมณ์ชอบหรือชัง

1.2.1.10 วิธีคิดแบบวิชชาวาท เป็นการคิดแบบมองให้เห็น โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่ แต่ละด้านจนครบทุกด้าน ไม่พิจารณาสิ่งใดๆ เพียงด้านเดียวหรือแง่มุมเดียว

1.2.2 องค์ประกอบของโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ มีองค์ประกอบ 4 ส่วนคือ

1.2.2.1 อุบายนมนสิการ คือ การคิดอย่างเข้าถึงความจริง

1.2.2.2 ปณมมนสิการ คือการคิดอย่างมีลำดับขั้นตอน ไม่สับสน

1.2.2.3 การณมนสิการ คือ การคิดอย่างมีเหตุผล

1.2.2.4 อุปปาทกมนสิการ คือ การคิดอย่างมีเป้าหมาย คิดให้เกิดผล ไม่ใช่คิดไปเรื่อยเปื่อย

โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ตัวปัญญา แต่เป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา มีเป้าหมายสูงสุดคือการดับทุกข์

โยนิโสมนสิการ คือการคิดเป็น เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสถานะโดยคิดหาเหตุปัจจัย สืบค้นจากต้นเหตุตลอดทาง จนถึงผลสุดท้ายที่เกิดแยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสถานะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเองเข้าไปจับหรือครอบคลุมน บุคคลนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา

โยนิโสมนสิการ คือการคิดโดยแยกกาย เป็นองค์ประกอบภายในที่มีความเกี่ยวข้องกับการฝึกใช้ความคิดให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดอย่างวิเคราะห์ ไม่มองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างตื้นๆ ผิวนั้น เป็นขั้นตอนสำคัญของการสร้างปัญญา การทำใจให้บริสุทธิ์ และเป็นอิสระ จะนำไปสู่ความเป็นอิสระไร้ทุกข์ พร้อมด้วยสันติสุข อันเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธธรรม

2. การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2.1 หลักการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาปฐมวัย

2.1.1 การจัดกระบวนการเรียนรู้

ภรณ์ คุรุรัตน์ กล่าวว่า จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ในการจัดกระบวนการในการจัดการศึกษาปฐมวัยเพื่อสร้างพลังการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในตัวของผู้เรียน ได้มีผู้นำเสนอประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ 4 ประการคือ

2.1.1.1 หลักการเรียนรู้ (Principles of Learning)

2.1.1.2 บทบาทครู (Teacher Role)

2.1.1.3 บทบาทเด็ก (Student Role)

2.1.1.4 การจัดสภาพการเรียนรู้ (Learning Environment)

ประเด็นสำคัญในการจัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพเด็กปฐมวัยโดยการจัดประสบการณ์ที่มีหลักการพื้นฐานมาจากแนวคิดของนักทฤษฎีการศึกษาและนักจิตวิทยาว่าเด็กทุกคนมีศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้โดยอาศัยสภาพจริงที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็ก โดยมีประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก และมีการบูรณาการเนื้อหา กิจกรรม ทักษะการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงพื้นฐานประสบการณ์ของเด็ก และขยายความคิดอย่างต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป มีความหมายและความสัมพันธ์กันโดยที่ให้ออกสาเด็กสัมผัส ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูโดยทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิด และได้ปรับตัวทางสังคม ได้มีโอกาสเลือก คิด ตัดสินใจในการทำกิจกรรม โดยมีผู้ใหญ่ให้กำลังใจ สนับสนุน ในบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เด็กมีความคิดอิสระ และสนับสนุนความคิดริเริ่ม

2.1.2 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2548 :

24)

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีบทบาทสำหรับการจัดการศึกษาอีกอย่างหนึ่งคือการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกล่าวถึงแนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยตามแนวทางวิถีพุทธว่าต้องมีบรรยากาศสงบ เงียบ เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดชุมชน สะอาด มี

ระเบียบ ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และ คุณธรรม และตามความหมายในพระราชบัญญัติสถานศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้จัดให้สถาน พัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่ในการจัดการศึกษา(มาตรา 4) นั่นคือ ทำหน้าที่เป็น แหล่งให้ความรู้และสร้างการเรียนรู้ ดังนั้นไม่ว่าสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะเป็นศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระบบเริ่มแรก ของเด็กพิการและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่แยกชื่อเป็นอย่างอื่นก็ ตาม (มาตรา 18 (1)) ต่างทำหน้าที่อย่างเดียวกัน กล่าวคือ มิได้ทำหน้าที่เฉพาะเป็นสถานดูแลเด็ก เท่านั้นแต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นสถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยไปพร้อมกัน

2.1.3 สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

หน้าที่ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยใน 2 ประการคือ ประการแรกทำหน้าที่ ด้านการดูแล ได้แก่การดูแลให้ความปลอดภัยและการเลี้ยงดูแก่เด็กตามวัย และประการที่ 2 จัด กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคม ทักษะทางปัญญาและพัฒนาทุกด้านของเด็กด้วยการจัดกิจกรรม ส่งเสริมประสบการณ์ (Essa 2003 :7) ซึ่งการทำหน้าที่ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแต่ละด้านเป็น ดังนี้

2.1.3.1 ด้านการดูแล สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทำหน้าที่เพื่อการดูแลแก่เด็ก ดังนี้

- 1) ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้พัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ
- 2) ดูแลโภชนาการของเด็ก
- 3) ดูแลการขับถ่าย การใช้ห้องน้ำและการทำความสะอาด
- 4) การเล่น
- 5) การนอนพักผ่อนตอนบ่าย
- 6) การดูแลสุขภาพ

2.1.3.2 ด้านการศึกษา สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องจัดกิจกรรมส่งเสริม ประสบการณ์เพื่อสร้างปัญญา ได้แก่

- 1) การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา
- 2) การพัฒนาทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
- 3) การเรียนรู้สังคมศึกษา
- 4) การสร้างเสริมลักษณะนิสัย

โดยหน้าที่ดังกล่าวนี้ทำให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่ใช่โรงเรียนเล็ก หรือ แหล่งรับเลี้ยงเด็กแต่เป็นแหล่งที่เลี้ยงเพื่อเป็นบริการช่วยเหลือแก่ครอบครัว แล้วยังทำหน้าที่ที่จะ ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพด้วยรูปแบบทางการศึกษาด้วย

2.1.4 โรงเรียน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547 : 86) กล่าวว่า โรงเรียนนั้นมีความหมายต่อการ เรียนรู้นับตั้งแต่ก้าวโรงเรียนและประตูทางเข้าโรงเรียน สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนได้แก่ ความมั่นคงของอาคาร ความสว่างของตัวตึก ความพร้อมของชั้นเรียน และบริเวณโรงเรียน สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเป็นสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ได้ จากการที่ผู้เรียนได้รับรู้และสัมผัสทางสายตา หรือความรู้สึก การพบเห็นภาพที่ซ้ำๆ ทุกวันเป็นการซึมซับเข้าสู่ความคิดและความรู้สึก สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสามารถจำแนกเป็น 3 ลักษณะคือ สภาพ โรงเรียน สภาพห้องเรียน และศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่โรงเรียนพัฒนาขึ้น

2.1.4.1 สภาพการเรียนรู้

เป็นแหล่งการเรียนรู้ตั้งแต่สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียน การแสดงออกของครู ระบบบริหาร โรงเรียน เด็กสามารถเรียนรู้และรับรู้ได้ อย่างน้อยโรงเรียนต้องสะอาด เป็นตัวอย่างทางสุขภาพ และเป็นแหล่งที่เด็กรู้สึกปลอดภัย

2.1.4.2 ห้องเรียน

ห้องเรียนต้องเป็นสถานที่สร้างเสริมประสบการณ์การศึกษาให้กับ เด็ก อย่างน้อยต้องมีมุมการเรียนรู้ที่เด็กสามารถได้สัมผัสวัสดุและอุปกรณ์การเรียนรู้ซึ่งครูให้ เรียบร้อย เด็กสามารถจับสัมผัสและนำมาใช้ได้สะดวก ในห้องเรียนต้องมีโต๊ะเรียนที่สามารถ จัดเป็นกลุ่มเล็กได้ มีบริเวณที่ให้ทำงานอิสระได้ มีศูนย์กิจกรรมและมีบริเวณกระดานดำสำหรับครู สอน องค์ประกอบในการจัดห้องเรียนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ คือ

- 1) ความสนใจของเด็ก
- 2) ห้องเรียนต้องเอื้อให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 3) ความสะดวกในการเคลื่อนที่ เอื้อต่อการเล่นเคลื่อนไหวของเด็ก
- 3) เด็กสามารถเรียนรู้ระเบียบวินัยได้
- 4) ความสวยงาม เป็นระเบียบ สะอาด

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญของสถานศึกษาปฐมวัยที่ผู้ออกแบบ ต้องคำนึงถึงมี 10 ประการ คือ (ขวัญจิรา ภูสังข์ และคณะ 2543 : 56)

- 1) พื้นที่บริเวณอาคาร ห้องเรียนและอุปกรณ์ต่างๆเพียงพอ

- 2) ที่ตั้งโรงเรียนและลักษณะนั้นที่มีเหมาะสมกับการจัดการศึกษา
สำหรับเด็ก
- 3) ความปลอดภัยโดยเฉพาะสวัสดิภาพสิ่งแวดล้อม
- 4) สถานศึกษา และสิ่งแวดล้อมถูกสุขลักษณะส่งเสริมสุขภาพและ
อนามัย
- 5) ลักษณะขนาดและการจัดห้องยึดหยุ่นต่อการจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอน
- 6) ความสะดวกของทางเดินภายในโรงเรียน
- 7) บริเวณ และอาคารเรียนสามารถใช้ประโยชน์ทุกพื้นที่ได้อย่าง
เต็มที่
- 8) ง่ายต่อการดูแลและบำรุงรักษา คำนึงค่ากับการลงทุน
- 9) มีแผนพร้อมต่อการขยายตัว
- 10) ภูมิสถาปัตย์สวยงาม

2.2 หลักการจัดสภาพแวดล้อมตามแนวทางวิถีพุทธ

ปัจจัยภายนอกด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ก็นับว่ามีความสำคัญอีกทางหนึ่ง คือ
มนุษย์สามารถเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมที่เป็นสื่อต่างๆ เช่นสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิด
การเรียนรู้ และมีความพร้อมที่จะรับรู้ซึมซับในสิ่งที่ได้เข้าไป ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเด็กนั้นพร้อมที่จะ
เรียนรู้ ซึมซับข้อมูลต่างๆ รอบตัวเขามา ดังนั้นหากข้อมูลข่าวสาร สื่อรอบตัวที่เข้ามาเป็นสื่อที่เป็น
พิษต่อการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่เป็นมิชฌาภิกขุ เด็กก็จะซึมซับรับรู้ไปได้
เช่นกัน ทางพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญต่อการจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ซึมซับ
สิ่งที่ดีให้กับเด็ก

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดสิ่งแวดล้อม
ทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กตามแนวทางวิถีพุทธไว้ดังนี้

- 2.2.1 บรรยากาศสงบ เงียบ เรียบง่าย
- 2.2.2 ใกล้ชิดธรรมชาติ ร่มรื่น
- 2.2.3 ใกล้ชิดชุมชน
- 2.2.4 สะอาด มีระเบียบ
- 2.2.5 ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
- 2.2.6 เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

จากที่กล่าวถึงปัจจัยภายนอกทั้งหมดนี้จุดหมายอยู่ที่การสร้างให้เกิดปัจจัยภายในขึ้นในตัวของเด็กเองคือการคิดเป็น เพราะการคิดเป็นจะทำให้สามารถเลือกหาสิ่งที่ดีให้กับชีวิตดำเนินชีวิตอยู่รอดได้ในสังคมและตั้งอยู่บนพื้นฐานของความดีงามได้ด้วยการใช้ปัญญา ดังนั้นแนวทางที่จะทำให้เกิดการคิดเป็นได้นั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของกัลยาณมิตรที่จะเป็นผู้สร้างปัจจัยภายนอก สภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เอื้อให้ผู้เรียนพัฒนาปัญญาภายในขึ้นในตัวเอง

2.3 สถานภาพของสถานศึกษา

สถานศึกษาจัดสภาพในทุกๆด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ฦ ฝงเป็น มีวัฒนธรรมและแสวงปัญญา ทั้งนี้การจัดสภาพจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวัชรธรรม 4 ประการ คือ

2.3.1 สัปบุริสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ ครูอาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี

2.3.2 สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี

2.3.3 โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดี และถูกวิธี

2.3.4 ฐมมานุสम्मปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

ปัญญาวัชรธรรม 4 ประการนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจน สำหรับการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่างๆ มีลักษณะดังต่อไปนี้

ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสมหรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติชวนให้มีใจสงบและแสวงปัญญา เช่น รมรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม คูแเลเสียงต่างๆมิให้อีกทีก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิธิพินเลือกเพลงที่ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

3. การจัดการศึกษาแบบปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรม การจัดประสบการณ์ เป็นการจักกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์จากการเล่น ลงมือปฏิบัติซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ และเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาให้ครบทุกด้าน ทั้ง

ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาเอกชนได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์ไว้ว่าเป็นขอบข่ายที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กพัฒนาตามวัยครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมีให้ให้อ่านเขียนได้ดังในระดับประถมศึกษาแต่เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่นทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2531 : 6) ทั้งนี้จะต้องมีการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่มีลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสมอันจะเป็นสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ และเกิดประสบการณ์ต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายของผู้จัดเตรียม การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด หน่วยการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งควรกำหนดให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ ระดับพัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต ทดลอง เล่น สืบค้น คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง (กรมวิชาการ 2546 : 39)

3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529 : 6-7) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้เด็ก ก่อนประถมศึกษาเพื่อพัฒนาให้ครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีให้มุ่งเน้นอ่านออก เขียนได้ เช่นระดับประถมศึกษา แต่เป็นการปูพื้นฐานความพร้อมให้เด็กโดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กเป็นหลัก และเนื่องจากเด็กระดับก่อนประถมศึกษาต้องเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังนั้นการจัดประสบการณ์ควรให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจากประสาทสัมผัสทั้ง 5

คณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) ได้ให้ความหมายของการจัดประสบการณ์ไว้ว่าเป็นขอบข่ายที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กพัฒนาตามวัยครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยมีให้ให้อ่านเขียนได้ดังในระดับประถมศึกษาแต่เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่นทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กที่มีลักษณะและคุณสมบัติที่เหมาะสมอันจะเป็นสถานการณ์ที่กระตุ้นให้เด็กทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์และเกิดประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายของผู้จัดเตรียม

ราศี ทองสวัสดิ์ และคณะ (2529) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับ

ประสบการณ์จากการเล่น ลงมือปฏิบัติซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ และเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาให้ครบทุกด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

พัฒนา ชัชพงศ์ (2530) กล่าวว่า การจัดการศึกษาให้เด็กระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อพัฒนาให้ครบทุกด้านมิใช่มุ่งให้อ่านเขียนได้เหมือนเด็กประถมศึกษา แต่จะเป็นการปูพื้นฐานความพร้อมให้ โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็ก

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540) กล่าวว่า ประสบการณ์มีความหมายครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ได้ หากแต่เด็กซึ่งเป็นผู้รับประสบการณ์นั้นได้มีการเรียนรู้ สะสมความรู้ ความสามารถและความรู้สึกต่างๆ ไว้ในตนเอง ดังจะเห็นได้ว่าชีวิตวัยเด็กทุกคนนั้น ได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างจากชีวิตประจำวันในบ้าน ในชุมชน จากพ่อแม่ ตลอดจนบุคคลใกล้ชิด เด็กจึงได้รับการพัฒนาโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การเรียนรู้ในระยะเริ่มแรกจึงเกิดขึ้นภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

สุนน อมรวิวัฒน์ (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้คือกระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า เกิดธาตุรู้ มีการกระทำโต้ตอบ ผึกฝนอบรมตนเอง หรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์ผล เกิดคุณภาวะ (ความรู้และความดี) สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุขภาวะ (ความผาสุกพอเหมาะพอควร) และอิสระภาวะ (พ้นจากทุกข์และความเป็นทาส)... พระพุทธศาสนาไม่ปฏิเสธการรับความรู้ด้วยการอ่าน การฟัง และการท่องจำ เพราะเป็นขั้นเริ่มต้นของการแสวงหาข่าวสารข้อมูล แต่จะไม่หยุดนิ่งอยู่เพียงขั้นนี้ ผู้เรียนต้องฝึกฝนการคิด การปฏิบัติ ไปพร้อมกันอย่างมีสมาธิ และมีการประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2545) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัยจะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม อันจะส่งผลต่อพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2545) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์เป็นหน่วยเรียนรู้ ไม่แบ่งเป็นรายวิชาแต่จัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนเป็นเรื่อง หรือเรียกว่าหน่วย เป็นการนำรายวิชามาบูรณาการกัน แต่ละเรื่องจะประมวลทุกวิชา ทั้งเนื้อหา และกิจกรรมให้เด็กเรียนรู้

ศิริประภา พิณิตานนท์ (2546) กล่าวว่า เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กก่อนประถมศึกษาโดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติหรือใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ทั้งนี้การจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์

ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของกุลยา ดันดิผลาชีวะ (2547) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยอยู่ระหว่างการเจริญเติบโตและพัฒนาที่เป็นลำดับ เด็กเรียนรู้การนั่งก่อนการยืน...การพัฒนานี้ก้าวไปที่ละขั้นอย่างต่อเนื่อง โดยเด็กจะสะสมประสบการณ์ที่นำไปสู่ความซับซ้อนซึ่งการเรียนรู้ที่ดีคือให้เด็กได้รับประสบการณ์และได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง

ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวันที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 (2547) กำหนดไว้ให้ต้องครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว ความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะ โดยให้เด็กได้เล่นกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือ ตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เกมต่อภาพ ช่วยตนเองในการแต่งกาย ใช้อุปกรณ์ศิลปะ

3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ เชื่อสัจย์ ประหยัด เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมที่ผ่านการเล่นให้เด็กมีโอกาสตัดสินใจเลือก ตอบสนองความต้องการ โดยสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรมตามโอกาสอันควร

4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน รักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นจึงควรให้เด็กปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่นการรับประทานอาหาร ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎ กติกา ข้อตกลงของส่วนรวม

5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการคิดรวบยอด การจำแนก จัดหมวดหมู่เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก การออกทัศนศึกษานอกสถานที่ การประกอบอาหารหรือจัดเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย และฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันแบบรายบุคคลและรายกลุ่ม

6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ควรจัดให้มีกิจกรรมทางภาษาที่หลากหลายใน

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปลุกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรแวดล้อมเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา

7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เช่นการเล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่างๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้าง

4. การพัฒนาหลักการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ

มีหลักการเรียนรู้อยู่ 6 ประการดังนี้

4.1 พระพุทธศาสนา มองมนุษย์เป็นเอกัตบุคคลคือแต่ละคนมีนิสัย จริต ความต้องการ ความสนใจ และศักยภาพ แตกต่างกัน ในเวลาเดียวกันมนุษย์ก็เป็นสมาชิกของสังคมซึ่งต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น

4.2 มนุษย์สามารถได้รับการสั่งสอนเพิ่มเติม ได้รับการฝึกฝน อบรมได้ โดยวัดที่พฤติกรรมการแสดงออก จิตใจ และความคิด ทศนคติ

4.3 มนุษย์มีภาวะทางสติปัญญามาตั้งแต่เกิด และสามารถพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ได้ และจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

4.4 การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งชีวิต การศึกษาจะต้องพัฒนาทั้งกายและจิต พัฒนาขั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และเรียนรู้ไปตามความเจริญเติบโตตามพัฒนาการของชีวิต

4.5 การเรียนรู้ของมนุษย์มีหลักไตรสิกขาเป็นแกนหลัก คือการฝึกตนเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา โดยฝึกฝนตนเอง เพื่อที่จะให้อยู่ได้ในสังคม ฝึกฝนสมาธิเพื่อควบคุมอารมณ์และรักษาสภาวะทางจิตใจ ฝึกฝนปัญญาคือความรู้คิด ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด

4.6 การพัฒนาปัญญาหรือการทำให้เกิดปัญญา ต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลที่เรียกว่าสุตมยปัญญา การฝึกฝนค้นคิด คือ จินตมยปัญญา และเน้นการฝึกฝนตนเอง คือ ภวานามยปัญญา

หลักการพัฒนาคอนตามแนวพุทธศาสน์นั้นมีลักษณะเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญา มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งเหตุ ปัจจัย องค์ประกอบ กระบวนการ และผลที่ประจักษ์ มีลักษณะบูรณาการสอดคล้องกลมกลืนได้สัดส่วนสมดุลนำไปใช้ได้ในชีวิต มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่ก้าวเวียน (Spiral Growth) มีลักษณะการหยั่งรากลึกลงไปไม่ใช่พุ่งขึ้นอย่างเดียว เน้นการสร้างแรงจูงใจ สิ่งเร้า (ศรัทธา) และการฝึกฝนตนเอง เมื่อเกิดสมาธิและปัญญาแล้วก็ละสิ่งเร้านั้น โดยมีเป้าหมาย

สูงสุดคือทำให้ปัญญาปฏิบัติให้เกิดอิสรภาพอันสมบูรณ์(สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ 2545 : 5-6)

ดังนั้นหลักการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธนั้นเป็นหลักการที่เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการพัฒนาคนแต่ละคน และการพัฒนากลุ่มผ่านฐานการเรียนรู้เรื่องของขั้น 5 และใช้การคิดพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ และฝึกปฏิบัติจนเห็นผล การเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธนั้นจึงเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต หาทางพัฒนาความสุขของตนเองให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการพัฒนาการคิดของเด็กปฐมวัยด้วย

แสง จันทร์งาม (2512) กล่าวถึงหลักการของการศึกษาว่า ตามหลักจิตวิทยาแห่งการศึกษา การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเป็นการเรียนรู้ชนิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวของผู้เรียนรู้ ไม่ได้หมายถึงการรับรู้และจำข้อเท็จจริงต่างๆ ไว้เท่านั้น เพราะการจำข้อเท็จจริงได้มาก จะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีภายในตัวผู้จำแต่อย่างใด การเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนาได้แบ่งการเรียนรู้ออกเป็นหลายระดับ หลายวิธี วิธีหนึ่งก็คือการเรียนรู้ด้วยทิวะ เป็นการเรียนรู้ด้วยความจริง ด้วยการคิดใคร่ครวญไตร่ตรอง เปรียบเทียบอย่างลึกซึ้งพอสมควร จนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างละเอียดกว้างขวางและลึกซึ้ง การเรียนรู้ระดับนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในได้มากจะทำให้ผู้รู้เกิดมีทัศนคติใหม่ต่อสิ่งนั้นๆ และทัศนคตินี้จะนำไปสู่การวิจัยวิจารณ์อย่างกว้างขวาง

สุภาส เครือเนตร (2542) กล่าวว่า เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือแห่งกระบวนการที่ใช้พัฒนาบุคคลได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการพัฒนาจิตใจ การปลูกฝังวินัยคุณธรรมให้เกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อชีวิตตนและสังคม เป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามจุดหมายจึงควรนำหลักการศึกษาแบบ “ไตรสิกขา” ของศาสนา มา “ผสาน” ให้กลมกลืนเป็นกระบวนการเดียวกันกับระบบการศึกษาในปัจจุบัน จุดประสงค์ที่นำหลักการ “ไตรสิกขา” มาผสานเข้ากับระบบการศึกษา คือ เพื่อเพิ่มพูนความสมบูรณ์ด้านวินัยคุณธรรม พัฒนาจิตใจให้สงบ หนักแน่น และเป็นหลักยึดในการดำรงชีวิต

การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนาบุคคล เราจึงมีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อให้มีคุณภาพเมื่อนำไปใช้แล้วจะสามารถพัฒนาให้คนเกิดการพัฒนาปรับปรุงตนเองได้ เครื่องมือที่เป็นระบบของการศึกษาจึงได้ถูกพัฒนาก้าวหน้าไปฝ่ายเดียว การศึกษาจึงให้คุณค่ากับระบบมากกว่าตัวบุคคล หรือให้ความสำคัญแก่ “คุณค่าของความรู้” มากกว่า “คุณค่าของชีวิต” (2542 : 49-50)

พระธรรมปิฎก (2544) กล่าวว่าตัวแท้ของการศึกษา คือการที่ชีวิตต้องพยายามเป็นอยู่ให้ดีตามความจริงของธรรมดา ธรรมชาติ พัฒนาคนให้รู้จักอยู่ได้เป็นอย่างดี โดยสอดคล้อง

กับความจริงของชีวิตที่เป็นไปตามธรรมดา การเอาความจริงของธรรมดามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนามนุษย์ เรียกว่า “การศึกษา”

การศึกษาเป็นระบบการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้านเจตจำนงของจิตใจ และด้านปัญญาความรู้ ความเข้าใจดำเนินประสานไปด้วยกันและส่งผลต่อกัน โดยเจตจำนงของจิตใจส่งผลต่อพฤติกรรมและการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญญาที่รู้เข้าใจก็มาพัฒนาพฤติกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น และทำให้จิตใจมีขอบเขตขยายออกไปมีสภาพดียิ่งขึ้น เมื่อทั้งสามส่วนนี้ประสานกันไป ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นอีกด้านที่สนองและป้อนเลี้ยงด้านจิตและด้านปัญญาส่งผลหนุนกันไป

การพัฒนาในด้านความสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมเรียกว่า “ศีล”

การพัฒนาเจตจำนง ลงไปถึงคุณสมบัติในจิตใจ เป็น “สมาธิ”

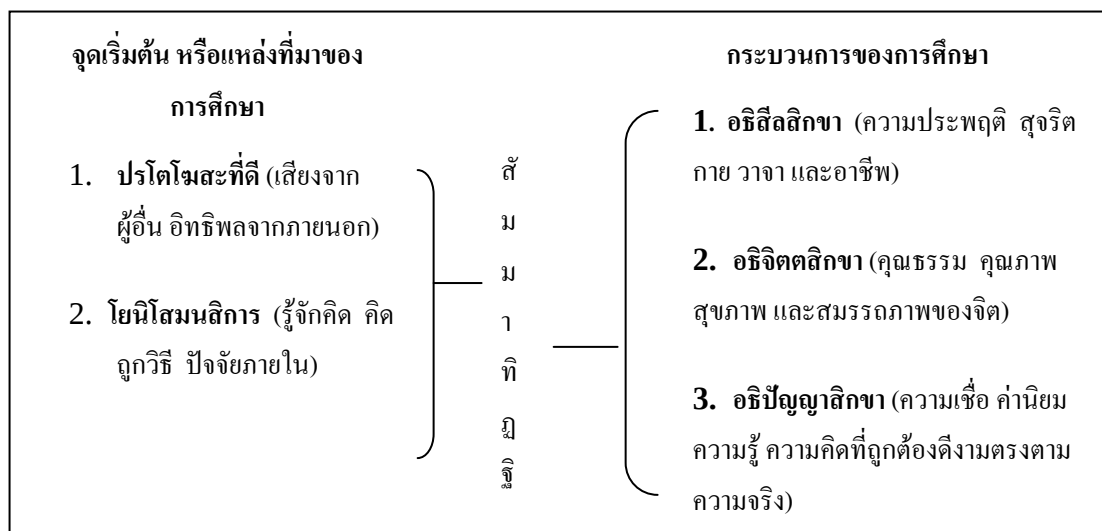
การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ การรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็น และความสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบสาวหาเหตุปัจจัยต่างๆ เรียกว่า “ปัญญา”

เด็กเกิดมาพร้อมกับความไม่รู้ เราต้องให้ความรู้ในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ต่อไปได้ เพื่อให้หลุดพ้นจากปัญหา เครื่องมือสร้างความรู้ที่ติดตัวเรามา คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จะใช้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อเรียนรู้มากกว่าแค่รู้สึก

จากข้อความดังกล่าวนี้ตรงกันกับหลักการของ NAEYC ที่กล่าวถึงช่องทางการเรียนรู้ของมนุษย์ตามที่ว่าเด็กเรียนรู้จากการการเรียนรู้ของเด็กเริ่มจากรูปร่าง เช่นเรียนรู้จากพฤติกรรม เรียนรู้จากประสาทสัมผัส การเข้าใจสัญลักษณ์ความรู้ต่างๆ ไปสู่การเรียนรู้โดยนามธรรม เด็กเรียนรู้จากการกระทำ หรือการลงมือทำกิจกรรม ประสบการณ์ที่ได้รับทางสังคม ดังนั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธจึงมีความหมายรวมถึงประสบการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรมในวิถีชีวิตด้วย

ดังนั้นหลักการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธนั้นเป็นหลักการที่เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการพัฒนาคนแต่ละคน และการพัฒนากลุ่มให้อยู่ร่วมกัน ได้โดยผ่านฐานการเรียนรู้เรื่องของขั้น 5 และใช้การคิดพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ และฝึกปฏิบัติจนเห็นผล การเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธนั้นจึงเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต หาทางพัฒนาความสุขของตนเองให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการพัฒนาการคิดของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีองค์ประกอบเกื้อหนุนต่อการเกิดการศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคล แก่นนำของกระบวนการแห่งการศึกษา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทักษะ ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม ได้แก่การได้รับการถ่ายทอด หรืออิทธิพล

จากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม หนังสือ สื่อมวลชน และวัฒนธรรม บุคคลแต่ละคนนั้นได้รับการหล่อหลอมจากสภาพแวดล้อมที่กล่าวรวมถึง บรรยากาศ อาคารสถานที่ สื่อรอบตัว สภาพการเมือง เศรษฐกิจ

แผนภูมิที่ 3 แสดงกระบวนการศึกษาตามแนววิถีพุทธ

ที่มา : สุมณ อมรวิวัฒน์. วิถีการเรียนรู้ : คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546.

5. การจัดการศึกษาแนววิถีพุทธ

การจัดการศึกษาแนววิถีพุทธนั้นอาจแบ่งเป็นระดับได้ 2 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 คือระดับรูปแบบ เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรมของสังคมและชุมชน เป็นรูปแบบของชีวิตที่มีวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับว่าดี เหมาะสมในสังคมนั้น

ระดับที่ 2 คือความเป็นจริงตามธรรมดา ธรรมชาติ ซึ่งเป็นของกลางไม่ขึ้นกับวัฒนธรรมใด ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมแบบใด วิถีชีวิตแบบใด การศึกษาก็สามารถจัดได้ตามนั้น เพื่อให้ได้ผลตามความจริงนั้น (พระธรรมปิฎก 2547 : 124) ทศนคติที่ถูกต้อง และความสามารถจัดการดังกล่าวนี้เกิดได้ด้วยการพัฒนาปัญญา และปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเองเท่านั้น ผู้อื่นจะนำมาขัดเยียดหรือบังคับให้รับไว้ไม่ได้... การเรียนการสอนจึงต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา คือผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถามโต้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงต่างๆ ให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจขึ้นในตน

โยนิโสมนสิการ คือการคิดเป็นหรือการคิดอย่างถูกต้อง เป็นการคิดที่ทำหน้าที่ชี้แนะและควบคุมการกระทำต่างๆ ของบุคคล การคิดเริ่มเข้ามามีบทบาทเมื่อนุษย์รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม หากบุคคลคิดเป็นหรือคิดดี จะเลือกรับเป็นหรือเลือกรับแต่สิ่งที่ดี ๆ ซึ่งเมื่อรับมาแล้ว

จะเกิดความคิดตีความเชื่อมโยงเพื่อ ตอบสนองออกมาเป็นการกระทำ ในขั้นตอนนี้จะมีสิ่งปฐ्งแต่งความคิดแทรกเข้ามา ได้แก่ อารมณ์ชอบ ชัง และอคติต่างๆ ซึ่งมีผลต่อการคิดตีความ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการกระทำด้วย ถ้าคิดเป็นหรือคิดโดยตระหนักถึงสิ่งที่ปฐ्งแต่งต่างๆ ก็จะช่วยให้เกิดความคิดอย่างถูกต้องและนำไปสู่การกระทำที่เหมาะสม

กรณีศึกษาโครงการเปรียบเทียบ

1. กรณีศึกษาที่ 1 “ศูนย์การเรียนรู้ Juno Park”

ภาพที่ 8 โลโก้ศูนย์การเรียนรู้ Juno Park

ที่มา : www.junopark.biz/JUNO_PARK/index.html, วันที่ 10มกราคม2553.

1.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.1.1 เพื่อศึกษากิจกรรมของโครงการที่มีความเกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

1.1.2 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของโครงการเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับ หัวข้อ

วิทยานิพนธ์

1.1.3 เพื่อศึกษาถึงลักษณะของสถานที่ตั้งของโครงการ เพื่อความเหมาะสม

1.1.4 เพื่อศึกษาถึงการจัดรูปแบบของอาคาร

1.2 ที่ตั้ง

ชั้น 15, ZEN World Tower

1.3 วัน และ เวลาเปิดทำการ

วันจันทร์ ถึง วันศุกร์ 9.00 – 19.00 น.

วันเสาร์ ถึง วันอาทิตย์ 10.00 – 20.00 น.

1.4 แนวความคิดของศูนย์การเรียนรู้ Juno Park

ศูนย์การเรียนรู้ Juno Park เน้นพัฒนาการด้านสมอง ในพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ประมาณ 2,500 ตร.ม. สำหรับเด็กอายุระหว่าง 2-12 ปี เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงความฉลาดและพัฒนาอารมณ์ ของเด็กในสิ่งแวดล้อมที่สนุกและเป็นมิตร และระบบการเรียนรู้ที่ครอบคลุม

ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ ที่จะให้เด็กสามารถแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ และโตเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างสมดุล
Juno Park แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

1.4.1 Juno Active Learning Center

ภาพที่ 9 ส่วนพื้นที่ส่วนทางเข้า

ที่มา : www.junopark.biz/JUNO_PARK/index.html, วันที่ 10มกราคม2553

ภาพที่ 10 ส่วนพื้นที่กิจกรรม

ที่มา : www.junopark.biz/JUNO_PARK/index.html, วันที่ 10 มกราคม 2553.

สรุป ศูนย์การเรียนรู้ Juno Park เน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสมอง โดยใช้กิจกรรมต่างๆ ในการแบ่งส่วนการเรียนรู้ โดยแบ่งระดับอายุ ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งในเรื่องกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในการสัมผัสประสบการณ์

2. กรณีศึกษาที่ 2 “Toyama children’s center”

2.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1.1 เพื่อศึกษากิจกรรมของโครงการที่มีความเกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

2.1.2 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของโครงการเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับ หัวข้อ

วิทยานิพนธ์

2.1.3 เพื่อศึกษาถึงลักษณะของสถานที่ตั้งของโครงการ เพื่อความเหมาะสม

2.1.4 เพื่อศึกษาถึงการจัดรูปแบบของอาคาร

2.2 Location

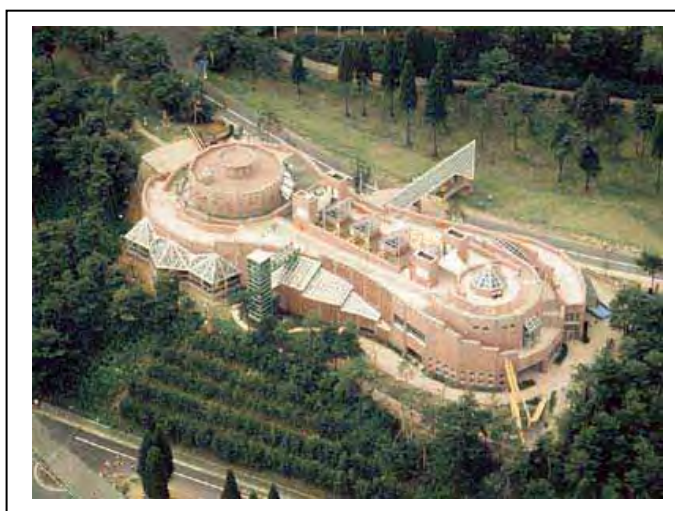
Taikoyama Land Prefectural Park, Kurokawa, Kosuki – machi, Imizugun,
Toyama Prefecture

2.3 Ownership

Toyama Prefecture

2.4 Architectural

Senda Mitsuru, Environment Institute

ภาพที่ 11 ภาพแสดงของโครงการ

ที่มา : http://www.manabi-takaoka.jp/03/eng/map/06_08.html, วันที่ 16 ธันวาคม 2552

2.5 ความเป็นมา

เด็กสมัยนี้ดูเหมือนจะเลิกวิ่งเล่นกันแล้ว แต่พวกเขาก็ยังไม่เลิกเล่นเสียทีเดียว แต่วิธีการเล่นนั้นได้เปลี่ยนไป สำหรับเด็กสมัยนี้การเล่นก็คือการเล่นกับ VDO เกม วันของพวกเขาใช้ไปอย่างเปล่าประโยชน์กับการถูกตรึงอยู่หน้าจอ TV ด้วยเสียงจากเครื่องเล่น

เด็กเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นผู้นำการใช้ชีวิตที่ไม่ดีต่อสุขภาพ พวกเขาไม่เคยปรากฏว่าเขาจะขยับเขยื้อนกาย เปลี่ยนแปลงใจของพวกเขาคือการแข่งขันเอาเป็นเอาตายในโลกของ VDO เกม การเคลื่อนไหวทางความคิดจิตใจของพวกเขาไม่ใช่แค่เร็วแต่ต้องอิสระอย่างไม่มีขีดจำกัด ความเร็วของพวกเขาจากฉากหนึ่งสู่อีกฉากหนึ่ง จากบริเวณหนึ่งไปสู่บริเวณถัดไปจากดินแดนเหนือภาคพื้นดินสู่จักรวรรดิใต้ผิวโลกและจากนั้นก็ขึ้นไปบนสวรรค์ในฟากฟ้า มีความมหัศจรรย์มากมายในโลกของ VDO เกม โลกแห่งการโต้ตอบ (โลกที่เรียกว่า Interactive)

Interactive หมายถึง มีการตอบสนอง เมื่อคุณกดปุ่ม ทำเสียงหรือแสดงบางอย่าง โลกที่เป็น Interactive (มีการตอบสนอง) ก็จะมีการตอบสนองกลับมา ภาพยนตร์หรือโลกของ TV จะให้อิสระอย่างไม่มีจำกัด และมีการเคลื่อนที่อย่างรวดเร็ว (ใน Space) ในที่ว่าง แต่ภาพยนตร์หรือ TV จะไม่มีการตอบสนองกับท่าทีของผู้ชม ดังนั้นจึงไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็น Interactive ในทางกลับกัน โลกของ VDO เกมตอบสนองต่อปฏิกิริยา ท่าทีของเราด้วยความไว การชิงดีชิงเด่นที่ก้าวร้าว แม้กระทั่งความล่าช้า แต่นั่นคือโลกของความจริง

นั่นคือเหตุผลว่าทำไมเด็ก ๆ เลิกถูกจำกัด, เลิกการเพียรพยายาม, เบื่อหน่ายต่อโลกจริงที่ได้ตอบเชิงซ้ำ เลือกที่จะอาศัยอย่างอิสระ, รวดเร็ว และโต้ตอบรวดเร็วในโลกของ VDO เกม

สถาปนิกมีส่วนรับผิดชอบอย่างมากในสถานการณ์นี้ ที่เด็ก ๆ เลิกต่อโลกความจริงอาจเป็นเพราะสถาปนิกยึดติดกับกฎเกณฑ์เดิม ๆ และกระทำต่อเนื่องมา ในขณะที่ไม่ยอมที่จะพยายามหรือเรียนรู้จากความผิดพลาดของตนเอง แต่แล้วไม่นานมานี้มีสถาปนิกคนหนึ่งปรากฏกายขึ้นมาเปลี่ยนแปลงสถานะวันนี้ ชื่อของเขาคือ Mitsura Senda สำหรับเด็ก ๆ ของ Toyama มีแนวโน้มอย่างมากที่จะหลบหนีจากโลกความจริง ด้วยความหนาวอย่างหนักของฤดูหนาวใน Toyama Senda ได้สร้างสรรค์ศูนย์เด็ก Toyama เพื่อช่วยเหลือเด็กจากความสิ้นหวังและสุขภาพที่เจ็บป่วยอย่างแน่นอน ศูนย์เด็ก Toyama เป็นสิ่งก่อสร้างที่น่าสนใจ โดยเริ่มจากความสงสัยในตัวเองแต่จะมองได้เพียงจากมุมมองบน จากพื้นดิน รอยประทับครอบคลุมทั่วผนังที่แผ่ขยายออกไปเป็นโค้งสม่ำเสมอและไม่มีที่สิ้นสุด

ในที่สุดเมื่อเราค้นหาบางสิ่งที่คล้ายคลึงกัน ทางออกและเข้าไปหามัน คุณเผชิญหน้าอีกครั้งโดยความรู้สึกที่ไม่มีจุดจบ แทบจะไม่มีโครงสร้างที่คุณจะเรียกว่ากำแพงเลย พื้นที่ว่างเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ได้ไม่จำกัด เด็ก ๆ สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระและเป็นสุขผ่านพื้นที่ว่างซึ่งปราศจากอุปสรรค เด็ก ๆ จะรู้สึกคล้ายกับว่า รู้สึกอิสระ การท่องเที่ยวของจิตใจจะถูกแยกออกในโลกของ VDO Game

สิ่งที่สูงขึ้นจากพื้นคดเคี้ยวเหมือนไม่มีจุดหมายที่แน่นอน ซึ่งถูกเรียกว่า อุโมงค์เด็กเล่น โครงสร้างสถาปัตยกรรม หรือ เครื่องเด็กเล่น อุโมงค์จะให้ลักษณะการเคลื่อนไหวและความเร็วของเด็ก และยังเป็นแผนการสำหรับสร้างพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมซึ่งมีลักษณะเหมือน VDO Game

และยังมีการออกแบบที่รวมเข้ากับตัวอุโมงค์เด็กเล่น ยกตัวอย่างเช่น พื้นรองอุโมงค์นั้นเชื่อมต่อกับชิ้นส่วนจำนวนมากมายของที่สื่อบจกรยาน ซึ่งเมื่อเราถึงที่สูงเหล่านี้ก็จะทำให้เกิดผลต่าง ๆ กันหรือเมื่อไปถึงทางตันของอุโมงค์ก็จะมีตาข่ายที่จะคอยพันตัวเรา ด้วยผังอุโมงค์ทั้งหมด พื้นหนา เนื่องจากมีลูกเล่นต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งก็เหมือนการสร้างอุโมงค์โดยปรับเปลี่ยนมันขึ้นมาจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ มาเป็นของเล่นที่สร้างปฏิกิริยาโต้ตอบแก่เด็ก

เด็ก ๆ เป็นผู้ใฝ่ซื่อ ถ้าความเป็นจริงให้ความอิสระและสนุกสนาน และตอบสนองต่อพวกเขา ก็จะไม่ลังเลเลยที่จะละทิ้ง VDO Game พิสูจน์ได้จากศูนย์เด็ก Toyama ซึ่งเต็มไปด้วยชีวิตชีวาที่ทำให้เด็กได้ใช้พลังอย่างเต็มที่เพิ่มเติมอีกถึงการสร้างสรรค์อิสระและสถาปัตยกรรมที่สนองตอบนั้นสามารถเทียบเคียงจับคู่กับ VDO Game สิ่งที่เป็นสถาปัตยกรรมที่ไม่เหมาะกับเด็กเป็นสิ่งที่เป็นส่วนสำคัญสำหรับสถาปัตยกรรมทั้งหมดในปัจจุบัน

3. กรณีศึกษาที่ 3 “มิวเซียมสยาม”

3.1 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.1.1 เพื่อศึกษากิจกรรมของโครงการที่มีความเกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์

3.1.2 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของโครงการเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับ หัวข้อวิทยานิพนธ์

3.1.3 เพื่อศึกษาถึงลักษณะของสถานที่ตั้งของโครงการ เพื่อความเหมาะสม

3.1.4 เพื่อศึกษาถึงการจัดรูปแบบของอาคาร

3.2 ที่ตั้ง

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ถนนสนามไชย ท่าเตียน

3.3 วัน และ เวลาเปิดทำการ

วันอังคารถึงอาทิตย์ 10.00 – 18.00 น. หยุดวันจันทร์

3.4 แนวความคิดของศูนย์การเรียนรู้ “มิวเซียมสยาม”

มิวเซียมสยาม พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ เป็นพิพิธภัณฑ์ใหม่ล่าสุดในความดูแลของสถาบันการเรียนรู้แห่งชาติ ซึ่งได้ปรับปรุงอาคารเก่าของกระทรวงพานิชเพื่อจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ทันสมัยแต่ยังคงความสง่างามของสถาปัตยกรรมและโครงสร้างเดิมเอาไว้ ใช้งบประมาณการปรับปรุง 134 ล้านบาท และออกแบบนิทรรศการโดยทีมงานผู้สร้างภาพยนตร์ Lord of The Ring

เพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้อันมีนัยสำคัญสำหรับเยาวชน ประชาชนทั่วไป รวมถึงชาวต่างประเทศ ในเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของคนไทยและดินแดนอุษาคเนย์

การจัดแสดงต่าง ๆ ทั้งสามชั้นของอาคาร ในพื้นที่รวมกว่า 3,000 ตารางเมตร ใช้สื่อสร้างสรรค์ที่ทันสมัย ร้อยเรียงเรื่องราวตามลำดับขั้นตอนเพื่อค้นหาความเป็นไทย โดยแบ่งออกเป็นสามช่วง คือ 1) จากสุวรรณภูมิ 2) ถึงสยามประเทศ 3) สู่ประเทศไทย แต่ละช่วงมีการจัดแสดงต่าง ๆ ทั้งแบบจำลอง ภาพ และวัสดุจัดแสดงที่จับต้องได้และให้ความรู้สึกเหมือนร่วมเดินทางสู่อดีตกาลก่อนจะทะลุมิติกาลเวลามา

เป็นนิทรรศการที่บูรณาการของความรู้หลากหลายด้านทั้งด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา โบราณคดี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

นิทรรศการถาวร

ภาพที่ 12 นิทรรศการถาวร

ที่มา : http://www.ndmi.or.th/museums/museums_of_siam/index.html, วันที่ 10 มกราคม 2553

ภาพที่ 13 นิทรรศการถาวร 2

ที่มา : http://www.ndmi.or.th/museums/museums_of_siam/index.html, วันที่ 10 มกราคม 2553

นิทรรศการชั่วคราว

ภาพที่ 14 นิทรรศการชั่วคราว

ที่นี่เป็นพิพิธภัณฑ์ปลายเปิด ซึ่งจะไม่มีการตอบคำถามตรงๆ แต่จะมุ่งให้ไปค้นคว้าด้วยตนเอง นอกจากนี้เนื้อหาที่นำเสนอยังเป็นเรื่องราวของคน ไม่ใช่สิ่งของ เป็นเรื่องของคนกับคน คนกับธรรมชาติ และภูมิปัญญาของคนในการคลี่คลายประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิจนถึงปัจจุบันที่เราอยู่ นำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตามมา ท่ามกลางการหลั่งไหลของกระแสวัฒนธรรมตะวันตก

4. สรุปการเปรียบเทียบกรณีศึกษา

กรณีศึกษา	ที่ตั้งโครงการ	เวลา	วัตถุประสงค์	การกำหนดกิจกรรม	กิจกรรม	สรุปเป้าหมาย
JUNO PARK	ห้างสรรพสินค้า เซนทรัลเวิลด์	จันทร์-ศุกร์ 9.00 น.-19.00 น. เสาร์-อาทิตย์ 10.00 น.-20.00 น.	-พัฒนาเด็กอายุ 2-12 ปี -พัฒนาด้านสมอง -พัฒนาทางด้านอารมณ์	แบ่งเป็นกลุ่มกิจกรรม -ต่ำกว่า 2 ปี -3-12ปี -ส่วนการศึกษา -ส่วนสวนสนุก	-เกมต่าง ๆ -นิทรรศการถาวร/ชั่วคราว -ส่วนเรียนรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ -ห้องสมุด -สวนสนุก	-ต้องการให้เด็กสามารถแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ -เติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างสมดุล
TOYAMA CHILDREN CENTER	อาคารใหม่ในประเทศญี่ปุ่น	-	พัฒนาการใช้ชีวิตของเด็กให้กลับมาใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพดีและสุขภาพดีตามแบบวิถีดั้งเดิม	เป็นพื้นที่ส่วนรวม	-เครื่องเล่น OUT DOOR	ต้องการให้เด็กกลับมาใช้การเล่นแบบเดิมๆ ซึ่งมีประโยชน์โดยใช้แนวคิดของเกมคอมพิวเตอร์มาใช้ประยุกต์
MUSEUM SIAM	อาคารเก่ากระทรวงพาณิชย์เดิม	อังคาร-อาทิตย์ 10.00น.-18.00น. หยุดวันจันทร์	เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไป	แบ่งเป็นกลุ่มกิจกรรม -ประวัติศาสตร์ -ภูมิศาสตร์ -ธรรมชาติวิทยา -โบราณคดี -เทคโนโลยี	-นิทรรศการถาวร -นิทรรศการชั่วคราว	มุ่งให้ค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง
วิเคราะห์หาข้อดีและนำมาใช้เป็นองค์ประกอบร่วมในการออกแบบโครงการ						
		อังคาร-อาทิตย์ 10.00น.-18.00น. หยุดวันจันทร์	นำการพัฒนาด้านต่าง ๆ มาใช้ -พัฒนาทางด้านอารมณ์ -พัฒนาทางด้านสติปัญญา -พัฒนาการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ -พัฒนาการแบบยั่งยืน	ทำการแบ่งการจัดกลุ่มกิจกรรมตามผู้ใช้บริการ	-แนวคิดการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อมุ่งเน้นในการพัฒนาขั้นพื้นฐานของเด็กปฐมวัย -จัดนิทรรศการถาวรและนิทรรศการชั่วคราว -ส่วนเรียนรู้ -เครื่องเล่น OUTDOOR และ INDOOR	-ต้องการให้เด็กแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงได้ -พัฒนาเด็กปฐมวัยแบบยั่งยืน

สรุปการทบทวนวรรณกรรม

1. ศูนย์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

ศูนย์การเรียนรู้เกิดได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ ทำให้เด็กได้พัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตามสิ่งแวดล้อมที่ได้เจอ โดยการรับรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยที่รับรู้ตามสัมผัส วิธีการเรียนรู้ เด็กทุกคนมีศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้โดยอาศัยสภาพจริงที่สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมของเด็ก โดยมีประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะกับวัยและความสามารถของเด็ก และมีการบูรณาการเนื้อหา กิจกรรม ทักษะการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงพื้นฐานประสบการณ์ของเด็ก และขยายความคิดอย่างต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป

2. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นสามารถบ่งถึงลักษณะที่ทำให้เกิดประโยชน์ในแง่สถานที่ หรือบรรยากาศที่ก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมในสภาวะนั้นๆ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีบทบาทสำหรับการจัดการศึกษาอีกอย่างหนึ่งคือ การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก แนวทางการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยตามแนวทางวิถียุทธศาสตร์ต้องมีบรรยากาศสงบ เงียบ เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดชุมชน สะอาด มีระเบียบ ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม ปัจจัยภายนอกด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ก็นับว่ามีความสำคัญ คือ มนุษย์สามารถเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นสื่อต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และมีความพร้อมที่จะรับรู้ซึมซับในสิ่งที่ได้เข้าไป

3. พฤติกรรมการรับรู้ของเด็กปฐมวัย

พฤติกรรมการรับรู้ของเด็กปฐมวัย สามารถรับรู้ได้โดยวิธีการเรียนรู้กับธรรมชาติ กิจกรรมการเคลื่อนไหว ฝึกคิด เผชิญกับปัญหา กิจกรรมการเล่น การเรียนรู้ในแง่คุณธรรม เรียนรู้เรื่องสิ่งใดผิด สิ่งใดถูกทั้งจากครู พ่อแม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นให้เด็กได้เรียนรู้ รวมทั้งครูต้องเป็นผู้ชี้แนะเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้สัมผัสที่ต้องเผชิญกับปัญหาหรือกิจกรรมนั้นและกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

3.1 กิจกรรมเสรี

3.2 กิจกรรมสร้างสรรค์

3.3 กิจกรรมประสบการณ์

3.4 กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะ

3.5 กิจกรรมเกมการศึกษา

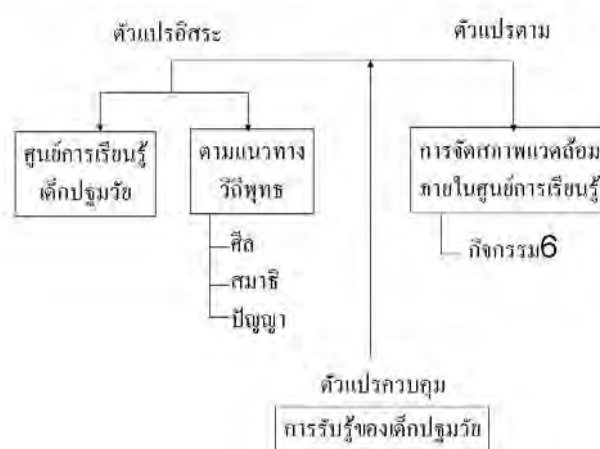
3.6 กิจกรรมเกมกลางแจ้ง

4. การศึกษาตามแนววิถีพุทธ

ในทางพระพุทธศาสนาแล้วถือว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งการศึกษาที่นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต และทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นการศึกษา หลักการปฏิบัติในพุทธศาสนานั้นเรียกว่า มรรค คือทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ซึ่งจัดเป็นประเภทได้ 3 ประเภท คือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเรียกชื่ออีกอย่างว่า ไตรสิกขา สิกขานั้นเป็นคำๆ เดียวกับศึกษา ซึ่งนำมาใช้เป็นหลักสำคัญในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งเป็นการฝึกฝนอบรมให้เห็นด้วยตนเอง เห็นซึ่งตนเอง และสิ่งที่สอนก็คือลักษณะนิสัย จิตใจ (Character and mind) ดังนั้นการศึกษาตามแนวพุทธธรรมจึงเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านเนื้อหา ความรู้ การฝึกปฏิบัติ และเข้าใจถึงผลของการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนั้น นำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คนที่มีจิตใจดี มีปัญญาเจริญงอกงามนั้นก็มาสร้างสรรค์ผลงานทำให้จิตใจคนและสังคมมนุษย์ดีขึ้น มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เป็นแบบแผนของการอยู่ร่วมกันเป็นวิถีชีวิต และเกิดเป็นวัฒนธรรม

สรุปว่า การพัฒนาเด็กตามแนววิถีพุทธ คือ ระบบการพัฒนาตนเองให้ครบทุกด้านตามหลักไตรสิกขา คือ พุทธกรรม (ศีล) สมาธิ ปัญญา ในการเรียนรู้ ดำรงชีวิตอยู่กับผู้อื่น สิ่งแวดล้อม มีจิตใจที่เข้มแข็ง ให้พ้นจากการครอบงำของอกุศลมูลและการพัฒนาปัญญาในการคิดไตร่ตรองในเรื่องเหตุปัจจัย การกระทำ และผลของการกระทำ ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

Conceptual Framework

แผนภูมิที่ 4 กรอบแนวความคิดและการกำหนดตัวแปร

บทที่ 3

การวางแผนการดำเนินการวิจัย

โครงการออกแบบศูนย์การเรียนรู้เป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยทำการค้นหาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ศูนย์การเรียนรู้ พฤติกรรม ของเด็กปฐมวัย พร้อมทั้งศึกษาแนวคิดตามแนวทางวิถีพุทธตามหลักไตรสิกขา โดยผู้วิจัยได้วางขั้นตอนการศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

วิธีการศึกษาข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ(Primary Data) เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสุ่มประชากรตัวอย่าง เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาเรื่องดังกล่าวโดยตรง โดยการสำรวจจะใช้การสังเกตเด็กปฐมวัยที่มีการเรียนการสอนตามแนวทางวิถีพุทธ

การใช้การสังเกตเด็กปฐมวัยจะใช้วิธีดังต่อไปนี้

1.1 สังเกตในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาของเด็กปฐมวัย

1.2 สังเกตในเรื่องการเกิดพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยนำในการเรียนรู้ประสบการณ์ตามแนววิถีพุทธ

1.3 สังเกตในเรื่องกิจกรรม และตารางเวลา

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งอื่นๆ โดยทำการค้นคว้าข้อมูลจากวารสาร สิ่งพิมพ์ และเอกสารทางราชการ อาทิเช่น

2.1 วิทยานิพนธ์

2.2 วารสารการศึกษาปฐมวัย

2.3 พระไตรปิฎก

2.4 พระธรรมปิฎก

2.5 เอกสารของมูลนิธิสคศรี-สฤษดิ์วงศ์

2.6 รายงาน เอกสาร ของกระทรวงศึกษาธิการ

2.7 เอกสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ด้วยเป็นการวิจัยเชิงสังเกต ผสมการวิจัยเชิงคุณภาพการวางแผนแบบการวิจัยจึงแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการทำสำรวจโดยการสร้างแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาจากเอกสารขั้นต้น

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย

1.2 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน เพื่อสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามลำดับ

1.3 หาคุณภาพของเครื่องมือ ด้วยการนำแบบประเมินพัฒนาการที่สร้างขึ้น เพื่อพิจารณาตรวจสอบ ค่าความเที่ยงตรง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง เฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ

2.2 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย และการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้

2.3 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นแบบสังเกตอย่างมีกรอบวัตถุประสงค์ ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงแบบบรรยายเหตุการณ์

2.4 ผู้วิจัยฝึกสังเกตการปฏิบัติการ ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เพื่อปรับปรุงแก้ไข และนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยสามารถแสดงโครงสร้างของขั้นตอนการวางแผนการวิจัยเชิงสังเกตและการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือ นักเรียนชาย- หญิงอายุระหว่าง 3-6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาล 1-3

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 3 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาล 1-3 ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยศึกษาพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย

ทบทวนงานวิจัย

ในประเด็นต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญการวิจัย
2. วัตถุประสงค์
3. ขอบเขตงานวิจัย

ทบทวนเนื้อหางานวิจัย

ศึกษาวิถีแนวทางวิถีพุทธ

1. งานวิจัยด้านหลักการไตรสิกขาตามแนวทางวิถีพุทธ
2. งานวิจัยพฤติกรรมนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ
3. ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและองค์ประกอบในโรงเรียนวิถีพุทธ

วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลสู่งานออกแบบในแง่มุมต่างๆ
2. การนำไปใช้ให้สอดคล้องกับการวิถีชีวิตของคนทำงานในกรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

จากกรอบแนวความคิด ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนดังนี้

1. ภาควิชาเตรียมข้อมูลการดำเนินการวิจัย
2. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
3. รวบรวมและสรุปข้อมูลเบื้องต้น

ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสรุป เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิง

คุณลักษณะ (Qualitative Data)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การศึกษารวบรวมข้อมูล บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

1. แบบสังเกตการณ์จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นกรณีศึกษา
 - 1.1 ศึกษากลุ่มผู้ใช้
 - 1.2 ตำแหน่งที่ตั้ง

- 1.3 ลักษณะการใช้งาน
- 1.4 วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย ของโครงการ
2. แบบสังเกตการณ์จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพิพิธภัณฑ์ที่เป็นกรณีศึกษา
 - 2.1 ศึกษากลุ่มผู้ใช้
 - 2.2 ตำแหน่งที่ตั้ง
 - 2.3 ลักษณะการใช้งาน
 - 2.4 วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย ของโครงการ

วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ภายหลังการเก็บข้อมูลทั้งจากเอกสารชั้นต้นและการสังเกตเรียบร้อยแล้วได้มีการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง

1. การวิเคราะห์ข้อมูล
 - 1.1 วิเคราะห์ข้อดี ข้อด้วย ปัญหาและอุปสรรค นำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน เพื่อสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามลำดับ
 - 1.2 วิเคราะห์แนวโน้ม ความต้องการของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 1.3 วิเคราะห์และเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมภายในศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย
2. การนำเสนอข้อมูลและสรุปผล

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูล และสรุปผลการศึกษาจากการศึกษาเอกสาร และการสำรวจจากการสังเกต คือ

 - 2.1 การนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา และอธิบายตามแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 การนำเสนอตารางประกอบคำบรรยายและการวิเคราะห์ค่าทางสถิติที่ปรากฏในตารางต่างๆ ได้แก่ข้อมูลทั่วไป ปัญหา และความต้องการ
 - 2.3 การสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลที่ได้จากการวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะเชิงการออกแบบและข้อเสนอแนะที่สมควรในการทำวิจัยในอนาคต

การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย รูปภาพ และภาพกราฟิกในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลกระชับได้ใจความและสามารถเข้าใจรายละเอียดได้ชัดเจนขึ้น

งบประมาณการทำวิจัย

200,000 บาท

บทที่ 4

การศึกษาและวิเคราะห์รายละเอียดโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ตั้งโครงการเพื่อการออกแบบมีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์พื้นที่ตั้งโครงการ
2. ความสัมพันธ์ของโครงการ และพื้นที่โดยรอบ (Project Relationship with Surrounding Areas)
3. การศึกษา และวิเคราะห์ กระบวนการแนวความคิด

วิเคราะห์พื้นที่ตั้งโครงการ

1. ที่ตั้งโครงการ

ตั้งอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานเด็กของกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของสวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ มีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวนสาธารณะ หรือสวนป่า ผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ คือ มูลนิธิสวนสมเด็จพระนางเจ้าฯ ซึ่งมอบให้กรุงเทพมหานครเป็นผู้ดูแล มีลักษณะเป็นสวนที่รวบรวมพันธุ์ไม้ดอกเป็นจำนวนมาก ลักษณะทางกายภาพมีความแตกต่างจากสวนจตุจักรมาก สำหรับส่วนของพิพิธภัณฑสถานเด็กประกอบไปด้วย ส่วนนิทรรศการเมืองไทยของเรา นิทรรศการวิทยาศาสตร์ อาคารนิทรรศการกลางแจ้ง ลานกิจกรรมหมุนเวียน หน่วยศึกษาด้านไม้ การจำลองหน่วยศึกษาธรรมชาติรอบตัว ลักษณะพิพิธภัณฑสถานเด็กเป็น Learning Center สำหรับเด็ก

โครงการตั้งอยู่บนพื้นที่ย่านพลโยธิน ในเขตจตุจักรมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ พื้นที่ของสวนรถไฟ เดิมเป็นสนามกอล์ฟมีพื้นที่ประมาณ 375 ไร่

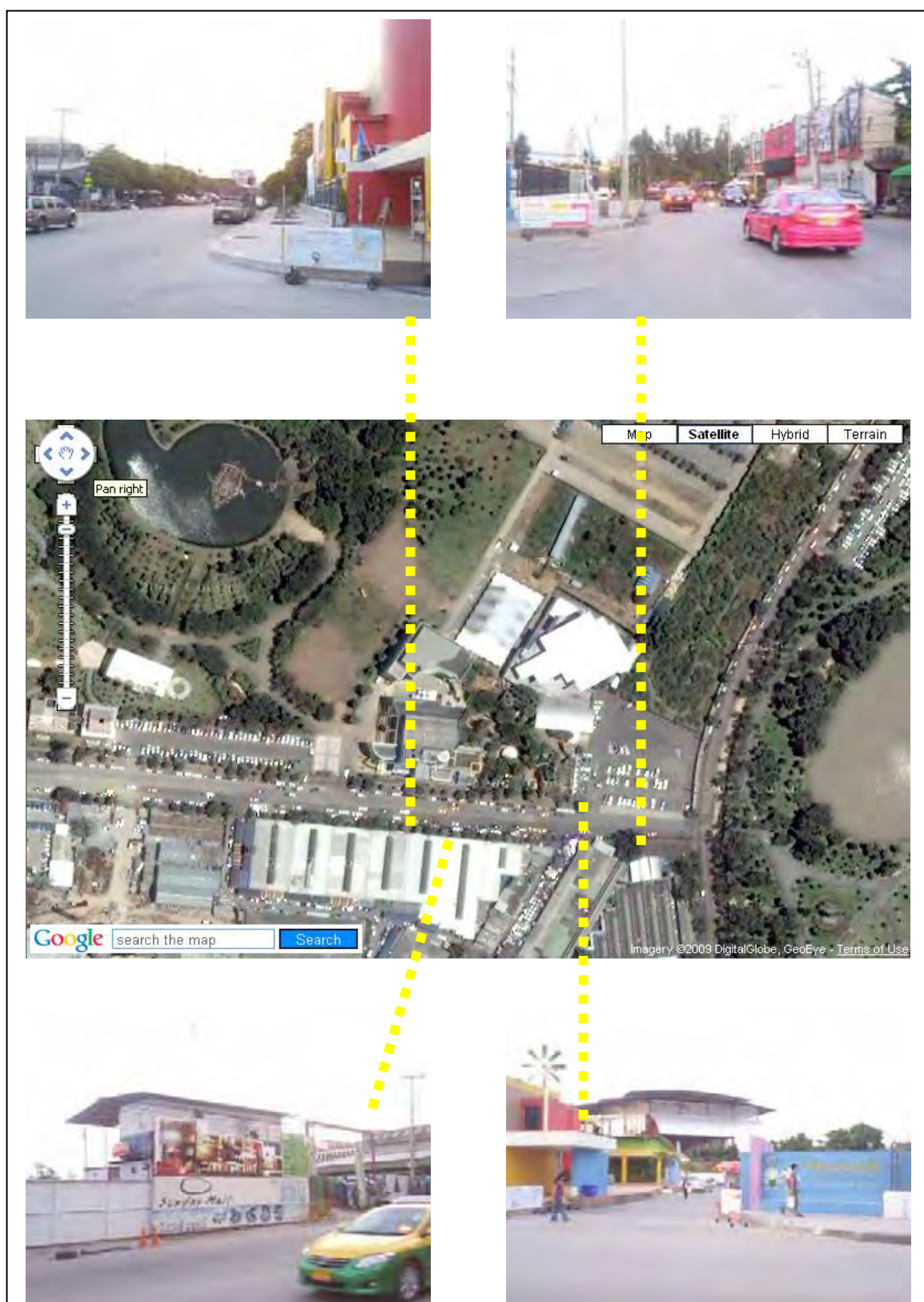
ทิศตะวันออก ติดกับ ถนนกำแพงเพชร 3 ถัดไปเป็นพื้นที่สวนจตุจักรมีพื้นที่ประมาณ 190 ไร่

ทิศใต้ ติดกับ ถนนด้านหน้าสวนสิริกิติ์ ที่เชื่อมระหว่างถนนกำแพงเพชร 2 และ 3

ทิศตะวันตก ติดกับ พื้นที่สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ มีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่

ภาพที่ 15 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่ตั้งโครงการ
ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่ 26 ตุลาคม 2552

ภาพที่16 ภาพถ่ายแสดงความเชื่อมโยงของโครงการ
ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่26ตุลาคม2552

2. ระบบการสัญจร

จากการวิเคราะห์พื้นที่โครงการสามารถแบ่งระบบการสัญจรเข้า-ออกหลักของพื้นที่เป็นโครงข่ายระบบคมนาคมขนส่ง (Transportation Networks) ดังนี้

2.1 โครงข่ายระบบถนนภายใน/ภายนอก

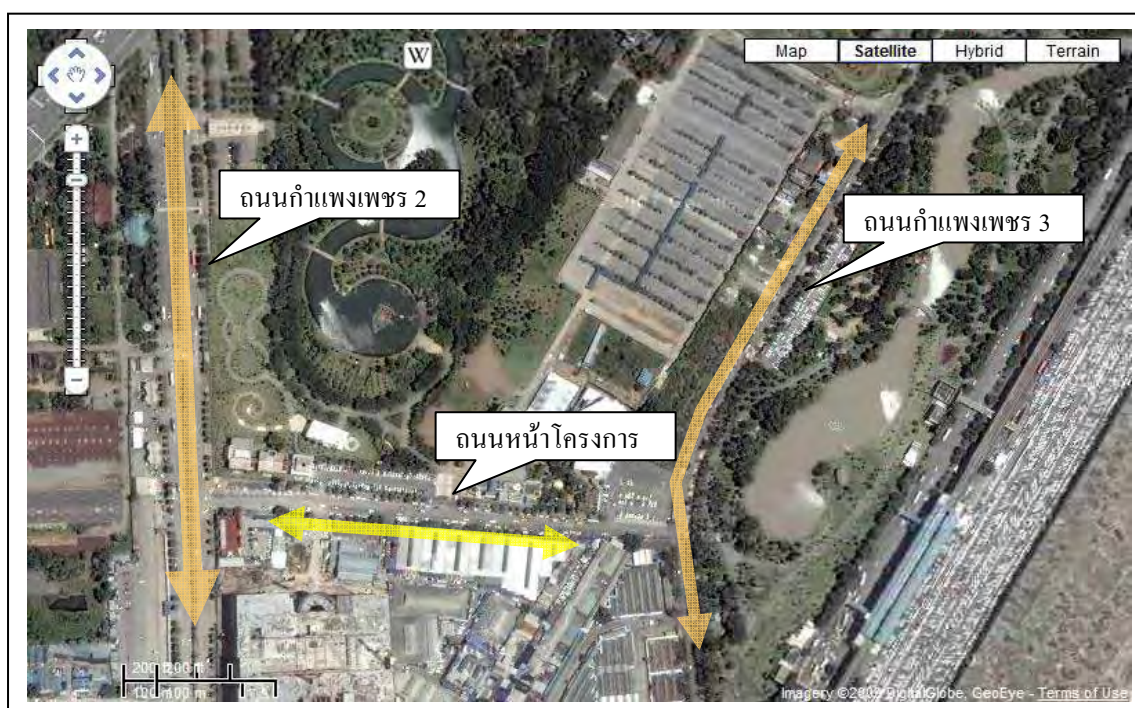
2.1.1 ภายในพื้นที่โครงการ มีโครงข่ายระบบถนนที่สำคัญ ดังนี้

2.1.1.1 บริเวณถนนกำแพงเพชร 3

ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับถนนพหลโยธิน และถนนกำแพงเพชร 2 ทางด้านทิศใต้ได้ขนานกับถนนพหลโยธินขึ้นไปทางด้านเหนือแล้วตรงไปเชื่อมต่อกับถนนวิภาวดีรังสิต

2.1.1.2 บริเวณถนนกำแพงเพชร 2

ซึ่งเชื่อมต่อกับถนนผ่านหน้าที่ตั้งโครงการกับถนนกำแพงเพชร 3 และถนนกำแพงเพชร 1 ถนนกำแพงเพชร 2 สามารถเชื่อมกับถนนรัชโยธิน และวิภาวดีรังสิตได้จากทางทิศเหนือ

ภาพที่ 17 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงระบบโครงข่ายถนนภายใน

ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่ 26 ตุลาคม 2552

2.1.2 ภายนอกพื้นที่โครงการ มีโครงข่ายระบบถนนที่สำคัญ ดังนี้

2.1.2.1 บริเวณถนนรัชดาภิเษก

ซึ่งสามารถเชื่อมต่อกับถนนคลองประปา ถนนกำแพงเพชร 2 รัชโยธิน และถนนวิภาวดีรังสิต

2.1.2.1 บริเวณถนนวิภาวดีรังสิต

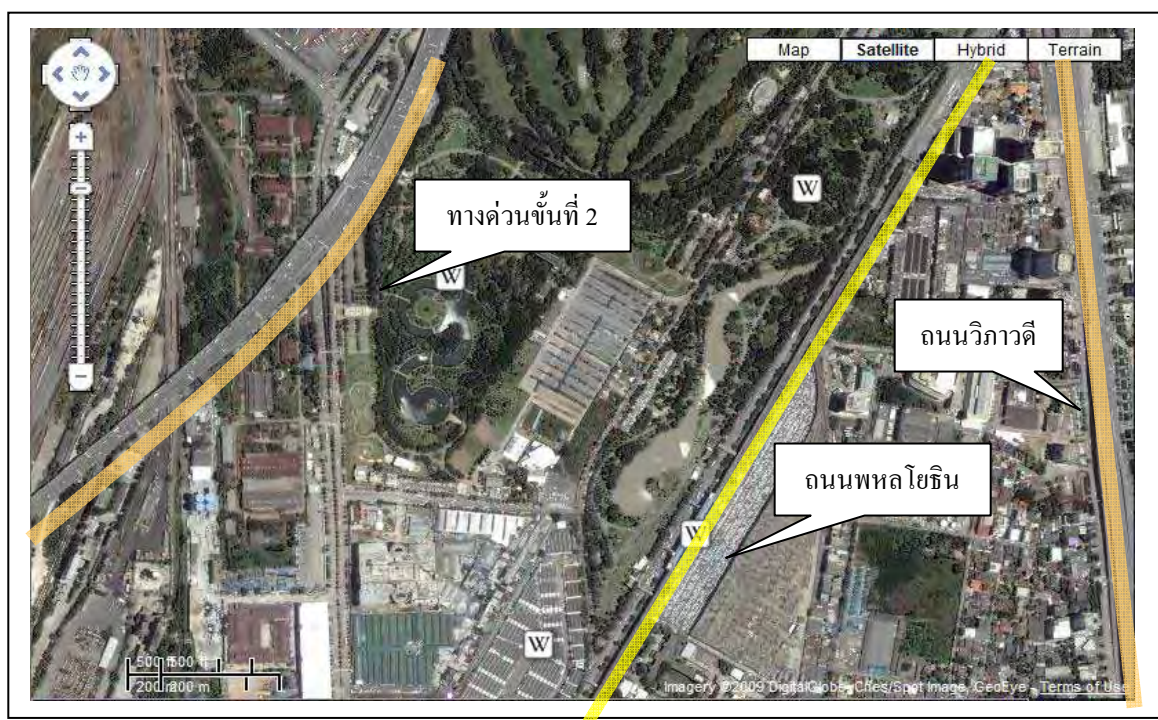
เป็นถนนเหนือ-ใต้ที่มาจากด้านใต้ คือ ดินแดง ขึ้นไปยังสนามบินดอนเมืองด้านทิศเหนือ

2.1.2.3 บริเวณถนนพหลโยธิน

เป็นถนนที่ขนานไปกับถนนกำแพงเพชร 3 สามารถเชื่อมระหว่างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ กับถนนวิภาวดีรังสิต

2.1.2.4 บริเวณทางด่วนสายบางโคล่ – แจ้งวัฒนะ

มีจุดขึ้นลงทางด่วนบริเวณถนนกำแพงเพชร 2 สามารถเชื่อมต่อไปยังทางด่วนชั้นที่ 1 ได้

ภาพที่ 18 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงระบบโครงข่ายถนนภายนอก

ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่ 26 ตุลาคม 2552

ข้อดี

- ด้านกายภาพ

การที่มีระบบถนนรองรับที่หลากหลายใกล้พื้นที่โครงการ ทำให้มีทางเลือกในการเดินทางมายังโครงการได้สะดวกยิ่งขึ้น

- ด้านสังคม

เกิดการพัฒนาระบบคมนาคมให้มีการเชื่อมต่อ ระหว่างพื้นที่ซึ่งกันและกัน

ข้อเสีย

- ด้านกายภาพ

มีปัญหาเรื่องของความแออัด การจราจรติดขัดโดยเฉพาะช่วงวันเสาร์ – อาทิตย์ เพราะพื้นที่ใกล้โครงการเป็นพื้นที่ตลาดนัดจตุจักร ซึ่งจะมีผู้มาใช้บริการมาก

- ด้านสังคม

เกิดมลภาวะทางอากาศ และทางเสียงเนื่องจากปัญหาการจราจรติดขัด

2.2 โครงข่ายระบบราง

ภายในพื้นที่โครงการ มีโครงข่ายระบบรางที่สำคัญ ดังนี้

2.2.1 โครงการรถไฟฟ้ามหานคร (สายสีน้ำเงิน)

เป็นโครงการรถไฟฟ้าใต้ดิน มีเส้นทางวิ่งจากสถานีรถไฟหัวลำโพง มาทางทิศตะวันออกตามแนวถนนพระรามที่ 4 เลี้ยวขึ้นเหนือตามแนวถนนรัชดาภิเษก เลี้ยวทางตะวันตกตามแนวถนนลาดพร้าว เลี้ยวเข้าสวนจตุจักร ถึงสถานีรถไฟบางซื่อ ระยะทางทั้งสิ้น 20 กม. มีสถานีทั้งสิ้น 18 สถานี สถานีในบริเวณใกล้เคียงที่ตั้งโครงการมีจำนวน 2 สถานีด้วยกัน ดังนี้

2.2.1.1 สถานีจตุจักร

อยู่บริเวณสวนจตุจักร สามารถเชื่อมต่อกับโครงการระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ (สายสีเขียว) ที่บริเวณสถานีขนส่งกรุงเทพ (หมอชิต 1) ขนาดสถานีกว้าง 30 เมตร ยาว 365 เมตร ลึกถึงระดับชานชาลา 18 เมตร มีจุดขึ้น-ลงทั้งหมด 4 จุด มีทางเชื่อมต่อระดับใต้ดินตลอดถนนพหลโยธินเชื่อมกับสถานีขนส่งกรุงเทพ (หมอชิต 1)

2.2.2 สถานีกำแพงเพชร

อยู่ตรงข้ามองค์การตลาดเพื่อการเกษตร (อตก.) บริเวณจุดเริ่มต้นของถนนกำแพงเพชร มีจุดขึ้น – ลงทั้งหมด 3 จุด โดยจุดขึ้น-ลงแรกอยู่บริเวณตลาดนัดจตุจักร จุดที่ 2 อยู่บริเวณพื้นที่ข้างตลาดนัด และลานจอดรถ ส่วนจุดขึ้น-ลงสุดท้ายเชื่อมต่อจากจุดขึ้น-ลงที่ 2 ตลอดถนนกำแพงเพชรไปบริเวณตลาดนัด อตก.

ภาพที่ 19 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของสถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน

ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่ 26 ตุลาคม 2552

2.2.2 โครงการระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ (สายสีเขียว)

เป็นโครงการรถไฟฟ้ายกระดับ สูงจากพื้นโดยทั่วไปประมาณ 12 เมตร มีเส้นทางที่ได้รับความเห็นจากคณะกรรมการการจ้ดระบบการจราจรทางบกทั้งหมด 2 สายด้วยกัน คือ

2.2.2.1 สายสุขุมวิท

เริ่มจากจตุจักร ผ่านไปตามถนนพหลโยธิน – สะพานควาย – สนามเป้า – อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ถนนพญาไท – ถนนพระรามที่ 1 – ถนนเพลินจิต - ถนนสุขุมวิท ไปสิ้นสุดที่บริเวณซอยแบร์ริง

2.2.2.2 สายสีลม

เริ่มจากบริเวณสนามกีฬาแห่งชาติ ผ่านถนนพระรามที่ 1 – ถนนราชดำริ – ถนนสีลม – ถนนเลียบบคลองช่องนนทรี – ถนนสาทร - ข้ามสะพานสาทรไปสิ้นสุดที่บริเวณวงเวียนใหญ่

มีสถานีในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่ที่ตั้งโครงการคือ สถานีหมอชิต อยู่บริเวณสวนจตุจักร ด้านหน้าของสถานีขนส่งกรุงเทพ (หมอชิต 1) และสามารถเชื่อมต่อกับโครงการ

รถไฟฟ้ามหานครเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้โดยสารในการเปลี่ยนระบบการเดินทางที่จะเข้า – ออก บริเวณพื้นที่ย่านพลโยธินได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 20 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งสถานีรถไฟฟ้า (BTS)

ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่ 26 ตุลาคม 2552

ข้อดี

- ด้านกายภาพ

มีทั้งสถานีรถไฟฟ้า (BTS) และรถไฟฟ้าใต้ดิน (MRT) ในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งจะช่วยให้มีทางเลือกในการใช้บริการขนส่งสาธารณะที่สะดวกรวดเร็ว และปลอดภัยมากขึ้น

การที่มีจุดเชื่อมต่อกันระหว่างทั้ง 2 ระบบในพื้นที่ใกล้เคียง จะทำให้เกิดความสะดวกในการเปลี่ยนระบบการเดินทาง

- ด้านเศรษฐกิจ

ประหยัดเวลา ลดปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลทำให้ประหยัดเชื้อเพลิง และค่าใช้จ่าย

- ด้านสังคม

ลดมลภาวะทางอากาศเนื่องจากใช้พลังงานไฟฟ้าในการขับเคลื่อนรถยนต์

เกิดการพัฒนาระบบคมนาคมให้มีการเชื่อมต่อ ระหว่างพื้นที่ซึ่งกันและกัน

ข้อเสีย

- ด้านกายภาพ

จำนวนผู้มาใช้บริการจะเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีปัญหาเรื่องความแออัด และปัญหาการจราจรติดขัดหากไม่มีการจัดการที่ดี โดยเฉพาะจุดเชื่อมต่อของสถานีรถไฟฟ้าทั้ง 2 ระบบ ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะยังเข้าไม่ถึงพื้นที่ตั้งโครงการ

ความสัมพันธ์ของโครงการ และพื้นที่โดยรอบ (Project Relationship with Surrounding Areas)

1. พิพิธภัณฑ์เด็กกรุงเทพมหานคร

โครงการพิพิธภัณฑ์เด็กเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสในการเรียนรู้ การร่วมสร้างสรรค์ด้านต่างๆ ให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ทั้งยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ ซึ่งช่วยส่งเสริมตัวโครงการในด้านของการเรียนรู้

2. สวนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

เป็นพื้นที่สวนสาธารณะประมาณ 200 ไร่ และมีพื้นที่ต่อเนื่องกับสวนรถไฟเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ บรรยากาศสงบเงียบ และเรียบง่าย ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

3. สวนรถไฟ

มีพื้นที่ประมาณ 375 ไร่ ประกอบด้วยสวนชนิดต่างๆ เช่น สวนรุกขชาติ สวนธรรมชาติ สวนสมุนไพร สวนสมุนไพร สวนไม้มงคล สวนพรรณไม้ในวรรณคดี สวนกล้วยไม้ พื้นที่พักผ่อน ลานกิจกรรมต่างๆ ทำให้บริเวณสวนรถไฟมีกิจกรรมที่หลากหลาย ช่วยส่งเสริมเรื่องการเรียนรู้

4. สวนจตุจักร

มีพื้นที่ประมาณ 190 ไร่ เป็นสวนสาธารณะที่มีผู้คนมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก ภายในบริเวณสวนยังมีพิพิธภัณฑ์รถไฟที่ชื่อว่า หอเกียรติภูมิรถไฟ

ภาพที่ 21 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งโครงการพิพิธภัณฑ์เด็ก

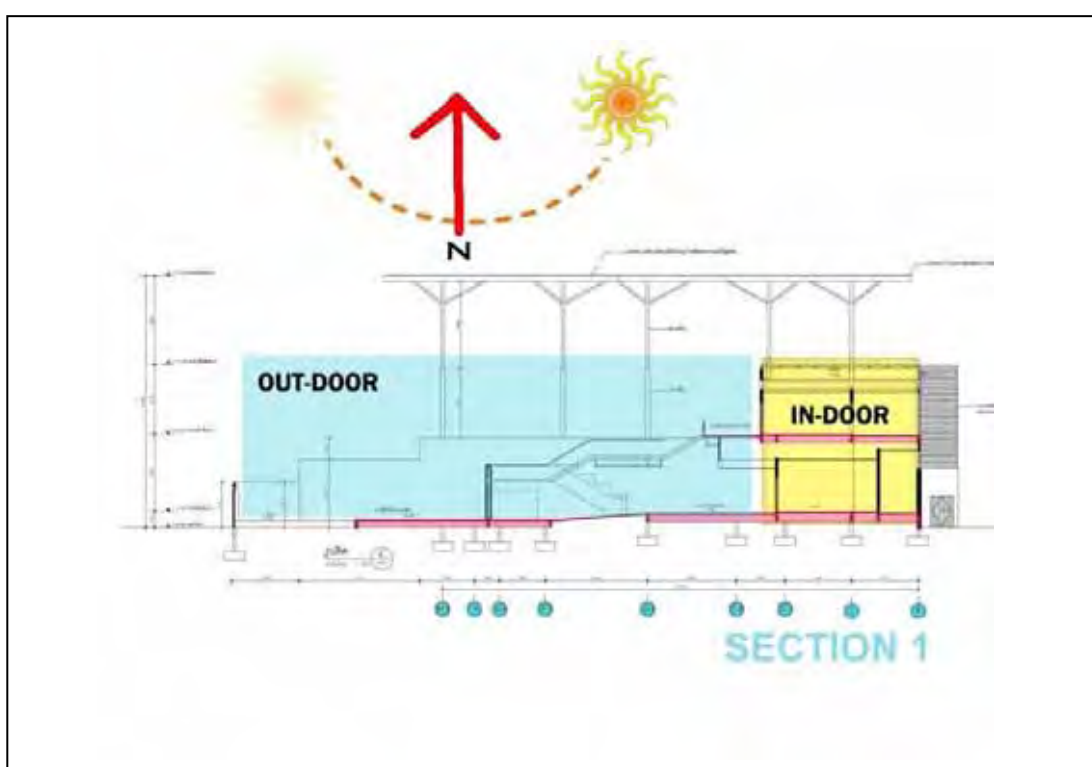
ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่ 26 ตุลาคม 2552

ภาพที่ 22 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงพื้นที่สวนสาธารณะโดยรอบโครงการ

ที่มา : <http://earth.google.com>, วันที่ 26 ตุลาคม 2552

จากโครงการโดยรอบ เห็นได้ว่าบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่สีเขียวที่สำคัญ เป็นพื้นที่ปอดขนาดใหญ่ทางเหนือของกรุงเทพมหานคร เพราะจากทั้ง 3 โครงการมีพื้นที่รวมกันถึง 765 ไร่ และยังมีกิจกรรมที่หลากหลายที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมกับโครงการที่จะเกิดขึ้น ทั้งในด้านการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มาใช้พื้นที่ และยังมีโครงการพิพิธภัณฑ์เด็กที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ (Learning center) พื้นที่โดยรอบโครงการจึงมีความเหมาะสมในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

ภาพที่ 23 วิเคราะห์โครงสร้าง

การศึกษา และวิเคราะห์ กระบวนการแนวความคิด

การศึกษาศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กตามแนวทางวิถีพุทธนั้น ผู้วิจัยได้จำแนกจากการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมนั้น ได้วิเคราะห์ภายใต้คำสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เด็กปฐมวัย และวิถีพุทธโดยได้นิยามความหมายของคำสำคัญ [Keyword] ในการออกแบบได้ดังนี้

1. วิถีพุทธ การพัฒนาชีวิตอย่างเป็นระบบองค์รวม ด้วยหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย

1.1 ศีล – พฤติกรรม

1.2 สมมติ – จิตใจ

1.3 ปัญญา – ปัญญา

ซึ่งนำมาใช้เป็นหลักสำคัญในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้

2. เด็กปฐมวัย

คือ เด็กอายุ 2-6 ปี เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ที่สำคัญที่สุดของชีวิต และพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวมเด็กปฐมวัยจึงควรมีวิธีการเรียนรู้แบบให้มีโอกาสพึ่งพาตนเองเรียนกตีกาการอยู่ในสังคม และกระตุ้นให้เกิดอิสระทางความคิด จึงเน้นกิจกรรมต่อไปนี้

วิธีการเรียนรู้ของเด็ก จึงเน้นกิจกรรม ดังต่อไปนี้

2.1 การมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ และบุคคล เพื่อเรียนรู้ความหมายและเข้าใจความสำคัญของสิ่งต่างๆ ที่สร้างให้เกิดประสบการณ์มากขึ้น

2.2 เริ่มเรียนรู้รูปธรรม และพัฒนาไปสู่สัญลักษณ์นามธรรมที่ง่าย ๆ

2.3 เรียนรู้จากกิจกรรมเคลื่อนไหว การมีส่วนร่วมและการแสดงออก

2.4 ได้ฝึกคิดและจินตนาการจากสิ่งเร้า เช่น ภาพ นิทาน เพลง และการได้เห็นปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

2.5 เรียนรู้การเผชิญปัญหาที่ไม่ซับซ้อน โดยที่เด็กมีโอกาสได้จับต้อง ทดลอง หาข้อสรุป ค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเองเกิดประสบการณ์ตรงที่มีค่า

2.6 เรียนรู้จากกิจกรรมการเล่น เล่นคนเดียว เล่นเป็นกลุ่ม ครูจัดหาของเล่นที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เลียนแบบชีวิตบูรณาการกิจกรรมเข้ากับศิลปะ ดนตรี การแสดง บทบาทสมมติ ฯลฯ

2.7 เด็กเรียนรู้จากกิจกรรมที่สอดแทรกคุณธรรมด้วยการใช้วิธีการเสริมแรง ชมเชย มากกว่าการเข้มงวด ดุว่า หรือลงโทษ

2.8 เรียนรู้จากการใช้ภาษาทั้งที่เป็นคำพูด ท่าทาง การฟัง การทำตามคำสั่ง การสนทนาโต้ตอบ เนื่องจากภาษาเป็นสื่อที่นำไปสู่การพัฒนาการทางสติปัญญา และทางสังคม อีกทั้งช่วยให้เด็กสามารถมีวิธีการเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง

3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ มีดังนี้

3.1 บรรยากาศ สงบ เงียบ เรียบง่าย

3.2 ใกล้ชิดธรรมชาติ ร่มรื่น

3.3 ใกล้ชิดชุมชน

3.4 สะอาด มีระเบียบ

3.5 ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ

3.6 เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

สิ่งแวดล้อมข้างต้นนี้เป็นกรอบแนวความคิดในการออกแบบเพื่อให้การออกแบบศูนย์การเรียนรู้ตรงวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาจึงได้คำสำคัญในการออกแบบดังนี้คือ

- 1) วิถีพุทธ
- 2) เด็กปฐมวัย
- 3) การจัดสภาพแวดล้อม

นำมาสร้างแนวความคิดหลักในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ และนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูป แทนค่า ให้คำจำกัดความ เพื่อง่ายต่อการนำไปออกแบบให้เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางกรอบกิจกรรมเอาที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

- 1) กิจกรรมเสรี
- 2) กิจกรรมสร้างสรรค์
- 3) กิจกรรมประสบการณ์
- 4) กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะ
- 5) กิจกรรมเกมการศึกษา
- 6) กิจกรรมเกมกลางแจ้ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนา เด็กปฐมวัยนี้จะใช้หลักการและระบบการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้าน ศิลป สมาธิ ปัญญา เป็นแนวคิดหลักในการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเกิดวิธีการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การพัฒนาเด็กทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา และนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูป แทนค่า ให้คำจำกัดความเพื่อออกแบบศูนย์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

บทที่ 5

กระบวนการพัฒนาและแปรรูปความคิดสู่งานออกแบบ

กระบวนการพัฒนาและแปรรูปความคิดสู่งานออกแบบ จากการศึกษาและวิเคราะห์ ภายใต้กรอบการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ ด้วยการทบทวนวรรณกรรม การสำรวจและสังเกตการณ์ ด้วยการลงพื้นที่ เป็นการแจกแจงข้อมูลในภาพรวมทั้งหมด และนำข้อมูล ที่ได้มาสู่กระบวนการในการจัดหมวดหมู่ เรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดเพื่อเป็นสาระสำคัญ ในการนำมาใช้ในการออกแบบ โดยมีกระบวนการพัฒนา และแปรรูปความคิดในประเด็นต่างๆดังนี้

1. คำสำคัญ [Key Word] ในการออกแบบ
2. แนวคิดในการออกแบบ
3. สรุปแนวคิดในการออกแบบ
4. การวิเคราะห์ข้อมูลอาคาร
5. การลำดับแนวคิดในการออกแบบสู่พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้
6. การออกแบบศูนย์การเรียนรู้

คำสำคัญ [Key Word] ในการออกแบบ

จากกรอบแนวความคิดในการศึกษาศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ และจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในบริบท ภายใต้กรอบในการศึกษาในข้างต้นแล้วนั้น ได้กำหนดกรอบแนวความคิดในการออกแบบ ภายใต้คำสำคัญ คือ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เด็กปฐมวัย และวิถีพุทธ โดยได้นิยามความหมายของคำสำคัญ [Keyword] ในการออกแบบได้ดังนี้

1. วิถีพุทธ การพัฒนาชีวิตอย่างเป็นระบบของครัวเรือน ด้วยหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย
 - 1.1 ศีล – พฤติกรรม
 - 1.2 สมาธิ – จิตใจ
 - 1.3 ปัญญา – ปัญญา
- ซึ่งนำมาใช้เป็นหลักสำคัญในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้

2. เด็กปฐมวัย

คือ เด็กอายุ 2-6 ปี เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ที่สำคัญที่สุดของชีวิต และพัฒนาชีวิตอย่างเป็นองค์รวมเด็กปฐมวัยจึงควรมีวิธีการเรียนรู้แบบให้มีโอกาสพึ่งพาตนเองเรียนนันทนาการอยู่ในสังคม และกระตุ้นให้เกิดอิสระทางความคิด จึงเน้นกิจกรรมต่อไปนี้

2.1 วิธีการเรียนรู้ของเด็ก จึงเน้นกิจกรรม ดังต่อไปนี้

2.1.1 การมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและบุคคล เพื่อเรียนรู้ความหมายและเข้าใจความสำคัญของสิ่งต่างๆ ที่สร้างให้เกิดประสบการณ์มากขึ้น

2.1.2 เริ่มเรียนรู้รูปธรรม และพัฒนาไปสู่สัญลักษณ์นามธรรมที่ง่าย ๆ

2.1.3 เรียนรู้จากกิจกรรมเคลื่อนไหว การมีส่วนร่วมและการแสดงออก

2.1.4 ได้ฝึกคิดและจินตนาการจากสิ่งเร้า เช่น ภาพ นิทาน เพลง และการได้เห็นปรากฏการณ์ที่เป็นจริง

2.1.5 เรียนรู้การเผชิญปัญหาที่ไม่ซับซ้อน โดยที่เด็กมีโอกาสได้จับต้อง ทดลองหาข้อสรุป ค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเองเกิดประสบการณ์ตรงที่มีค่า

2.1.6 เรียนรู้จากกิจกรรมการเล่น เล่นคนเดียว เล่นเป็นกลุ่ม ครูจัดหาของเล่นที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เลียนแบบชีวิตบูรณาการกิจกรรมเข้ากับศิลปะ ดนตรี การแสดง บทบาทสมมติ ฯลฯ

2.1.7 เด็กเรียนรู้จากกิจกรรมที่สอดแทรกคุณธรรมด้วยการใช้วิธีการเสริมแรงชมเชย มากกว่าการเข้มงวด คุ่ว่า หรือลงโทษ

2.1.8 เรียนรู้จากการใช้ภาษาทั้งที่เป็นคำพูด ท่าทาง การฟัง การทำตามคำสั่ง การสนทนาโต้ตอบ เนื่องจากภาษาเป็นสื่อที่นำไปสู่การพัฒนาการทางสติปัญญา และทางสังคม อีกทั้งช่วยให้เด็กสามารถมีวิธีการเรียนรู้ตามความสนใจของตนเอง

2.1.9 การเรียนรู้ที่ช่วยเหลือผู้ใหญ่ทำงานเล็กๆ น้อยๆ การที่เด็กมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นการฝึกความขยัน และฝึกความสามารถที่เด็กทำได้ เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจที่ผู้ใหญ่ให้โอกาสและคำชมเชย (สุมน อมรวิวัฒน์ 2546 : 32-33)

3. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ มีดังนี้

3.1 บรรยากาศ สงบ เงียบ เรียบง่าย

3.2 ใกล้ชิดธรรมชาติ ร่มรื่น

3.3 ใกล้ชิดชุมชน

3.4 สะอาด มีระเบียบ

3.5 พันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ

3.6 เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

สิ่งแวดล้อมข้างต้นนั้นเป็นกรอบแนวความคิดในการออกแบบเพื่อให้การออกแบบศูนย์การเรียนรู้ตรงวัตถุประสงค์

สรุป ศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนา เด็กปฐมวัยนี้จะใช้หลักการและระบบการพัฒนาศูนย์เป็นองค์รวม ทั้งด้าน ศิลป สมาธิ ปัญญา เป็นแนวคิดหลักในการออกแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเกิดวิธีการเรียนรู้จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา

จากการศึกษาคำสำคัญเหล่านี้ จึงได้นำข้อมูลมาแปลผลเพื่อแยกเป็นตัวแปรสำคัญในการออกแบบ ดังแผนภาพ

Conceptual Framework

แผนภูมิที่ 5 แสดงกรอบแนวความคิด

แนวคิดในการออกแบบ

- การจัดสภาพแวดล้อม
- วัสดุพุทธ
- เด็กปฐมวัย

นำมาสร้างแนวความคิดหลักในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ และนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูป แทนค่า ให้คำจำกัดความ เพื่อง่ายต่อการนำไปออกแบบให้เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางกรอบกิจกรรมเอาไว้คือ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

- กิจกรรมเสรี
- กิจกรรมสร้างสรรค์
- กิจกรรมประสบการณ์
- กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะ
- กิจกรรมเกมการศึกษา
- กิจกรรมเกมกลางแจ้ง

แผนภูมิที่ 6 กิจกรรม 6

ผู้วิจัยนำกิจกรรม 6 มาวิเคราะห์กิจกรรมเพื่อตีความหมายและแทนค่ากิจกรรมทั้ง 6 ให้สอดคล้องกับแนวความคิดในการ ออกแบบ

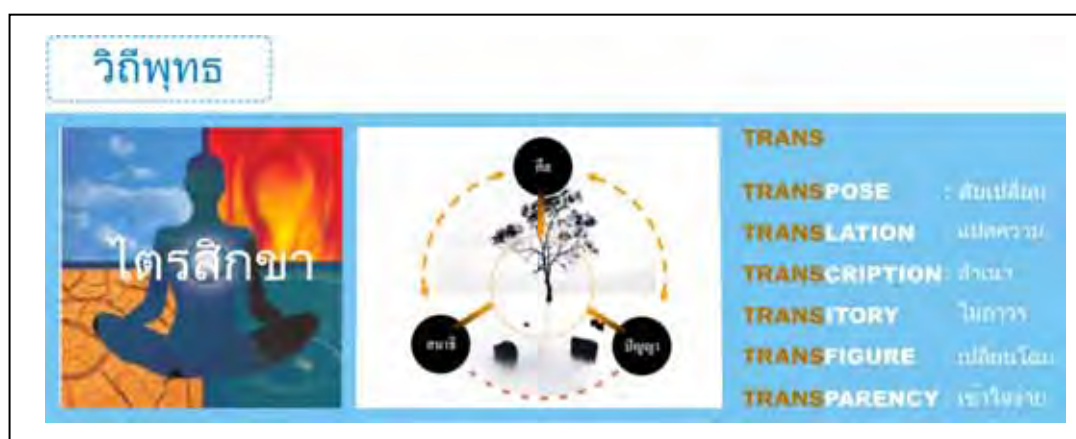
1. การจัดสภาพแวดล้อม

ภาพที่ 24 แสดงการจัดสภาพแวดล้อม

การหาคำจำกัดความของสภาพแวดล้อมที่ทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ว่าต้องมีความร่มรื่นธรรมชาติ สะอาดมีระเบียบเรียบร้อย ทันสมัย เป็นแหล่งวิชาการ คุณธรรม แทนค่าให้เป็นคำจำกัดความ ให้เป็นรูปธรรมได้คำว่า CLEAN CLEAR CARE ซึ่งเปรียบเหมือนความสว่าง ชัดเจน สะอาด ชัดเจน เอาใจใส่

2. วิธีพุทธ

ภาพที่ 25 แสดงวิธีพุทธ

“วิธีพุทธ” การจำกัดความไตรสิกขา ผู้วิจัยศึกษาองค์ประกอบของไตรสิกขา 1. ศีล 2. สมาธิ 3. ปัญญา และสิ่งทั้ง 3 นั้นไม่จำเป็นว่าจะเกิดเรียงตามลำดับ สลับกันได้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ทาง

กายภาพการเคลื่อนที่คู่กันของสิ่ง 3 สิ่งนั้นได้การเคลื่อนที่คู่กัน นั้น ผู้วิจัยขอให้คำจำกัดความว่า “TRANS” และผู้วิจัยขอให้นำคำว่า TRANS มาขยายความเพื่อนำมากำหนดแนวความคิดในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

3. เด็กปฐมวัย

ภาพที่ 26 แสดงเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะเด่นทางกายภาพของเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ พร้อมทั้งจะ รับรู้ในสิ่งใหม่ๆ สดใสร่าเริง เปรียบเสมือนผ้าขาว ที่อีกนัยยะหนึ่ง ก็อาจจะเปรียบเป็นวัสดุหรือ สสารที่มีรูปทรงที่อิสระ สามารถดัด ปั้น ให้เข้ารูปได้โดยง่าย ผู้วิจัยให้คำจำกัดความว่า UNITY ซึ่งมีความหมายว่า “ความเป็นเอกภาพ, ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน”

เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้พัฒนาวัตถุประสงค์ตรงทั้งทางด้านกฎข้อกำหนดและวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยขอให้นำเอากิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมและคำจำกัดความต่างๆ มาทำการวิเคราะห์แทนค่าจาก นามธรรมให้เป็นรูปธรรม

สรุปแนวคิดในการออกแบบ

ภาพที่ 27 แนวคิดในการออกแบบ

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดโดยนำกิจกรรม 6 ซึ่งเป็นกิจกรรมข้อกำหนด และนำคำจำกัดความที่ทำการวิเคราะห์แปรรูปจากนามธรรม ให้เป็นรูปธรรม และนำมาลำดับให้เห็นภาพรวมของแนวคิดในงานออกแบบ

และเพื่อขยายความการแปรรูปแนวความคิดต่างๆ ให้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยขอชี้แจงกิจกรรมที่ใช้ในศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในแนวทางวิถีพุทธดังนี้

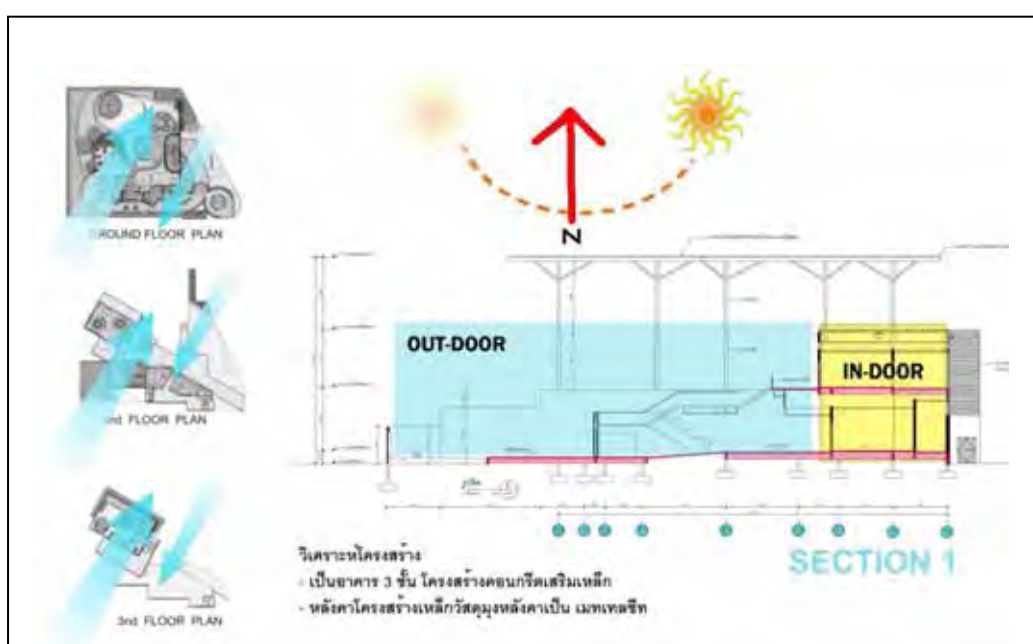
กิจกรรมเล็ง ง่าย ไม่ซับซ้อน	TRANSPARENCY ไม่ใส / ครึ่งใส คืนใหม่ มองสีต้น
กิจกรรมสร้างสรรค์ ฝึกสังเกต จดจำ	TRANSFIGURE เปลี่ยนใจทำให้อาณา คืนรู้ ตั้งใจสร้าง
กิจกรรมประกอบภาพ ฝึกคิด เปรียบคุณค่า	TRANSITORY ไม่ถาวร เปลี่ยนผ่าน ตางความคิด
กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะ ฝึกการจำแนกจัดเรียง	TRANSCRIPTION การเขียน สวนเสียง จัดจินตนาการ
กิจกรรมเกมการศึกษา ฝึกวิเคราะห์ แก้ปัญหา	TRANSLATION การแปล เรื่องร้อย การศึกษา
กิจกรรมเกมกีฬา ฝึกทักษะทางดานกลามเนื้อ	TRANSDUCTION การแปลง ปล่อยใจ ออกแรงกาย

ภาพที่ 28 การเข้าสู่กระบวนการแปรรูปสู่งานออกแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลอาคาร

ภาพที่ 29 ที่ตั้งโครงการ

ภาพที่ 30 โครงสร้างทิศทางลม

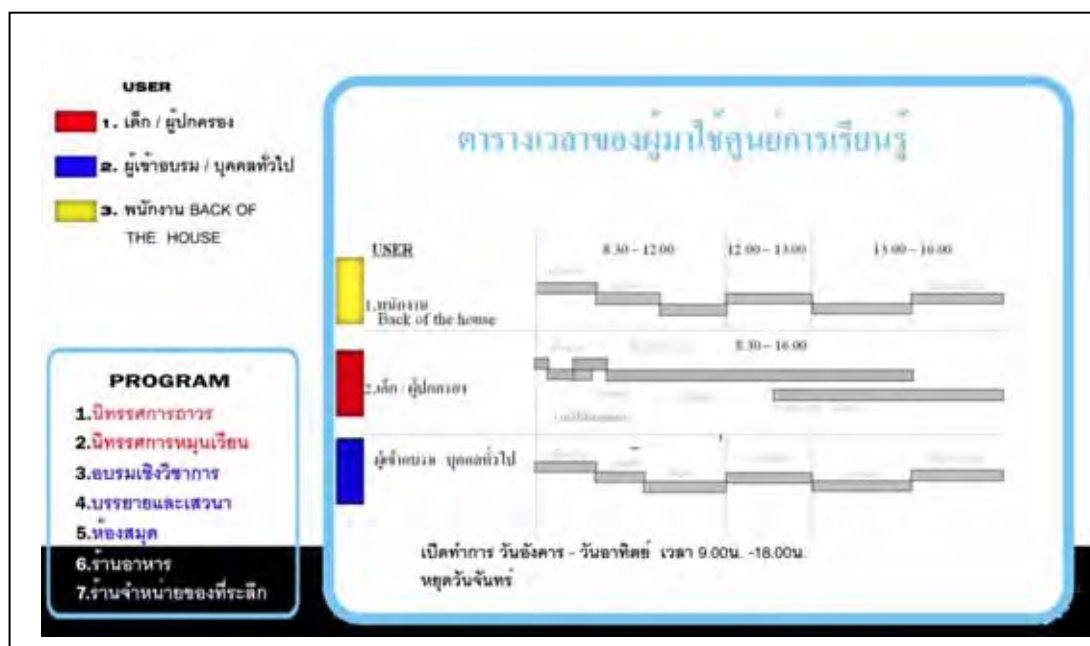
อาคารศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ ตั้งอยู่ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานเด็ก เป็นอาคารโครงสร้างเหล็กสูงโปร่งพื้นที่ประมาณ 2,000 ตารางเมตร ปัจจุบันใช้เป็นอาคาร UNILEVER FAMILY LEARNING CENTER

เหตุผลในการเลือกพื้นที่โครงการ

1. ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้คือ สะอาด มีระเบียบ เรียบง่าย ทันสมัย ใกล้เคียงชุมชน และเป็นแหล่งวิชาการคุณธรรม
2. ตัวโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมมีการออกแบบพื้นที่ที่น่าสนใจ เหมาะสมกับ 1. สถานที่ตั้งและบริบทโดยรอบตรงกับข้อกำหนดในการวัดสภาพแวดล้อมของการนำมาพัฒนาการออกแบบ

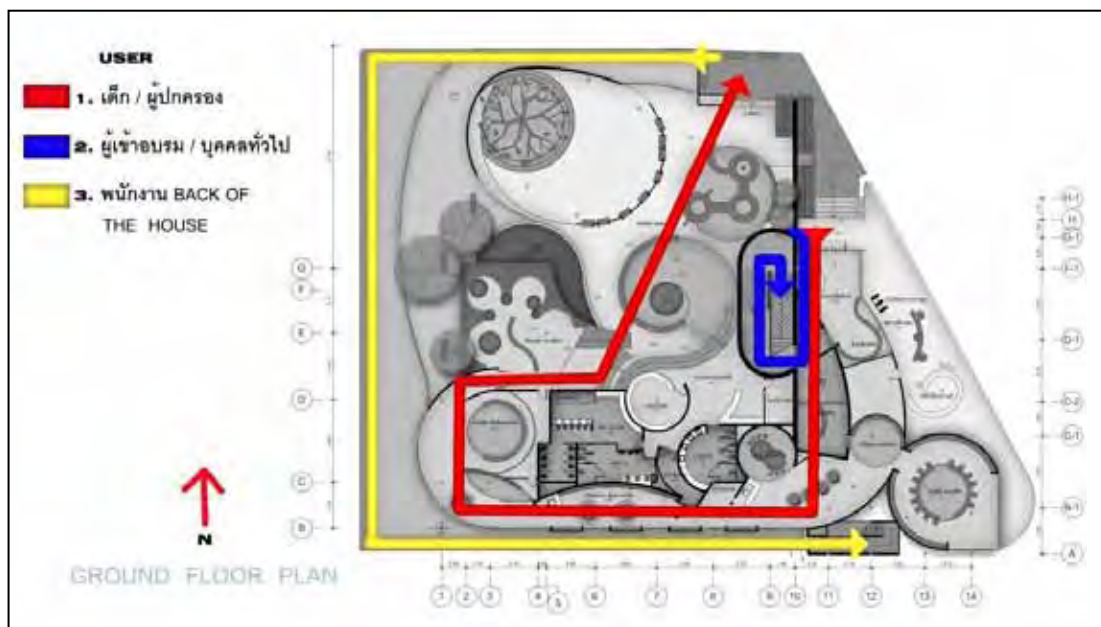
การลำดับแนวคิดในการออกแบบสู่พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์วิจัยกรณีศึกษาในบทที่ 2 ได้วิธีการวางโปรแกรมการกำหนดกลุ่มผู้ใช้บริการ และกำหนดเวลาในการใช้บริการ รวมถึงแนวความคิดต่างๆดังต่อไปนี้

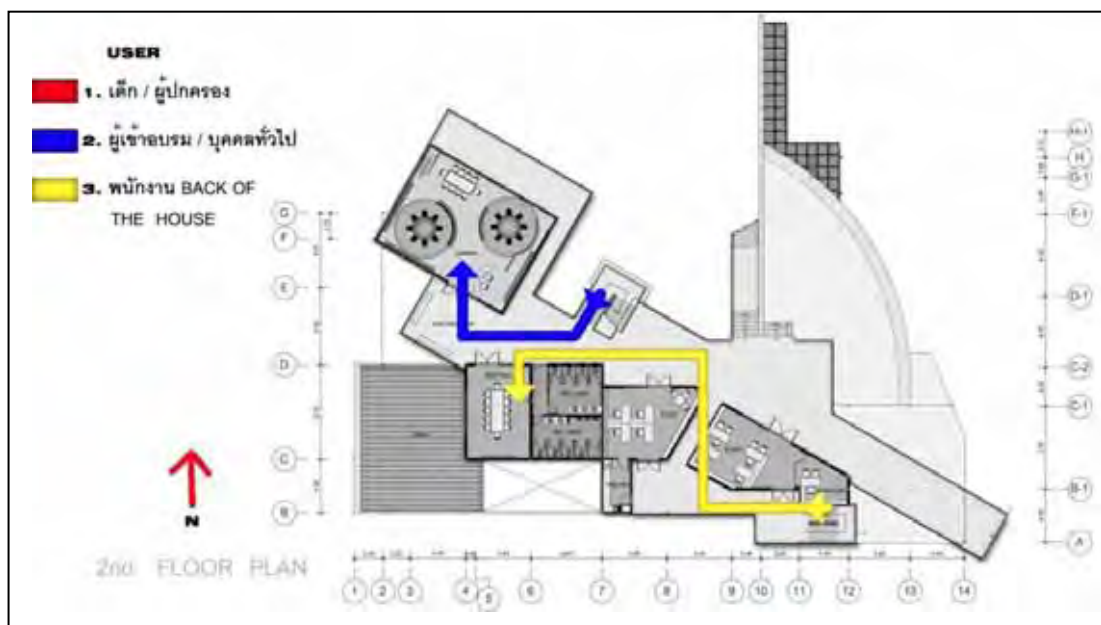

ภาพที่ 31 การกำหนดกลุ่มผู้ใช้และเวลา

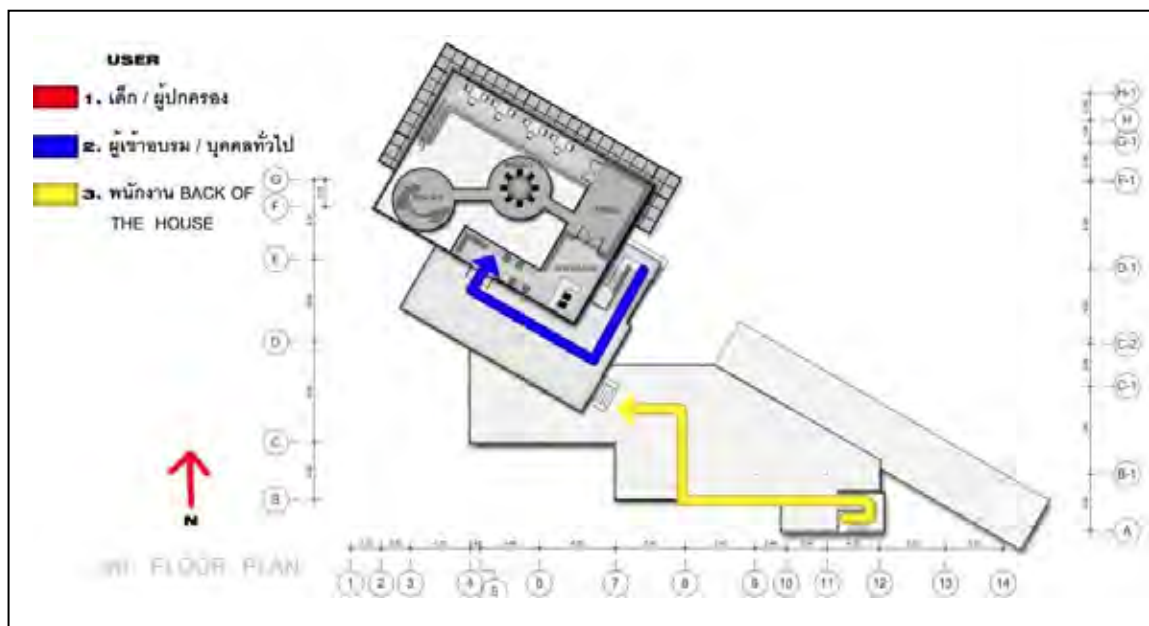
การลำดับZoning

ภาพที่ 32 ชั้นที่ 1

ภาพที่ 33 ชั้นที่ 2

ภาพที่ 34 ชั้นที่ 3

การจัดZoning ได้แยกกลุ่มได้ 3 Group คือ

1. Group1 (เด็ก / ผู้ปกครอง)

1.1 กลุ่มที่เข้ามาใช้นันทนาการถาวร

1.2 กลุ่มที่เข้ามาใช้นันทนาการหมุนเวียน

จะจัดให้อยู่ที่ชั้น Ground Floor

2. Group 2 (ผู้เข้าชม / บุคคลทั่วไป)

กลุ่มที่เข้ามาใช้ส่วนห้องบรรยาย-เสวนา- ห้องสมุด-อบรม จะจัดให้อยู่ชั้น 2-3

3. Group 3 (พนักงาน)

พนักงานจะเข้ามาใช้ในชั้น 2-3 โดยใช้ทางเข้าด้านหลังโครงการ

ในเมื่อลำดับZoning และProgram ให้ลงตัวสอดคล้องกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมที่ได้วิเคราะห์รายละเอียดในพื้นที่กิจกรรมที่ตั้งไว้ เพื่อกำหนดแบบเส้นทางเชื่อมโยงทั้งแนวตั้งและแนวนอน

การออกแบบศูนย์การเรียนรู้

แนวคิดหลักมาใช้ในการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ นั้น ผู้ออกแบบจะเริ่มตั้งแต่ลำดับขั้น การวางผังในส่วนนิทรรศการถาวรและนิทรรศการหมุนเวียน โดยผู้ออกแบบจะนำกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม มาตีความในแง่ประโยชน์และความรู้ โดยใช้การจัดเรียงแบบง่ายไปหายากจนถึงขั้นการ หลุดออกจากกรอบที่จัดวาง และมีการตั้งชื่อพื้นที่ที่น่าสนใจ

1. การวางแผน และการจัดพื้นที่ใช้สอย

การวางผัง และการจัดพื้นที่ใช้สอย นั้นผู้ออกแบบเน้นรูปทรงที่น่าสนใจ ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้งาน โดยการนำรูปทรงของวงกลม ความโค้ง ที่แปรรูปมาจากกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของไตรสิกขา และแนวทางการออกแบบนั้นผู้วิจัยได้นำผลการแปรรูปที่เป็นรูปธรรมมาใช้ในการพื้นที่การออกแบบ โดยผู้วิจัยนำการวิเคราะห์ตัวแปร 3 ตัวแปรคือ การจัดสภาพแวดล้อม, วิถีพุทธ, เด็กปทุมวีย์

ทั้ง 3 ตัวแปรข้างต้นผู้วิจัยได้ผ่านกระบวนการแปรรูปเพื่อให้ออกมาเป็นรูปธรรม และนำผลที่ได้ดังกล่าวไปใช้ในการออกแบบ ศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย มีรายละเอียด และพื้นที่ใช้สอยดังต่อไปนี้

1.1 การเข้าทางเข้าหลัก

- ทางขึ้นคนพิการ
- ที่พักรอ ภายนอกอาคาร

1.2 ประชาสัมพันธ์และพักรอ

- จุดให้คำแนะนำ และจัดกลุ่มเข้าทำกิจกรรมตามจุดต่างๆ

1.3 พื้นที่ปรับอารมณ์ผ่อนคลาย

- ให้ความรู้ในการทำกิจกรรม และรวมความสนใจของคน
- ปรับสภาวะอารมณ์ให้พร้อมต่อการเรียนรู้

1.4 เตรียมความพร้อม

- เตรียมความพร้อมก่อนเข้าห้องทำกิจกรรมต่างๆ

1.5 ไหลลื่นมองสีสัน(กิจกรรมเสรี)

- พัฒนาเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิต สี ขนาด

1.6 ดินรู้ ตั้งใจสร้าง(กิจกรรมสร้างสรรค์)

- เป็นห้องที่พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก จากตาสู่มือ

1.7 เปลี่ยนผ่านต่างความคิด(กิจกรรมประสบการณ์)

- พัฒนาทางประสบการณ์การเรียนรู้

1.8 สานเสียงจิตจินตนาการ (กิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบกับจังหวะ)

- พัฒนาทางด้านการฟัง การใช้จังหวะ

1.9 เรียบร้อยการศึกษา(กิจกรรมการศึกษา)

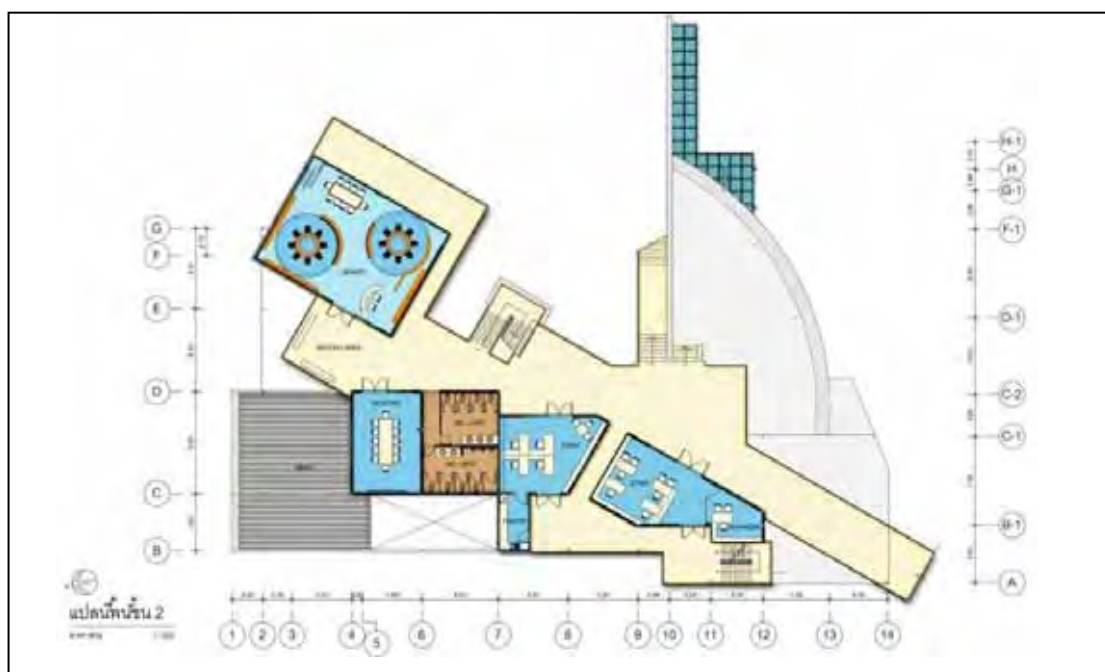
- พัฒนาจากด้านสมอง การอ่าน การคิด

1.10 ปล่อยใจ ออกกำลังกาย(กิจกรรมเกมกลางแจ้ง)

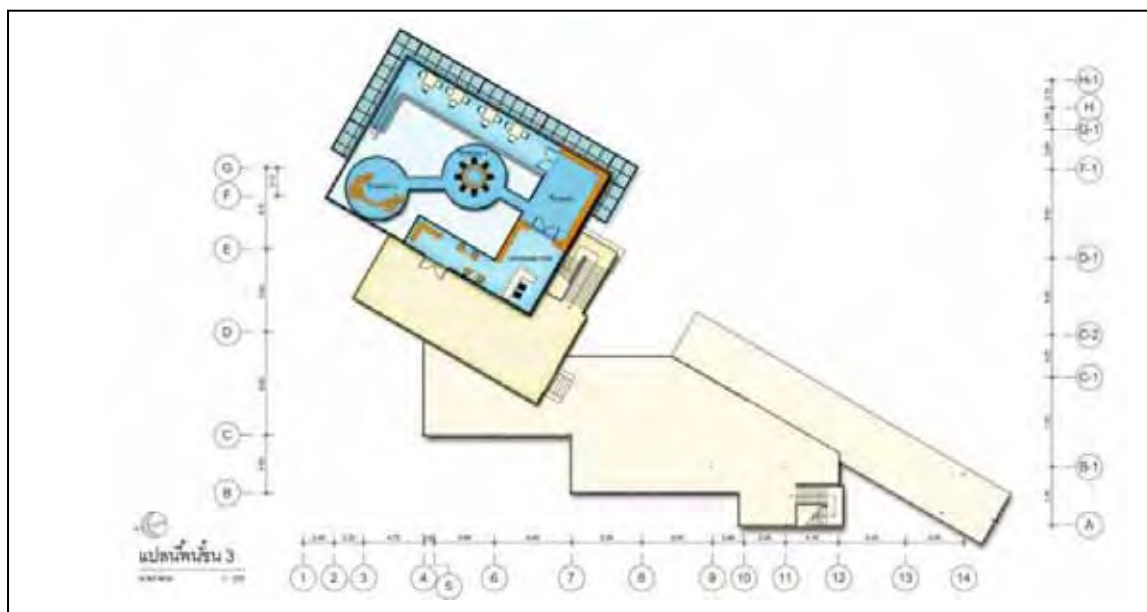
- พัฒนาด้านกล้ามเนื้อเล็กและใหญ่

ภาพที่ 36 ฟังแสดงเฟอร์นิเจอร์ ชั้น 1

ภาพที่ 37 ฟังแสดงเฟอร์นิเจอร์ ชั้น 2

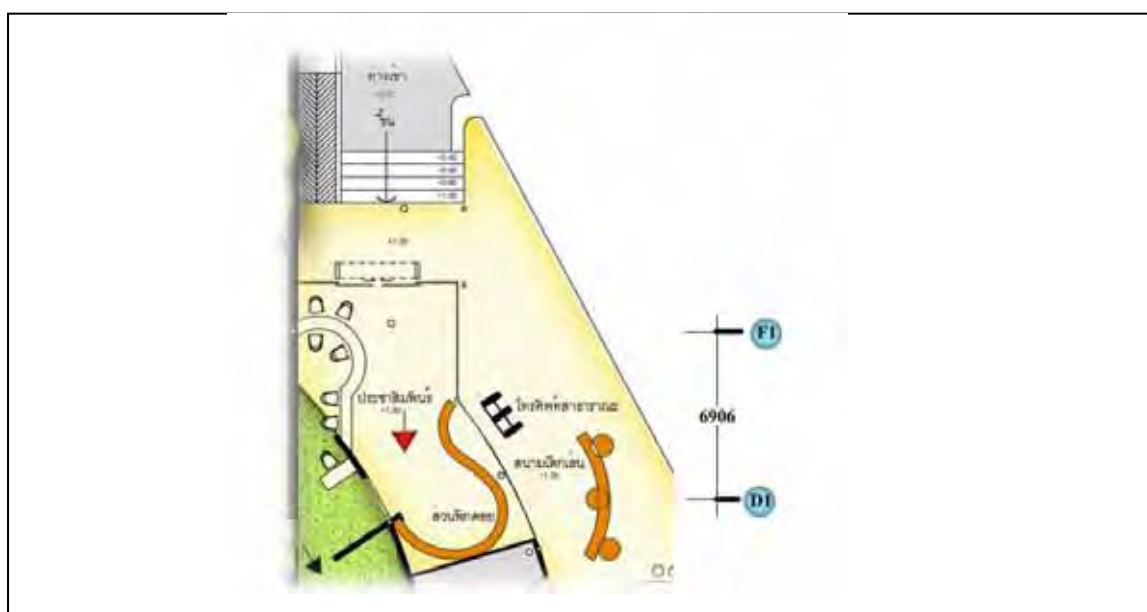

ภาพที่38 ฟังแสดงเฟอร์นิเจอร์ ชั้น3

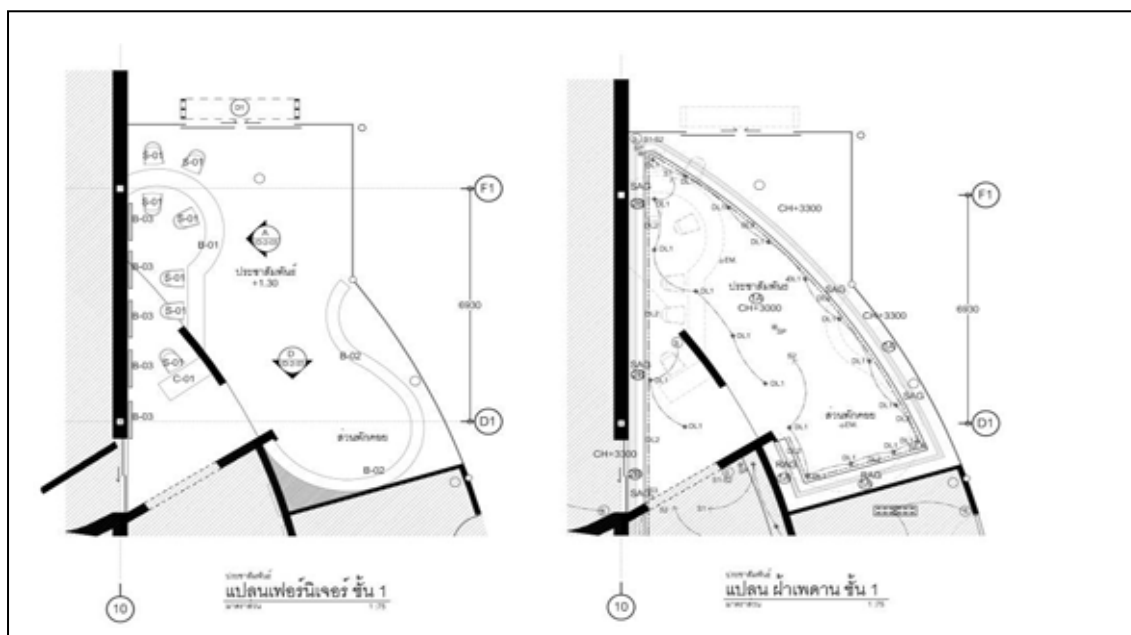
2. จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่อการออกแบบศูนย์การเรียนรู้

ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็น พื้นที่ใช้สอยการใช้งานหลักๆจากการที่ผู้ออกแบบได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาเด็กปฐมวัยในแนวทางวิธีพหุนั้นผู้ออกแบบได้คำนึงถึงความ และ สัญลักษณ์ วัสดุ สี รูปทรง ที่ออกแบบจะนำมาออกแบบสู่ศูนย์การเรียนรู้ดังนี้

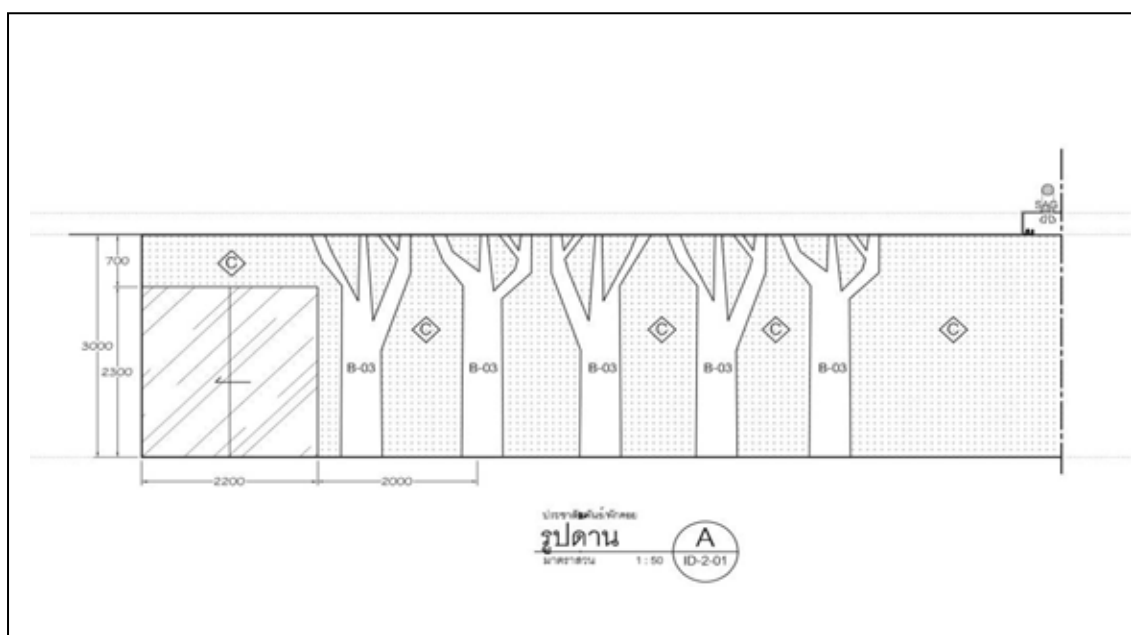
2.1 ประชาสัมพันธ์และพักคอย

ภาพที่39 ผังเฟอร์นิเจอร์ ประชาสัมพันธ์และพักคอย

ภาพที่ 40 ผังเฟอร์นิเจอร์ / ผังไฟฟ้าของส่วนประชาสัมพันธ์และพักคอย

ภาพที่ 41 แสดงรูปด้านของส่วนประชาสัมพันธ์และพักคอย

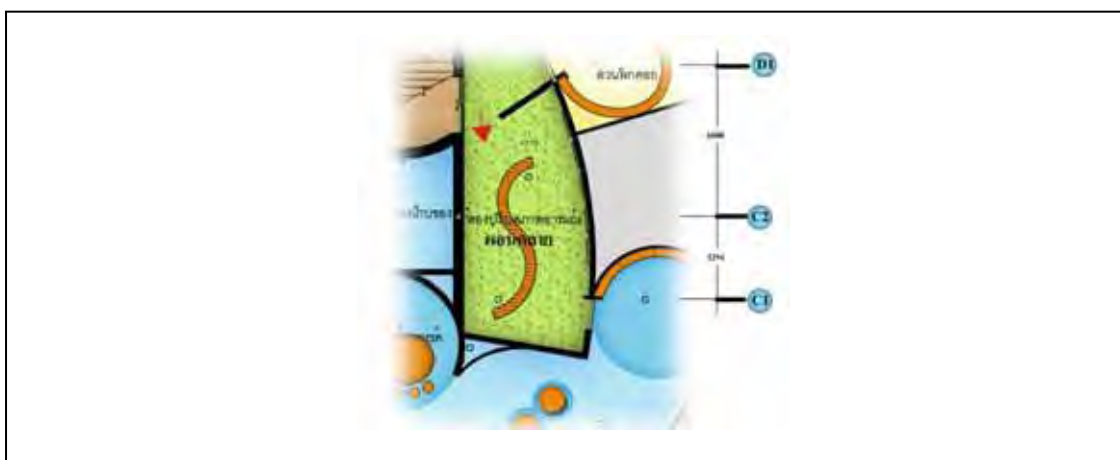

ภาพที่ 42 ทักษะภาพภายในส่วนประชาสัมพันธ์และพักคอย

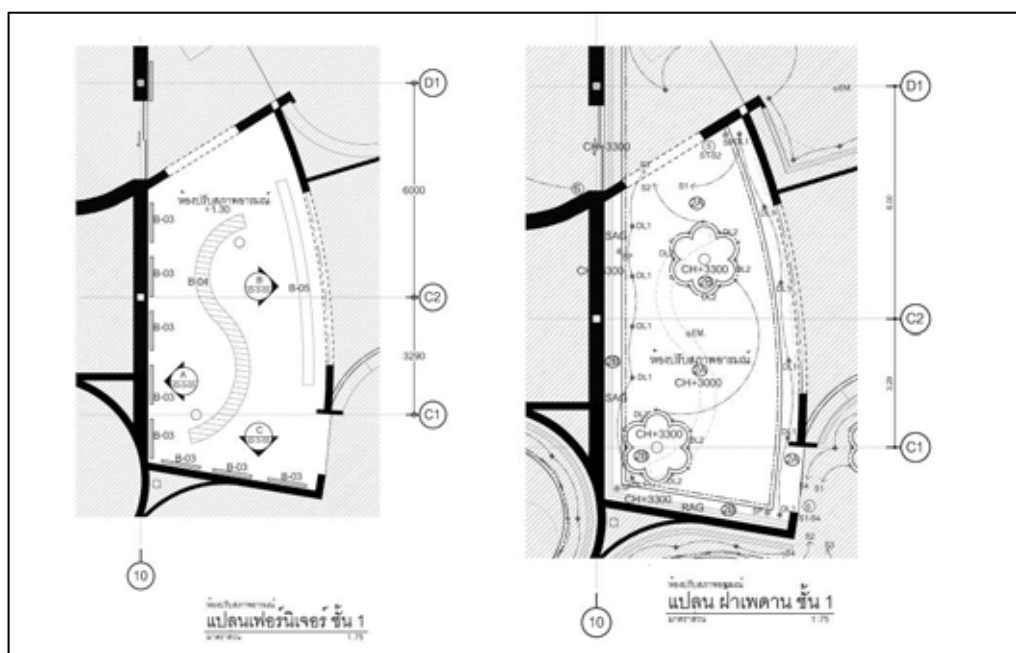
2.1.1 พื้นที่การใช้งาน : พักคอย ติดต่อสอบถาม และนำแบ่งกลุ่ม

2.1.2 แนวคิดการออกแบบพื้นที่ : ผู้ออกแบบต้องการให้ผู้ใช้งานรู้สึกถึงความสนุกสนาน ร่าเริงกำลังจะเริ่มขึ้น ผู้ออกแบบจึงใช้เส้นโค้งที่โค้งมน ให้ความรู้สึกปลอดภัยอบอุ่น สีสดใส โดยใช้แนวความคิดของไตรสิกขาโดยใช้คำจำกัดความTRANSTATION ผู้วิจัยให้ความหมายถึง พื้นที่ส่วนคัดแยก ชี้แจงให้ความรู้เพื่อที่จะเดินทางต่อไป

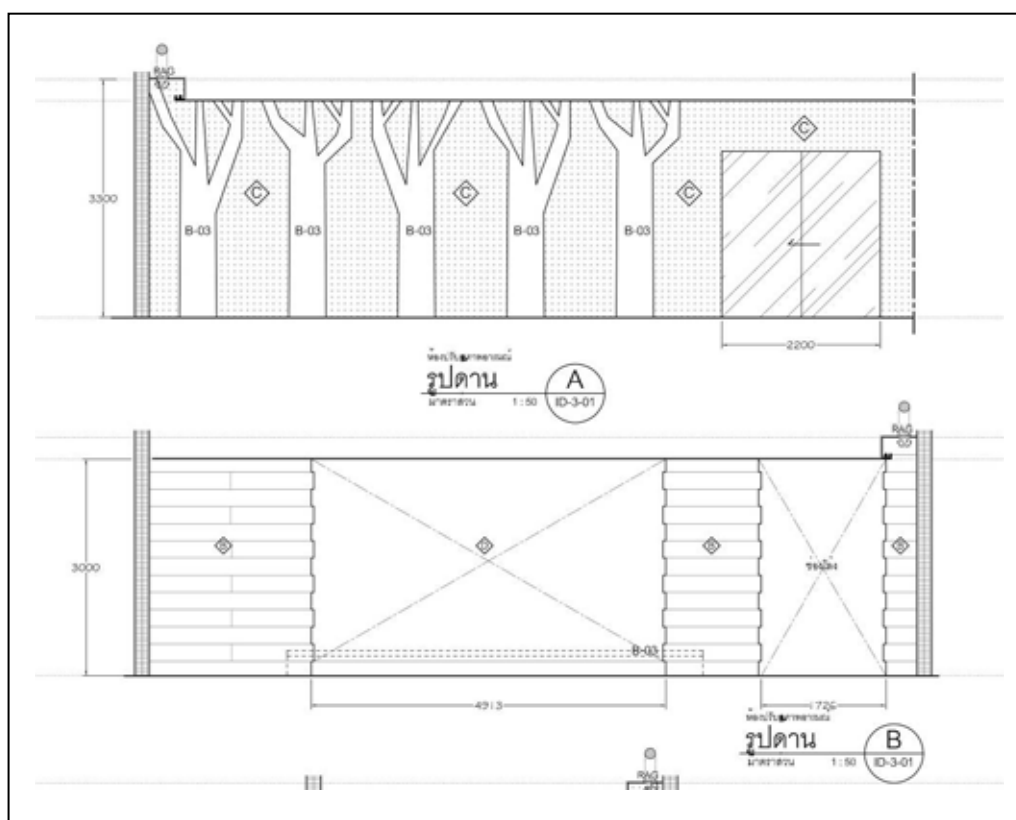
2.2 ปรับสภาพอารมณ์ผ่อนคลาย

ภาพที่ 43 ผังห้องปรับสภาพอารมณ์ผ่อนคลาย

ภาพที่ 44 ผังเฟอร์นิเจอร์, ผังไฟฟ้าส่วนปรับสภาพอารมณ์ผ่อนคลาย

ภาพที่ 45 รูปด้านพื้นที่ส่วนปรับอารมณ์ผ่อนคลาย

ภาพที่ 46 พื้นที่ปรับอารมณ์ผ่อนคลาย

2.1 พื้นที่การใช้งาน : เป็นพื้นที่ที่อธิบายการใช้ศูนย์การเรียนรู้ โดยการใช้การฉาย Slide Multimedia ประกอบคำอธิบาย และเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้ใช้บริการ

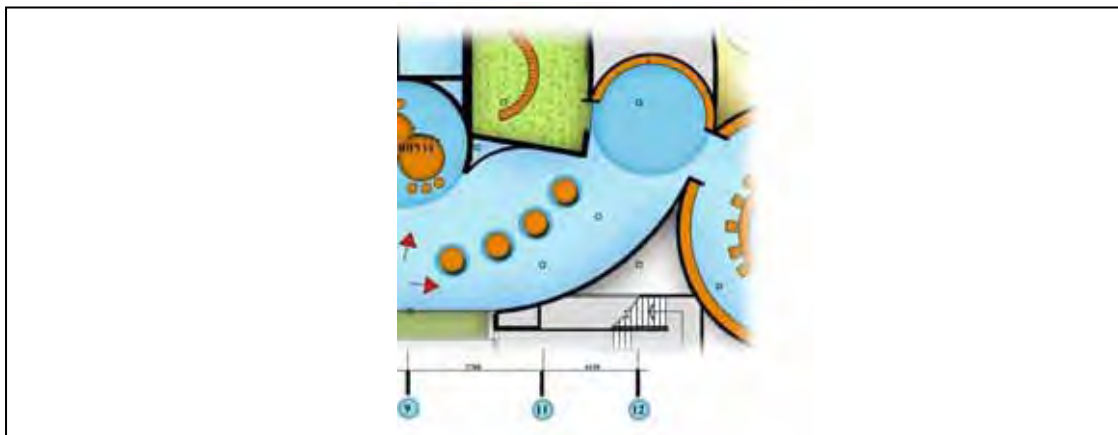
2.2 แนวคิดในการออกแบบพื้นที่ : เป็นส่วนที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ใช้งานมีเกมและมีการดึงความสนใจผู้ใช้บริการ ให้อด้วยภาพประกอบให้เกิดความสนใจ คิดตาม ส่วนนี้มีการให้คำจำกัดความว่า TRANSTATION(ความเข้าใจง่าย/โปร่งใส) ผู้วิจัยให้ความหมายถึง พื้นที่ส่วนคัดแยก ชี้แจงให้ความรู้เพื่อที่จะเดินทางต่อไป

ด้าน ศิล = การมีระเบียบในการฟัง

ด้านสมาธิ = ตั้งใจ จดจ่อในการฟัง

ด้านปัญญา = มีการคิดตาม

3. เตรียมความพร้อม

ภาพที่ 47 ผังพื้นที่ส่วนเตรียมความพร้อม

ภาพที่ 48 ทรรศนียภาพภายในส่วนผังพื้นที่เตรียมความพร้อม

3.1 พื้นที่การใช้งาน : เป็นห้องสำหรับเตรียมความพร้อมก่อนทำกิจกรรม

3.2 แนวคิดในการออกแบบพื้นที่ : พื้นที่สำหรับการเตรียมเข้าห้องกิจกรรมด้านสี รูปทรง ขนาด และพื้นที่ห้องกิจกรรมทางด้านสร้างสรรค์ พื้นที่นี้ให้คำจำกัดความว่าTRANSTATION (สถานี/จุดศูนย์รวม) ผู้วิจัยให้ความหมายถึง พื้นที่ส่วนคัดแยก ซึ่งแจ้งให้ความรู้เพื่อที่จะเดินทางต่อไป

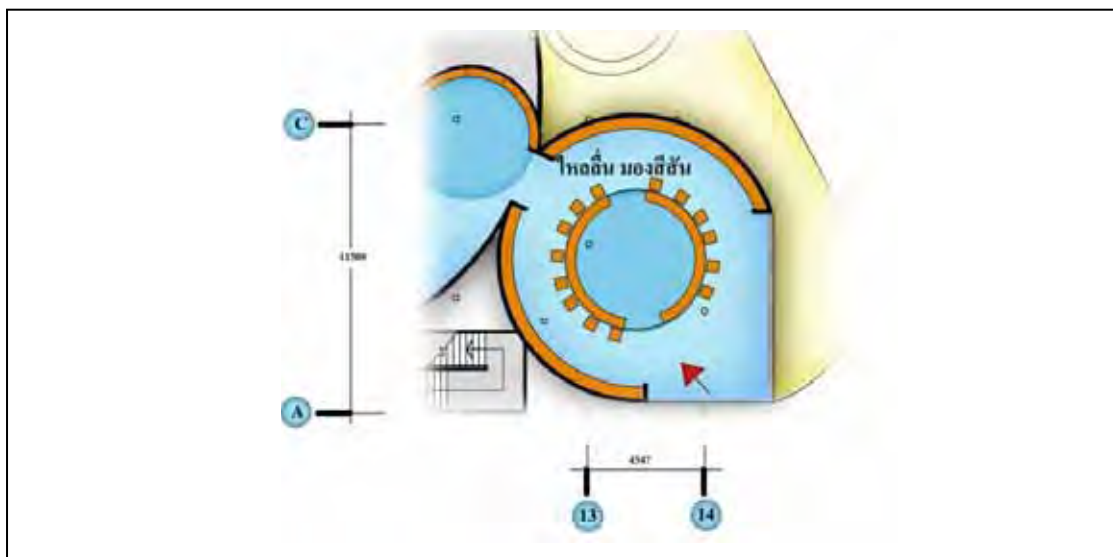
3.3 ใครศึกษาที่ได้

ศีล = การฟังคำสั่ง

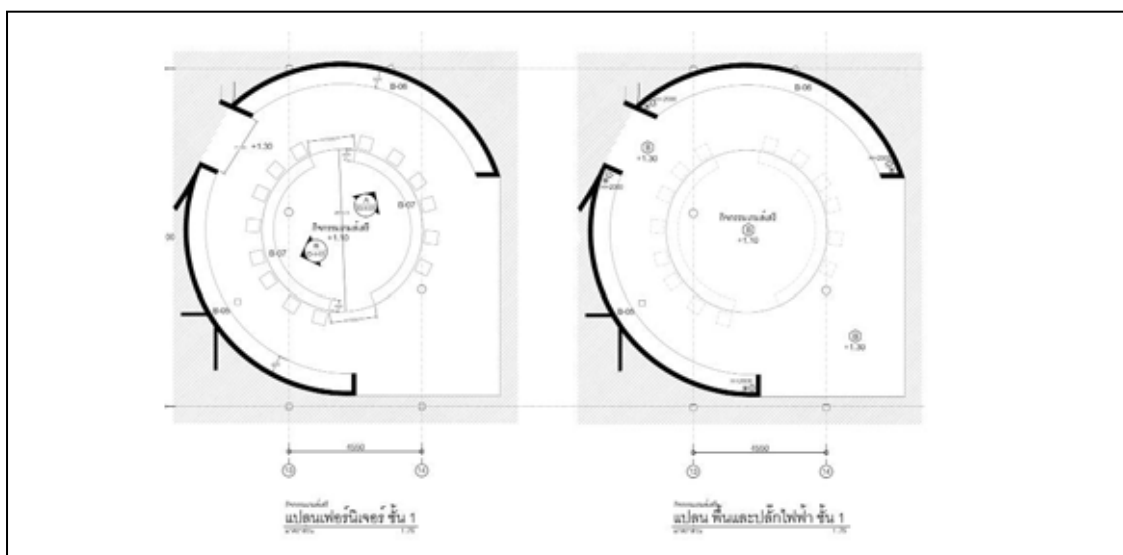
สมาธิ = เลือกสี ขนาด

ปัญญา = ได้เรียนรู้ เรื่องขนาด รูปทรง สี

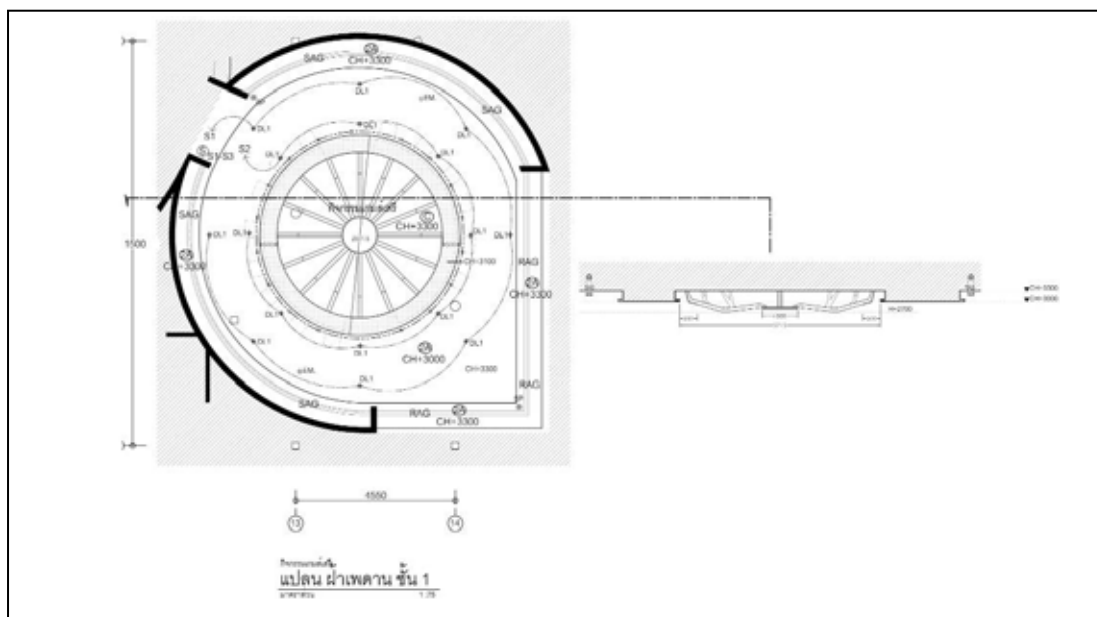
4. พื้นที่กิจกรรม มองสีต้นไม้ (กิจกรรมเสรี)

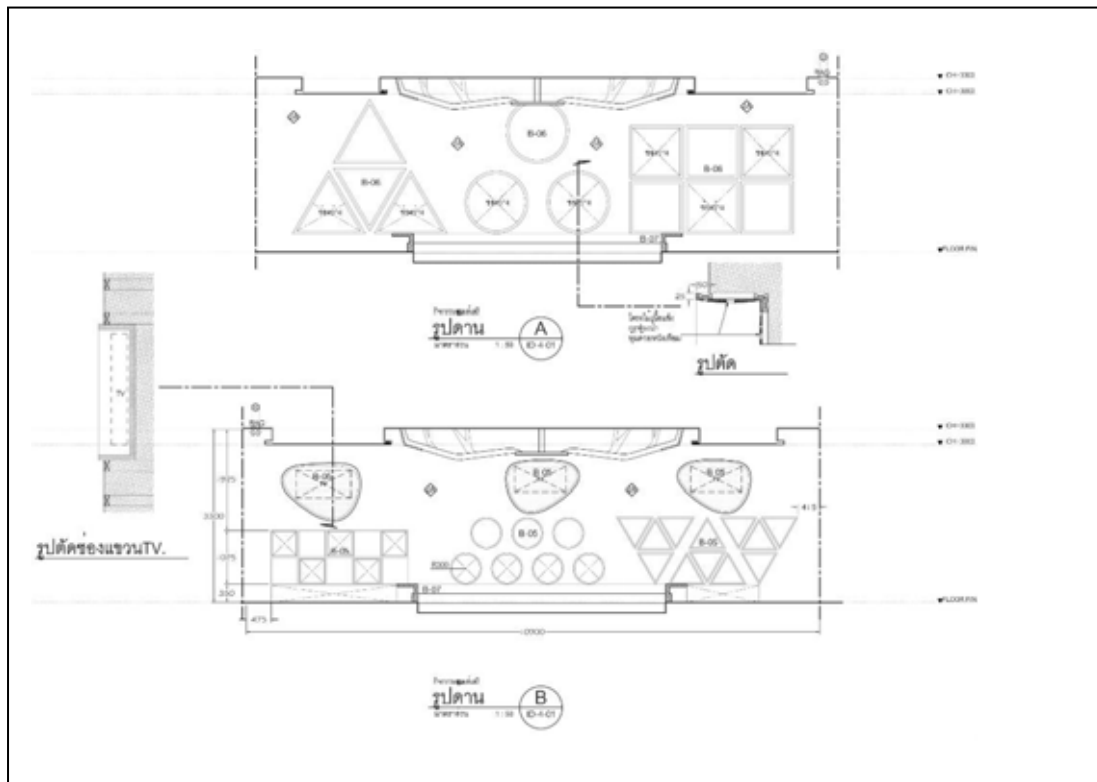
ภาพที่ 49 ผังพื้นที่ โหล่น มองสีต้นไม้

ภาพที่ 50 ผังเฟอร์นิเจอร์พื้นที่ โหล่น มองสีต้นไม้

ภาพที่ 51 ผังไฟฟ้าพื้นที่ ไหลลื่น มองสี่ด้าน

ภาพที่ 52 ผังรูปด้านพื้นที่ “ไหลลื่น มองสี่ด้าน”

ภาพที่53 ทศนียภาพภายในส่วนพื้นที่ ไหลลื่น มองสีสน (กิจกรรมเสรี)

4.1 พื้นที่การใช้งาน : เป็นห้องสำหรับการเรียนรู้ด้านรูปทรงเรขาคณิต ขนาด และสีต่างๆ

4.2 แนวคิดในการออกแบบพื้นที่ : เป็นพื้นที่ที่ใช้คำจำกัดของไตรสิกขา คือ TRANSPARENCY ซึ่งแปลว่าโปร่งใสเข้าใจง่าย ดังนั้นการออกแบบห้องนี้ก็จะเรียบง่ายตรงไปตรงมาเพื่อให้ผู้ใช้บริการ เห็นแล้วเข้าใจง่ายด้วยสีของวัสดุ ขนาดและรูปทรงต่างๆ

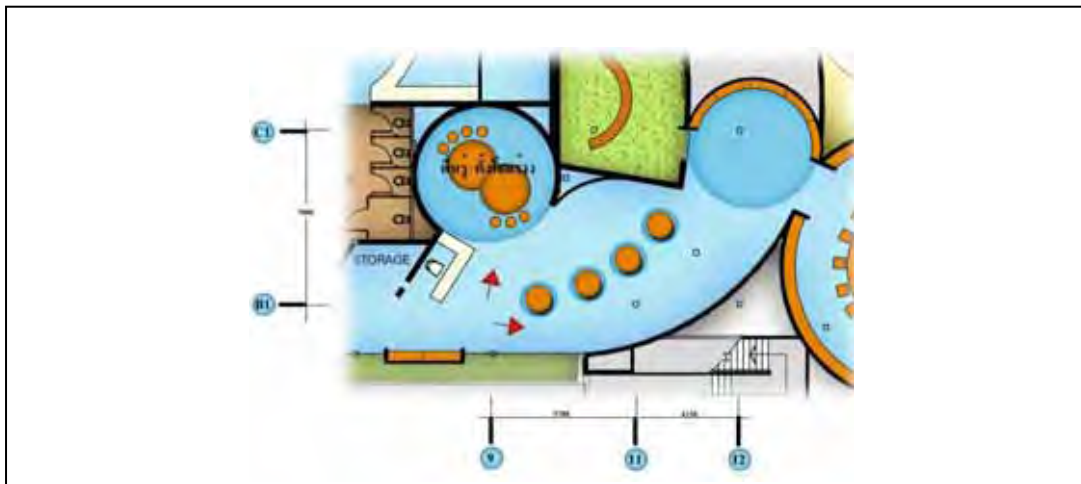
4.3 ไตรสิกขาที่ได้

ศีล = การฟังคำสั่ง

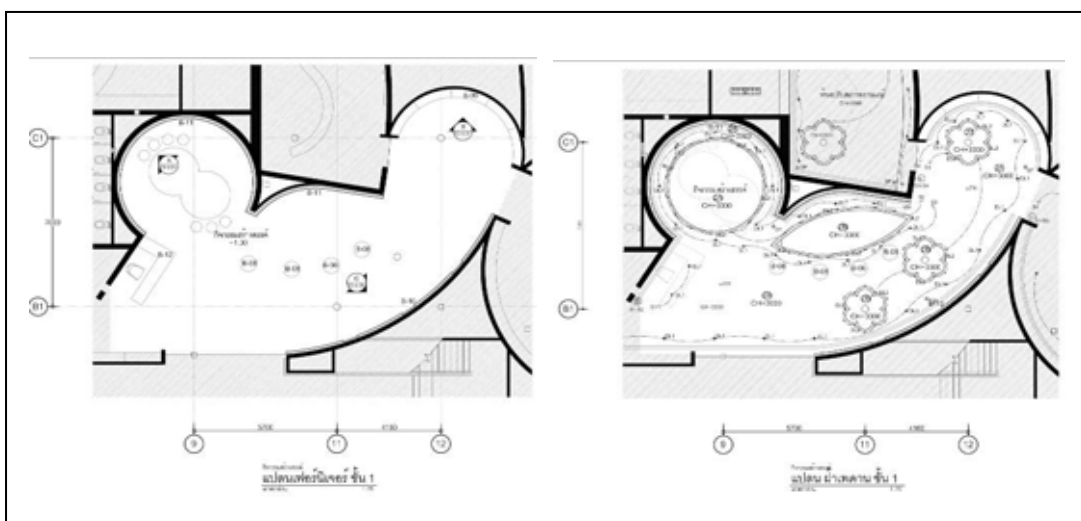
สมาธิ = เลือกสี ขนาด

ปัญญา = ได้เรียนรู้เรื่องขนาด รูปทรง สี

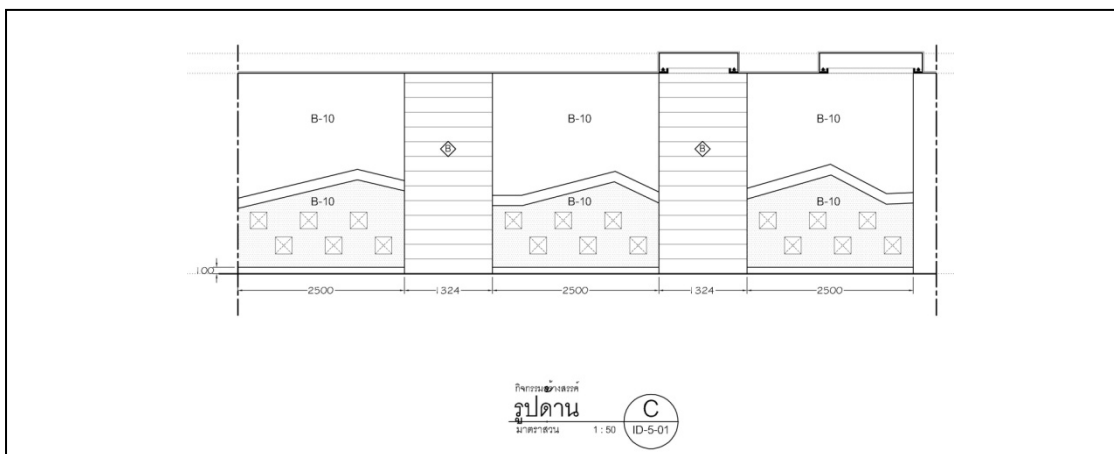
5. พื้นที่กิจกรรมต้นรู้ ตั้งใจสร้าง (กิจกรรมสร้างสรรค์)

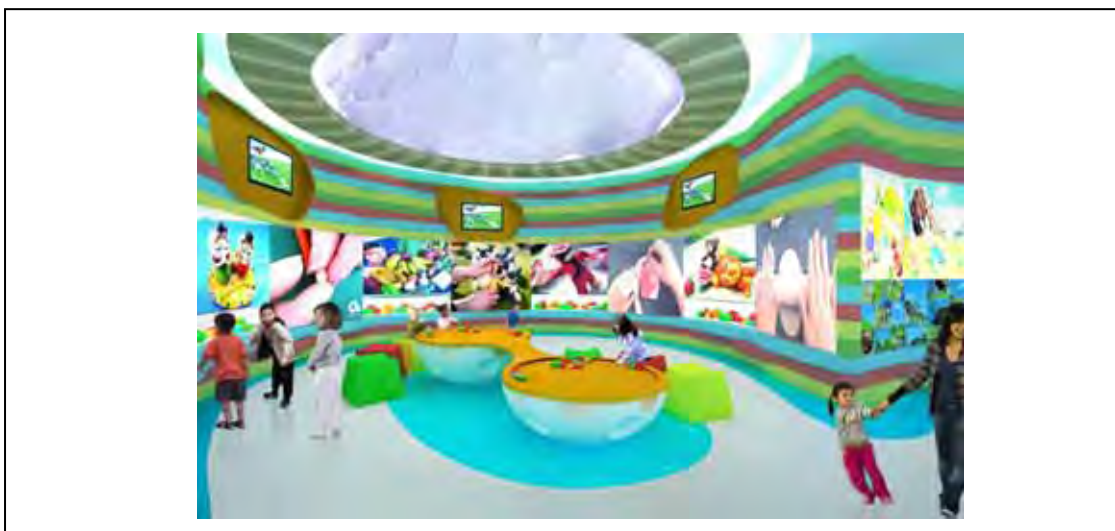
ภาพที่ 54 ผังพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง

ภาพที่ 55 ผังไฟฟ้าพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง

ภาพที่ 56 รูปด้านพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง

ภาพที่ 57 ทศนียภาพภายในส่วนพื้นที่ต้นรู้ ตั้งใจสร้าง

5.1 พื้นที่การใช้งาน : เป็นห้องสำหรับการเรียนรู้ทางด้านจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ผ่านทางสายตา

5.2 แนวคิดในการออกแบบพื้นที่เป็นพื้นที่ที่ใช้จำกัดความของไตรสิกขา คือ TRANSFIGURE ซึ่งแปลว่าการเปลี่ยนโฉมทำให้สวยงาม ต้องการให้กลุ่มผู้ใช้ สนุกกับสิ่งที่ตัวเองให้เห็นทางสายตาแล้วลงมือทำในสิ่งที่ตัวเองเห็นเช่นการ เรียงรูป การปั้นดินน้ำมัน

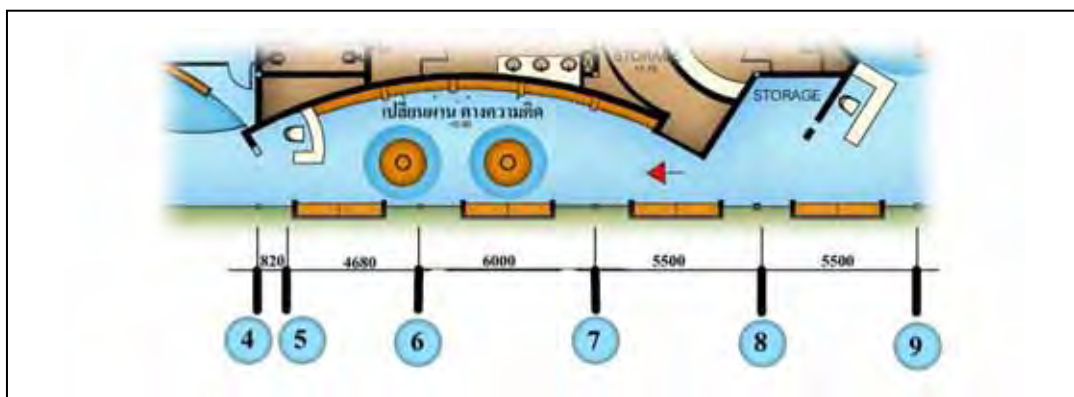
5.3 ไตรสิกขาที่ได้

ศีล = การทำตามสิ่งที่ตัวเองเห็น

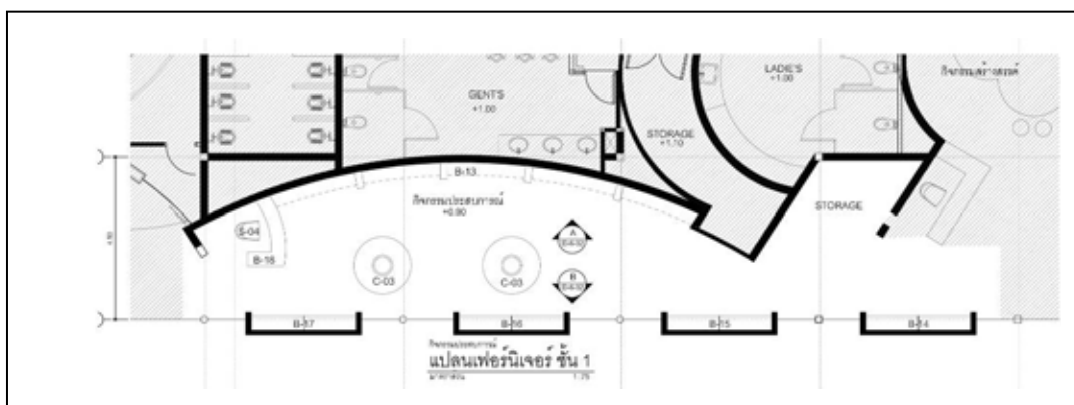
สมาธิ = สังเกต

ปัญญา = สัมผัสด้วยตาและความรู้สึก

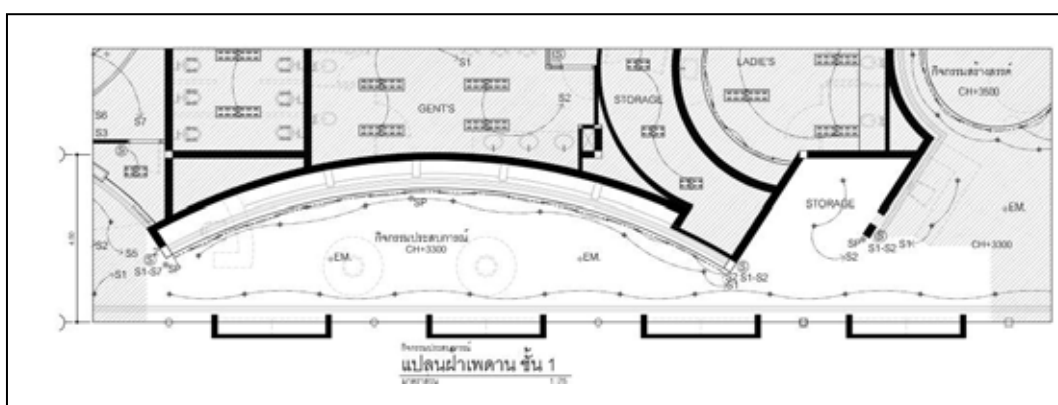
6. พื้นที่กิจกรรม เปลี่ยนผ่านต่างความคิด (กิจกรรมประสบการณ์)

ภาพที่ 58 ผังพื้นที่เปลี่ยนผ่าน ต่างความคิด

ภาพที่ 59 ผังเฟอร์นิเจอร์พื้นที่เปลี่ยนผ่าน ต่างความคิด

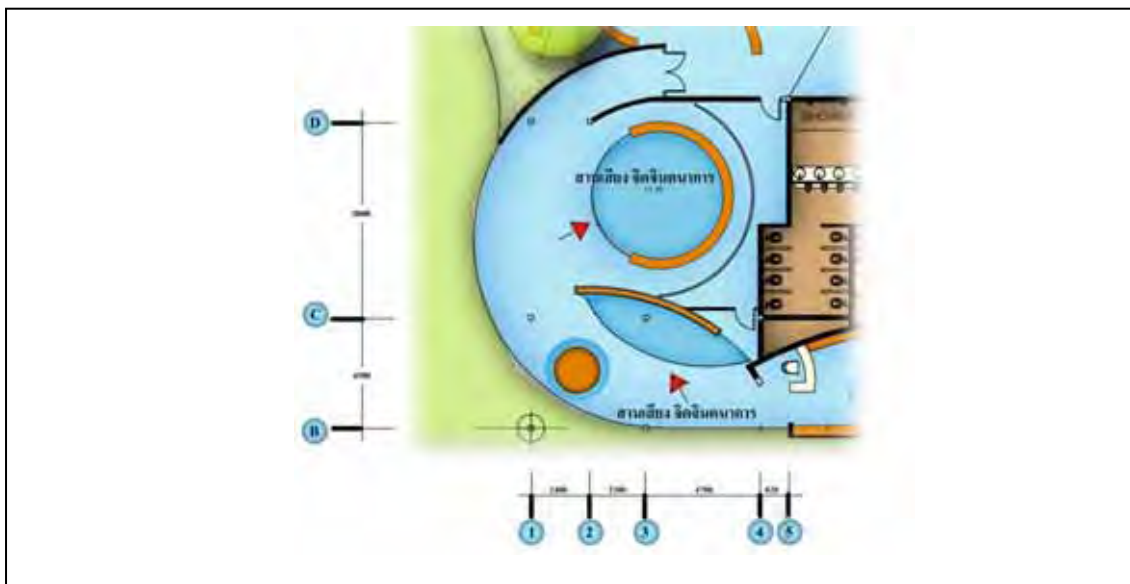

ภาพที่ 60 ผังไฟฟ้าพื้นที่เปลี่ยนผ่าน ต่างความคิด

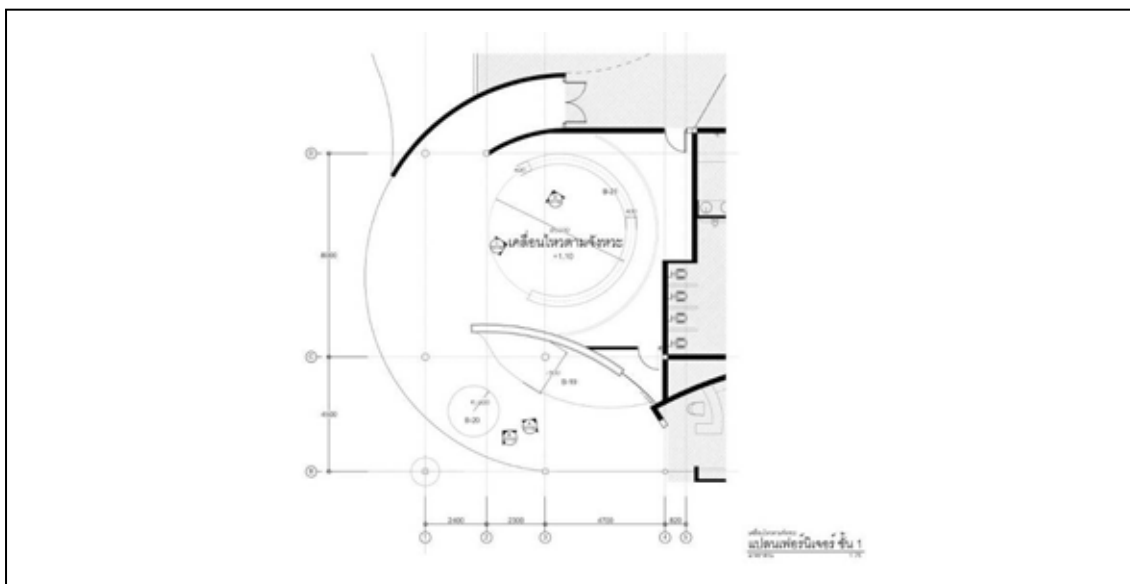
สมาธิ = ตั้งใจ

ปัญญา = รู้จักคุณค่าของสิ่งต่างๆ

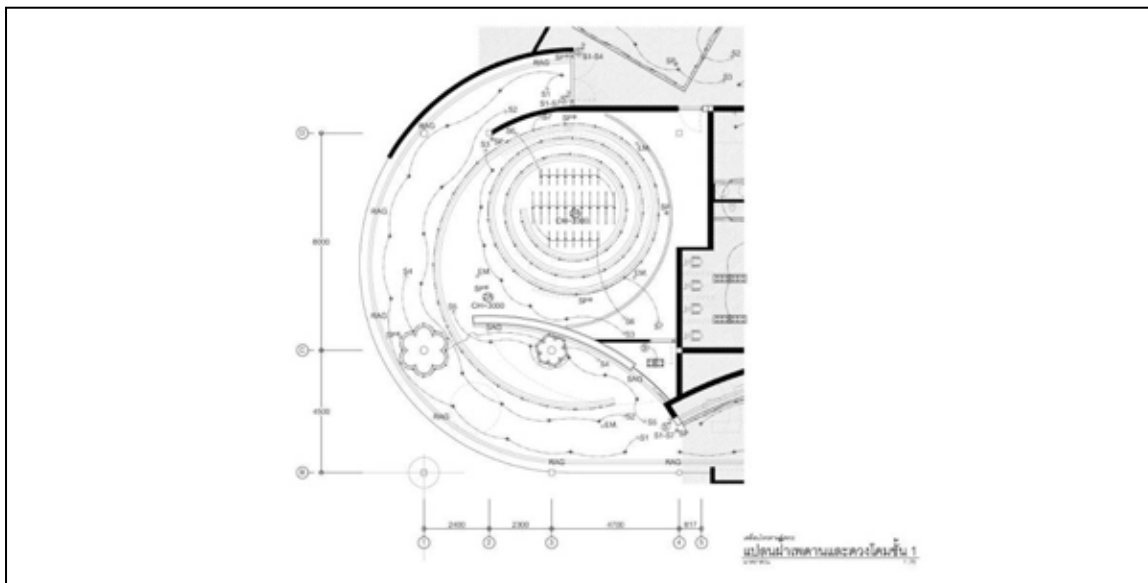
7. พื้นที่กิจกรรม สานเสียงจิตจินตนาการ (กิจกรรมเคลื่อนไหวตามจังหวะ)

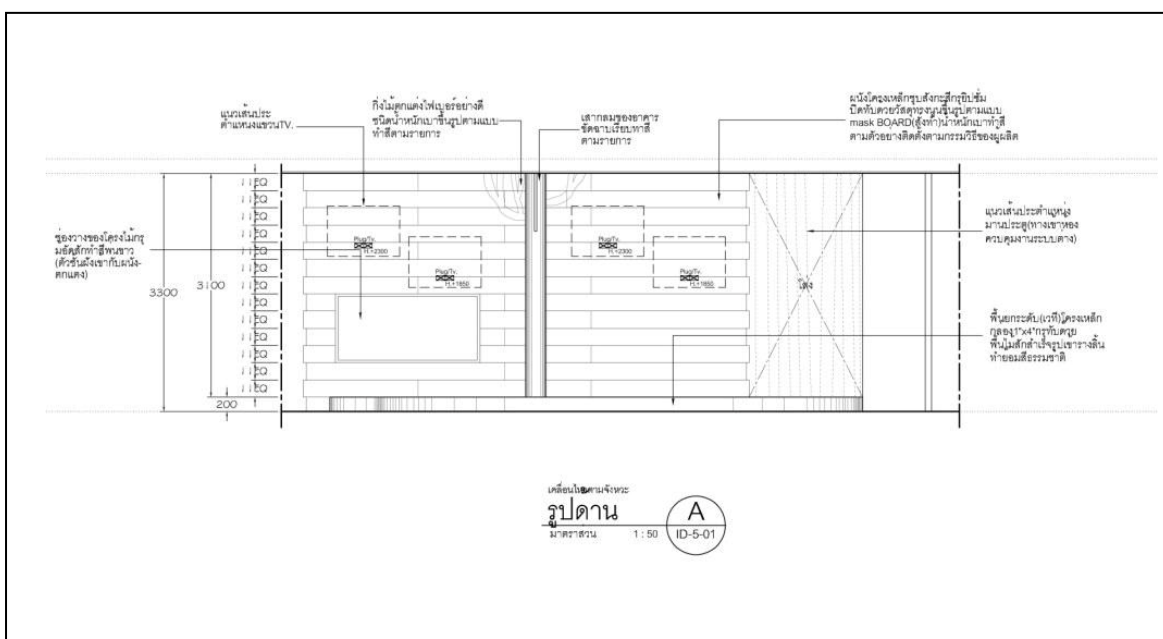
ภาพที่ 63 ผังพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ

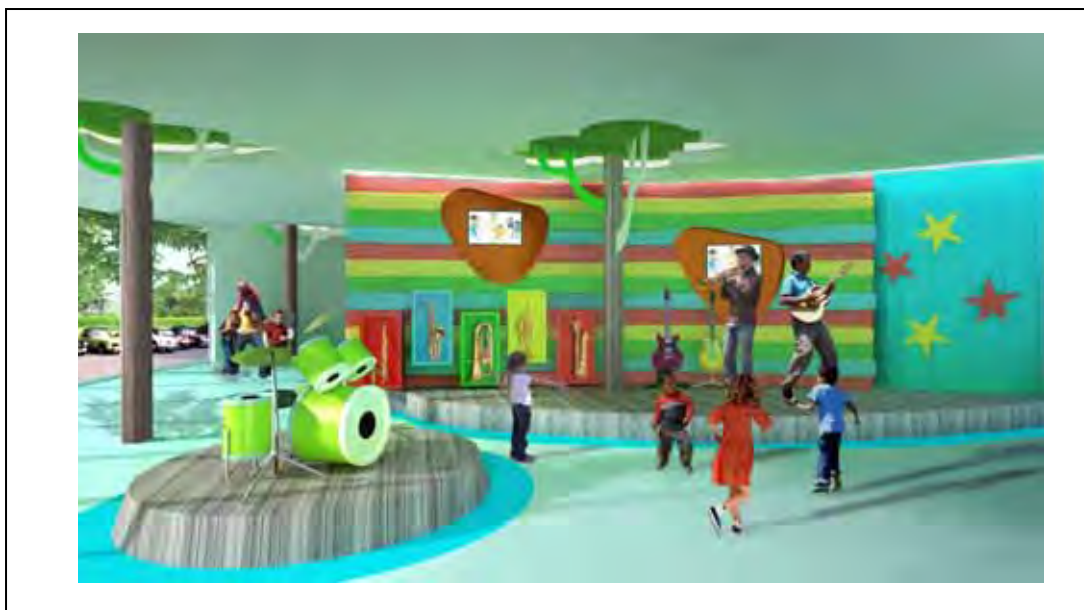
ภาพที่ 64 ผังเฟอร์นิเจอร์พื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ

ภาพที่ 65 ผังไฟฟ้าพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ

ภาพที่ 66 รูปด้านพื้นที่สานเสียงจิตจินตนาการ

ภาพที่ 67 ทศนียภาพภายในพื้นที่สวนเสียงจิตจินตนาการ 1

ภาพที่ 68 ทศนียภาพภายในพื้นที่สวนเสียงจิตจินตนาการ2

ภาพที่ 69 ทักษะภาพภายในพื้นที่สวนเสียงจิตจินตนาการ 3

7.1 พื้นที่การใช้งาน : พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ การฟัง และพัฒนาทางด้านภาษา

7.2 แนวคิดในการออกแบบพื้นที่ : เป็นพื้นที่ที่จำกัดความของไตรสิกขา คือ TRANSCRIPTION ซึ่งแปลว่า การคัดลอก สำเนา ต้องการให้ กลุ่มผู้ใช้ สนุกกับการฟังเสียงต่างๆว่า ตรงกับที่ตนเองคิดไว้หรือไม่

7.3 ไตรสิกขาที่ได้

ศีล = มีระเบียบในการฟัง

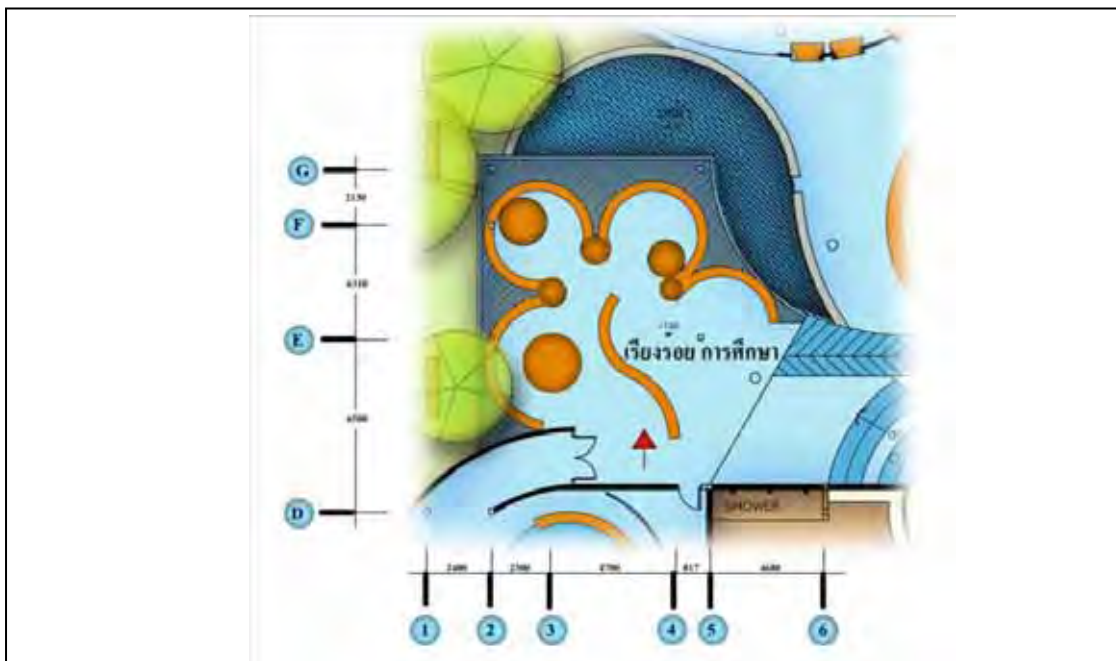
สมาธิ = ทำตามจังหวะ

ปัญญา = มีการติดตาม/วิเคราะห์

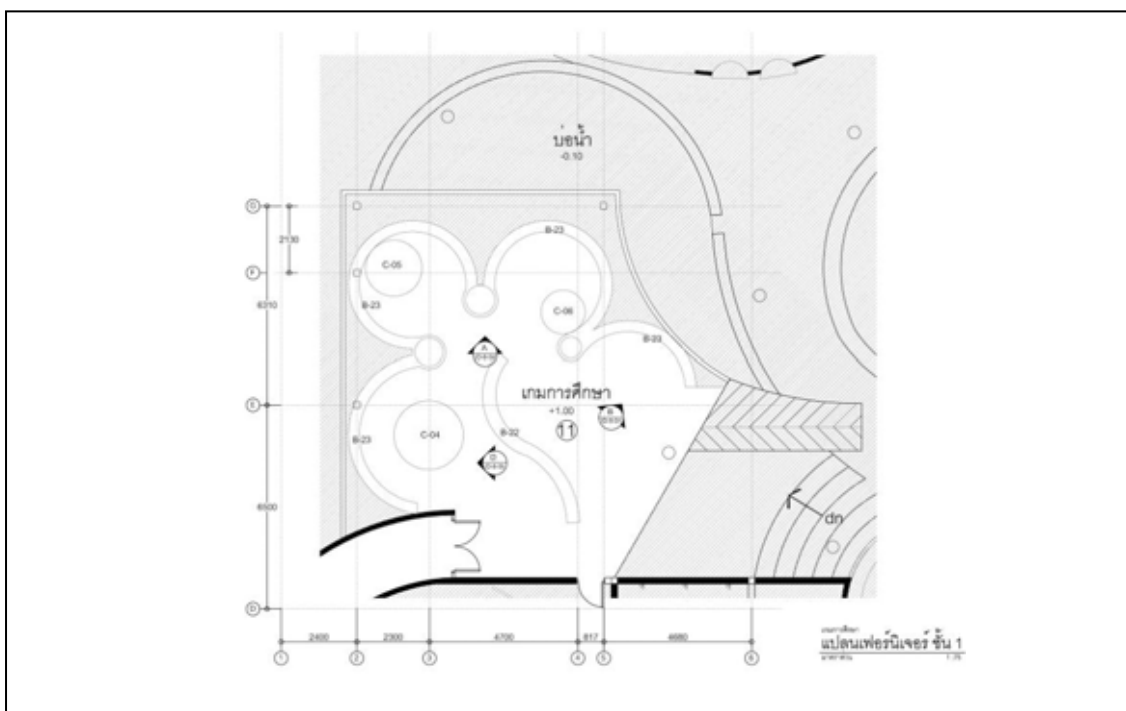
7.4 กิจกรรม

ก่อนเข้าพื้นที่แสดงก็จะมีรูปภาพการแสดง Multimedia ต่างๆให้กลุ่มผู้ใช้ ได้เห็น ได้ทดลองได้ฝึกสังเกต แล้วค่อยเข้าพื้นที่แสดง

8. พื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา (เกมการศึกษา)

ภาพที่ 70 ผังพื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา

ภาพที่ 71 ผังเฟอร์นิเจอร์พื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา

ภาพที่ 74 ทศนียภาพภายในพื้นที่กิจกรรม เรียงร้อยการศึกษา

8.1 พื้นที่การใช้งาน : พัฒนาระดับความคิดที่ไม่ซับซ้อน

8.2 แนวคิดในการออกแบบพื้นที่: เป็นพื้นที่ที่คำจำกัดความของไตรสิกขา คือ TRANSLATION ซึ่งแปลว่า การถอดความต้องการให้กลุ่มผู้ที่มีความสนุกกับการเล่นเกมการศึกษา เช่น หมากระโดด การนับเลข การเรียงตัวเลข ตัวหนังสือ ฝึกอ่านหนังสือ รู้จักการเก็บจัดหนังสือ จึงออกแบบให้คล้ายกับห้องสมุดมีแผงบังตาบังตาบางส่วนเพื่อให้บรรยากาศ สงบ สีสันสดใส

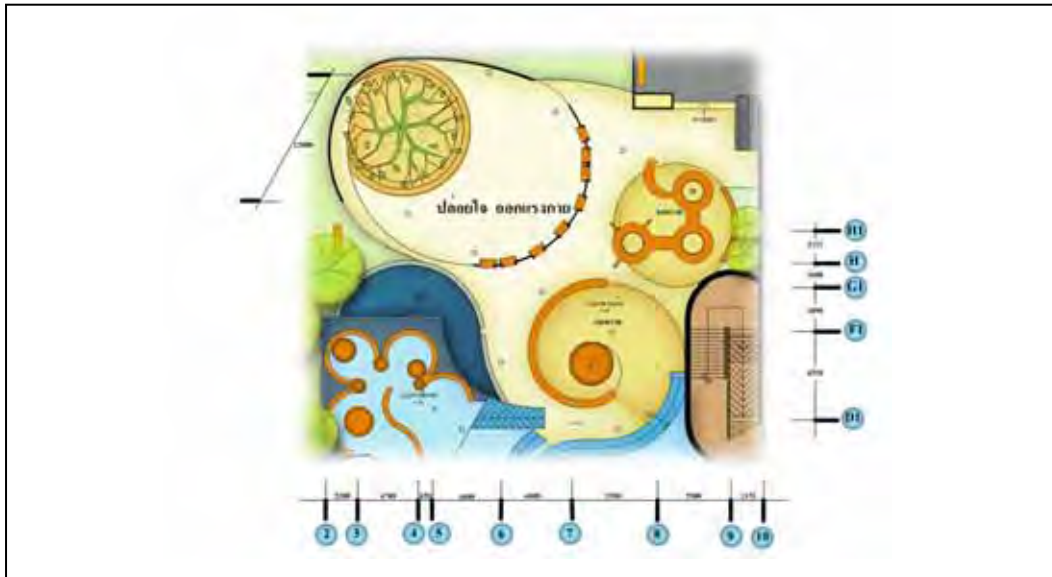
8.3 ไตรสิกขาที่ได้

ศีล = ฟังคำสั่ง

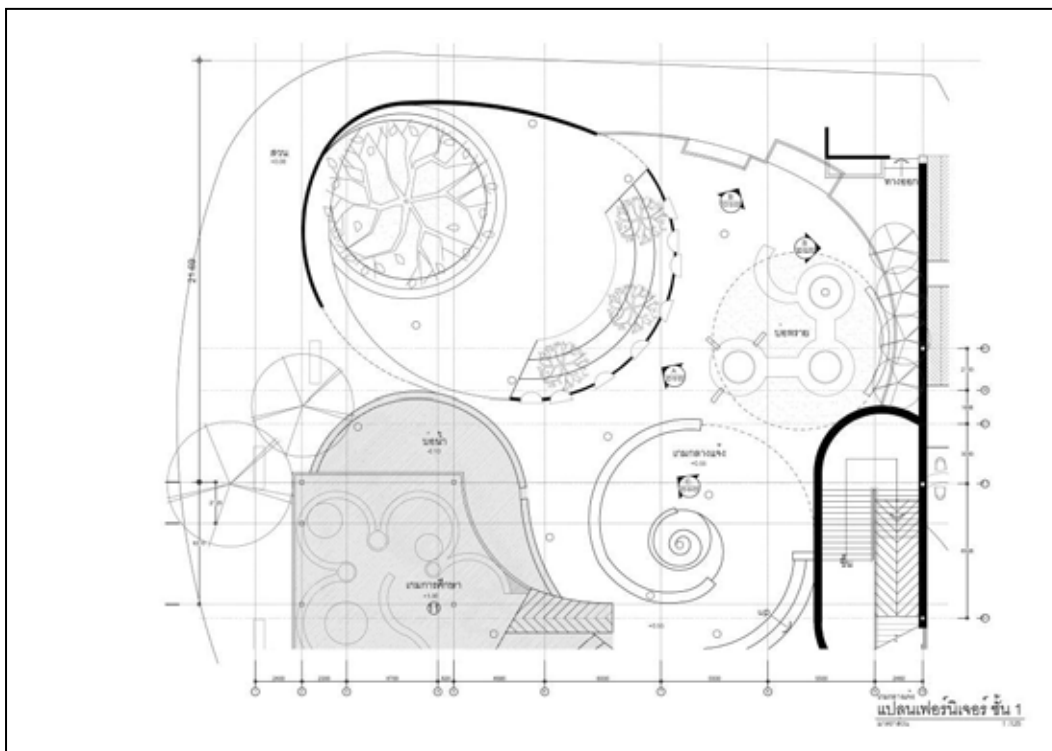
สมาธิ = จดจ่อ

ปัญญา = ได้ความรู้

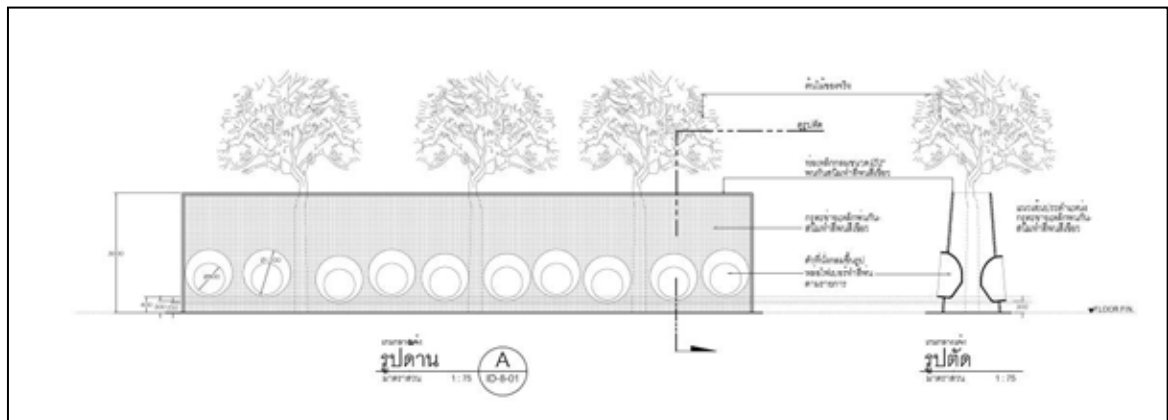
9. พื้นที่กิจกรรม พื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย (เกมกลางแจ้ง)

ภาพที่ 75 ผังพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย

ภาพที่ 76 ผังเฟอร์นิเจอร์พื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย

ภาพที่ 77 รูปด้านพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย

ภาพที่ 78 ทศนียภาพภายในพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย

ภาพที่ 79 ทักษิณภาพภายในพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย 2

ภาพที่ 80 ทักษิณภาพภายในพื้นที่ปล่อยใจ ออกแรงกาย 3

9.1 พื้นที่การใช้งาน : ให้กลุ่มผู้ใช้ได้สนุกเล่นนานาชนิดที่ปลอดภัยเพื่อให้ได้ฝึกความคิดกล้ามเนื้อเล็ก,ใหญ่

9.2 แนวคิดในการออกแบบพื้นที่ : เป็นพื้นที่ที่จำกัดความของไตรสิกขา คือ TRANSPOSE ซึ่งแปลว่า การสลับปรับเปลี่ยนต้องการให้กลุ่มผู้ใช้ ได้สนุกกับการเล่นพร้อมทั้งฝึกการควบคุมร่างกายในส่วนต่างๆพร้อมทั้งได้สัมผัสกับพื้นผิวต่างๆ พร้อมกับได้สัมผัสกับพื้นผิวต่างๆ เพื่อเรียนรู้เพื่อเป็นประสบการณ์

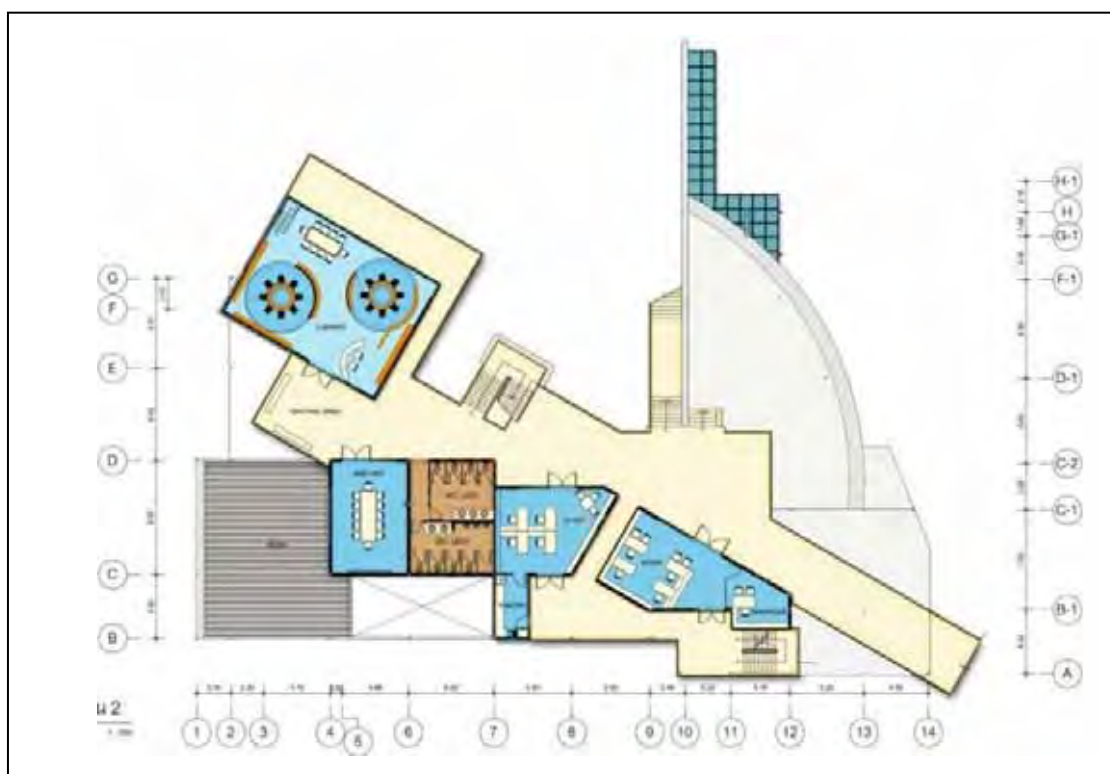
9.3 ไตรสิกขาที่ได้

ศีล = กตกา วินัย ระเบียบ

สมาธิ = จดจ่อ สติ

ปัญญา = รู้วิธีการใช้/ แก้ปัญหาการใช้ร่างกายได้อย่างถูกต้อง

10. พื้นที่ส่วนห้องสมุด

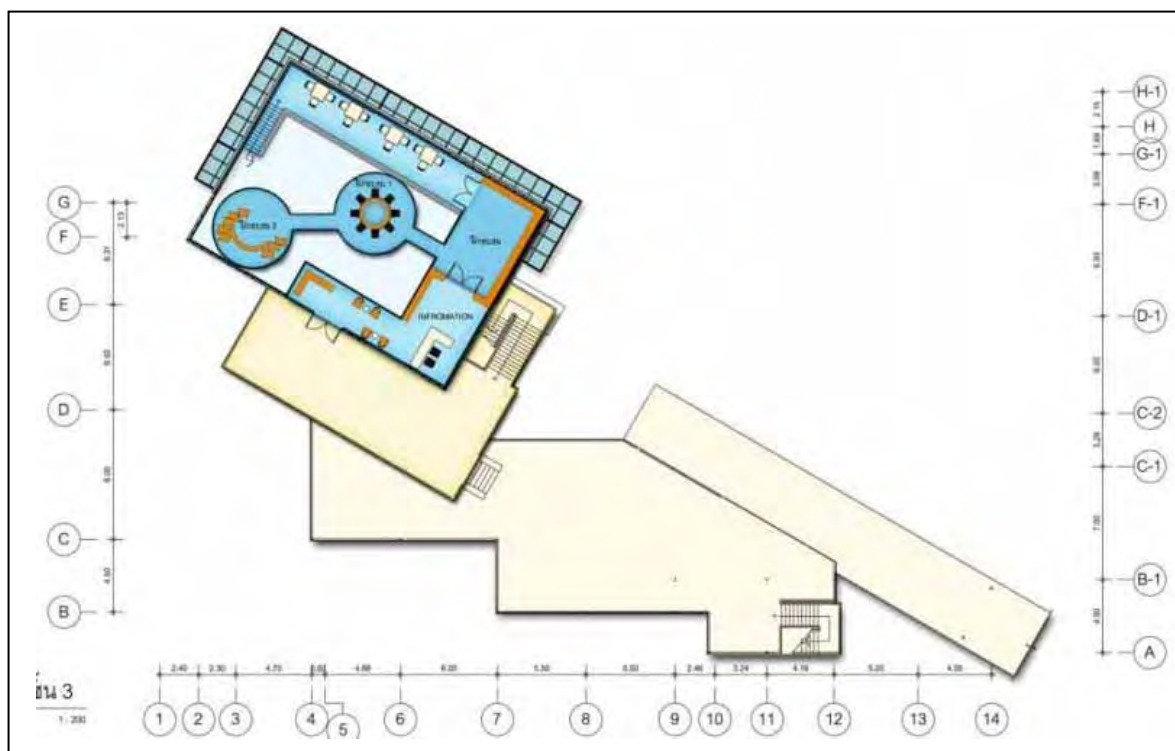

ภาพที่ 81 ผังพื้นที่ส่วนห้องสมุด

ภาพที่ 82 ทศนียภาพภายในพื้นที่ส่วนห้องสมุด

11. พื้นที่ส่วนห้องสัมมนา / อบรม

ภาพที่ 83 ผังพื้นที่ส่วนห้องสัมมนา / อบรม

ภาพที่ 84 ทศนียภาพภายในพื้นที่ส่วนห้องสัมมนา / อบรม

ภาพที่ 85 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ

ภาพที่ 86 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 2

ภาพที่ 87 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 3

ภาพที่ 88 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 4

ภาพที่ 89 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 5

ภาพที่ 90 หุ่นจำลองทัศนียภาพภายในโครงการ 6

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามแนววิถีพุทธ

เด็กปฐมวัย เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาให้ถึงขีดสุดแห่งศักยภาพได้ ด้วยการพัฒนาอย่างเป็นระบบองค์รวม คือ พฤติกรรม (ศีล) สมาธิ(จิตใจ) และปัญญา ที่จะนำไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันโดยไม่เรียงลำดับการเกิดก่อน-หลัง แต่จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนกันให้เกิดการพัฒนาขึ้นไป

แนววิถีพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น เป็นความเรียบง่ายในความยากเนื่องจาก พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เป็นระบบการศึกษา และลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ด้วยตัวเองอย่างถ่องแท้ การนำวิถีพุทธมาใช้ในการจัดกิจกรรม พัฒนาเด็กปฐมวัย จึงเป็นการนำเอาสิ่งที่เรียบง่ายใกล้ตัว มาสร้างระบบ และวิธีการเรียนรู้ อันประกอบด้วย ศีล คือการสร้างพฤติกรรมที่ดีงามคุ้นเคยจากการทำซ้ำๆ และการทำด้วยความเคารพต่อกติกา มารยาท ของส่วนรวม เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งพฤติกรรมที่ดีงามนั้นจะเป็นพื้นฐานในการกระทำและการเรียนรู้ในอนาคต สมาธิ คือการกำหนดควบคุมจิตใจให้แน่วแน่ มั่นคง ไม่ปรวนแปรตามสภาวะอารมณ์ และมีความหนักแน่น อดทน ในการทำกิจ การงานต่างๆ ได้ และปัญญา นำพาไปสู่ความเข้าใจเพื่อพ้นจากสภาวะเป็นทุกข์ อึดอัด ขัดข้องได้

ซึ่งจากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าการนำหลักวิถีพุทธมาใช้กับเด็กปฐมวัยนั้น จึงไม่ใช่เพียงหลักปรัชญาความเชื่อแต่ยังสามารถนำไปใช้เป็นหลักปฏิบัติได้อีกด้วย ซึ่งหลักการนี้จะนำไปสู่พื้นฐานการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ และการพัฒนาตัวเองของเด็กในอนาคตอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด ดังหลักของพุทธศาสนาที่ว่า “ชีวิตคือการศึกษา” ซึ่งหมายถึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตและยังเป็นการเรียนรู้ทั้งสิ่งที่อยู่ในห้องเรียน ดำรงเรียน และสิ่งรอบตัวอีกด้วย

ในส่วนการจัดกิจกรรมให้เด็กปฐมวัยนั้น เป็นการจัดกิจกรรม ให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กแต่ละวัย ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะต้องมีประโยชน์และสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตัวของเด็กแต่ละคน ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นอาจเกิดได้ทั้งความรู้ในด้านสาระวิชาการต่างๆ เช่นด้าน ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ หรือความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจในกฎธรรมชาติ ความรู้ที่เกิดจากการเข้าใจผู้อื่นและเข้าใจตนเอง ซึ่งการสร้างกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ทั้งด้านวิชาการและความรู้ภายในตนเองนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กอย่างยั่งยืนต่อไป

การจัดศูนย์การเรียนรู้ จึงควรสนองตอบต่อ การพัฒนาเด็กทั้ง 2 ส่วน โดยมีกิจกรรมที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นกรอบในการจัดกิจกรรมให้เด็กปฐมวัย 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมสร้างประสบการณ์ กิจกรรมการเคลื่อนไหว และ กิจกรรมเข้าจังหวะ กิจกรรมกลางแจ้ง และเกมการศึกษา ซึ่งทั้ง 6 กิจกรรมนี้สามารถจัดขึ้นได้ ภายใต้หลักแนวคิดของไตรสิกขา โดยคำนึงถึงบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ คือ สะอาด สว่าง สงบ อีกด้วย

สรุปแนวความคิดในการออกแบบ

จากการศึกษาการพัฒนาเด็กปฐมวัยในแนวทางวิถิปุทธ ผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาใช้เป็นหลักในการออกแบบ และยังได้ศึกษาพัฒนาการเด็กปฐมวัยและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ ที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำไปสู่กระบวนการแปรรูป การนำเอาหลักไตรสิกขามาใช้นั้น เป็นการนำเอาความลึกซึ้งของระบบการศึกษา พัฒนาคนตามแนวพุทธปรัชญา และยังได้นำแนวทางในการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาใช้ร่วมด้วย จึงต้องมีกระบวนการแปลความเพื่อนำไปสู่การแปรรูปเพื่อการออกแบบพื้นที่ ผู้วิจัยได้พยายามแปลความ และถ่ายทอดให้เข้าใจความสำคัญและสามารถเข้าถึงได้ง่ายไม่ซับซ้อน และยังใส่ความสนุกสนาน น่าสนใจ น่าติดตามค้นหาเพื่อให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาไปพร้อมกันอย่างเป็นองค์รวม และยังเป็นประโยชน์ในด้านการเรียนรู้ในอนาคตได้เป็นอย่างดี

บทเสนอแนะ

แนวความคิดนี้เป็นการต่อยอดความคิดเดิม จากโรงเรียนวิถิปุทธที่ใช้หลักไตรสิกขามาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบแนวทางวิธีการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาในส่วนอื่นๆ ได้ แต่จำเป็นต้องมีการศึกษาและพัฒนาเพื่อนำประโยชน์ในแง่มุมต่างๆ หรือในเชิงลึก และสามารถนำไปใช้ได้กับคนทุกวัยไม่เฉพาะแต่เพียงเด็กปฐมวัยเท่านั้น แต่ยังสามารถศึกษาในแง่การออกแบบศูนย์การพัฒนาคนในวัยอื่นๆ เพื่อเป็นสถานที่พัฒนาคนในแบบองค์รวมตามหลักไตรสิกขา ซึ่งจะทำให้การพัฒนาคนในชาติเป็นไปอย่างมีระบบ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งย่นในการพัฒนาประเทศชาติและวิถีของพุทธศาสน์ต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545.
- _____. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอ็ดมัน เพรส โปรดักส์, 2547.
- ขวัญจิรา ภูสังข์. การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.
- ชนาธิป พรกุล. ແຫຼ້ ຮູບແບບການຮຽນການສອນທີ່ຜູ້ຮຽນເປັນສູນຍຸກລາງ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ประเวศ วะสี. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2546.
- พระเทพโสภณ. ขอบฟ้าแห่งความรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2547.
- พระธรรมปิฎก. เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531.
- _____. พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, 2544.
- _____. ปฏิรูปการศึกษา พุทธศาสนาจะอยู่ที่ไหน. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, 2544.
- _____. การพัฒนาเป็นองค์กรร่วมของเด็กไทย. กรุงเทพฯ : ชรรรมสภา, 2547.
- _____. รุ่งอรุณของการศึกษา. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, 2545.
- _____. การศึกษานับง่าย. กรุงเทพฯ : สื่อตะวัน, 2545.
- _____. วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2546.
- _____. โรงเรียนต้องช่วยสังคมไทย : อนุรักษ์ความเจริญทางจิตใจและก้าวไปในปัญญา. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, 2547.
- _____. รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย, 2547.
- พระราชวรมุนี. กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2543.

- พัฒนา ชัยพงศ์. การจัดประสบการณ์และกิจกรรมระดับปฐมวัย เอกสารการบรรยายชุดที่ 8 แผนการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2531.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. “เด็กปฐมวัยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง.” วารสารการศึกษาปฐมวัย (หนังสืองานอนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ (มกราคม 2540)).
- ราศรี ทองสวัสดิ์ และคณะ. “การจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กและการศึกษาดูงาน”. ใน เอกสารชุดอบรมหน่วยที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.
- ศิริประภา พินิตตานนท์. “การศึกษาพฤติกรรมของครูในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กรณีศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีอยุธยา”. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- สาโรช บัวศรี. ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2528.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. การวัดและประเมินแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.
- สุภาศ เครือเนตร. ปฏิรูปการศึกษาศานหลักศาสนา. กรุงเทพฯ : เลียงเชียง, 2542.
- สมน อมรวิวัฒน์. วิธีการเรียนรู้ : คุณลักษณะที่คาดหวังในช่วงวัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546.
- _____. หลักการบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544.
- สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ตัวชี้วัดการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2548
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการอภิปรายเรื่อง พุทธธรรมนำการศึกษาได้อย่างไร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- _____. ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ และเกณฑ์การประเมิน ระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ, 2545.
- กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, มปป.

หนังสือภาษาต่างประเทศ

Morison, G.S.. Early childhood education today. 7 th ed. New Jersey : Merrill : 211, 1998

Williams, Leslie R., and Fromberg, Dosis Pronin. Encyclopedia of Early Childhood Education.
New York : Garland Publishing, Inc., 1992.

สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อวันที่ 2

กุมภาพันธ์ 2553 เข้าถึงได้จาก [http:// student. nu.ac.th/45070391/manotad.htm](http://student.nu.ac.th/45070391/manotad.htm)

ทรงพันธ์ ต้นตระกูล. ประชากรและสิ่งแวดล้อม [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2553. เข้าถึงได้

จาก <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson9/01.html>

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล ที่อยู่	นายธีรชาติ ไชยประสิทธิ์ 151 ซอย พระราม 9 15/1 ถนน พระราม 9 ห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310 โทรศัพท์ 02-7168024-5
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2536	สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปกรรมบัณฑิต ภาควิชาออกแบบภายใน จากมหาวิทยาลัย รังสิต
พ.ศ. 2553	สำเร็จการศึกษาปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2536-252541	มีนาคมกรบริษัท IA 103 INTERNATIONAL COMPANY LTD
พ.ศ. 2541-2549	มีนาคมกรบริษัท ARDEC COMPANY LTD
พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน	ประธานกรรมการบริษัท CHABA A DESIGN COMPANY LTD